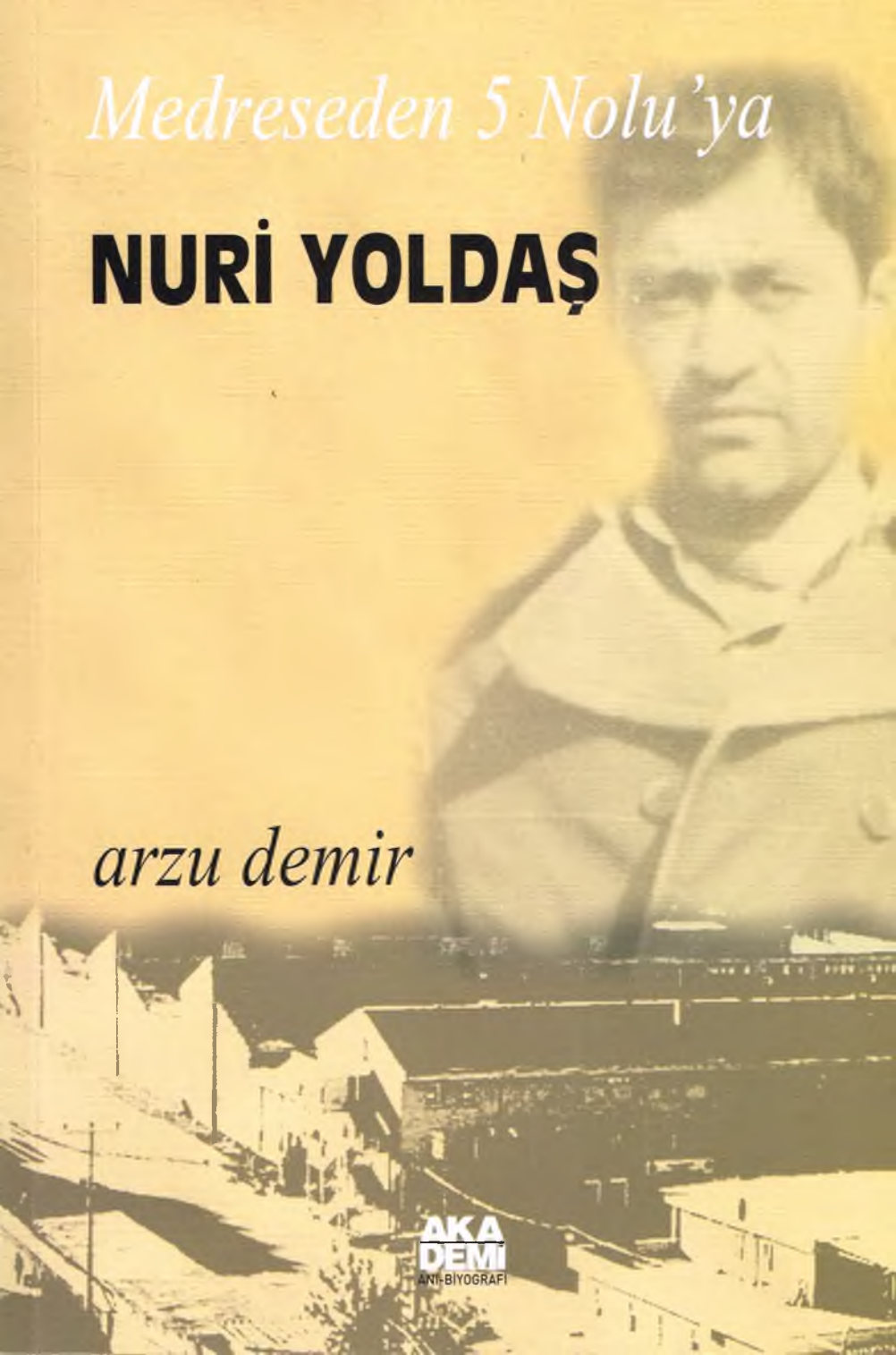
Medreseden 5 Nolu'ya

NURİ YOLDAŞ

arzu demir

AKADEMİ
ANI-BİYOGRAFİ

MEDRESEDEN 5 NOLU'YA
NURİ YOLDAŞ

ARZU DEMİR

AKADEMİ
ANI-BİYOGRAFİ

MEDRESEDEN 5 NOLU'YA NURİ YOLDAŞ
Arzu Demir

Akademi Yayın: 33
Anı-Biyografi: 3

Birinci Baskı: Mayıs 2012
ISBN: 978-605-5252-00-7

Editör:
Mukaddes Erdoğdu Çelik

Teknik Düzenleme:
Semiha Şahin

Kapak Tasarım:
Semiha Şahin

Baskı-Cilt:
Ceylan Matbaa
Güven İş Merkezi B Blok No: 318 Topkapı/ İstanbul
Tel/ Faks: 0212 613 10 79

Ceylan Yayıncılık Basım Dağıtım Pazarlama
Aksaray Mah. Çakırağa Cami Sok. No: 8 Daire 10
Aksaray- İstanbul

Telefon/ Faks: 0212 589 95 79
e- mail: ceylanakademi@gmail.com

* Akademi Yayın, Ceylan Yayıncılık'ın bir kuruluşudur.

MEDRESEDEN 5 NOLU'YA
NURİ YOLDAŞ

ARZU DEMİR

AKA DEMİ
ANI-BİYOGRAFİ

ARZU DEMİR

1974 yılında İstanbul'da doğdu. 1998 yılından bu yana politik ve ideolojik tutum alışını gazetecilikle sürdürüyor.
Etkin Haber Ajansı'nda editör ve ANF'de muhabir olarak çalışmalarına devam ediyor.

İÇİNDEKİLER

Önsöz 7

Biz Orada Direndik De! 9

Cezaevinde Askeri İşkence 21

Vedat Koğuşun Temel Direği 31

Tek Tip Elbiseye Karşı Direniş 37

Elsinet: Her Gün Nuri'yi Sordum 49

Özgür: Herkes Yoksullukta Eşitti 58

Önder: Aramıza 12 Eylül Girdi 64

Hayata Kaldığı Yerden... 71

Köyüm Sadece Rüyalarımda 81

"Ötekileştirilemeyen" Nuri Duruk 95

Özgür: İzmirli Olmadığımız Belliydi 106

Önder: Bu Kente Ait Hissetmek 108

ÖNSÖZ

Medreseden 5 Nolu'ya Nuri Yoldaş kitabı, 12 Eylül'ün vahşetine rağmen hayata kaldıkları yerden devam eden ve hâlâ özgür düşlerinin peşinde koşan Nuri Duruk ve ailesinin öyküsü.

Baba Nuri Duruk'un medresede tanıştığı sosyalizm ve partili mücadelesinde yolu 12 Eylül döneminde Diyarbakır Zindanı'na düştü. O içeride vahşetin her türlüsüne tanık olurken, dışarıda eşi Elsinet ile oğulları Özgür ve Önder de 12 Eylül'ün bedelini ödedi. Cezaevinden çıktıktan sonra yeniden hayata tutunma mücadelesini bu kez, bölgedeki savaşın taşeronu olan Hizbullah kesti. Hayatta kalabilmek için binlerce aile gibi, İzmir'e göç ettiklerinde ise bilmedikleri bir dünyada hayat mücadelesi başladı. Buradaki hayatın ve mücadelenin içeriği, Kürt oldukları için dışlanma/ötekileştirmeye karşı direniş olacak, Nuri Duruk ikinci kez partili mücadeleyle buluşacaktır.

"Medreseden 5 Nolu'ya Nuri Yoldaş", halklara uygulanan zulüm kadar buna karşı duruşun da bir öyküsü.

Sadece trajik bir öykü değil, korku, cesaret, yılgınlık, direniş, umut, umutsuzluk, öfke, neşe, insanlığın bütün hallerinin toplamı.

Sadece Duruk ailesinin öyküsü de değil, zulme rağmen diz çökmeyen insanların öyküsü.

Bu kitap 12 Eylül darbesi ve Diyarbakır 5 Nolu Askeri Cezaevi gerçeğini unutturmamak için yıllardır yürütülen çabaya küçük bir katkı.

Duruk ailesinin Silvan'dan Amed'e, Amed'den İzmir'e uzanan göç yolu kadar uzun olmasa da yollarda yazıldı bu kitap.

"Medreseden 5 Nolu'ya Nuri Yoldaş", ayrıca baştan sona kolektif bir emeğin ürünü. Çalışmada emeği geçen tüm dostlara teşekkürler.

Ayrıca, yaşadıklarını paylaşarak bu kitabın yazılmasını sağlayan Nuri Duruk, eşi Elsinet Duruk ve çocukları Özgür ve Önder Duruk'a sonsuz teşekkür.

Son olarak Nuri Duruk'un dediği gibi, "Söz gider yazı kalır, dedim. Unutulmasın, kuşaktan kuşağa aktarılsın diye anlattım."

ARZU DEMİR

BİZ ORADA DİRENDİK DE!

Cezaevi girmeden önce yeğeni ile birlikte

"Geleceğim, belki 60 yaşında olabilirim. Ama geldiğimde burayı müze olarak göreceğim. Ne ben bugünkü Nuri olacağım, ne de zaman bugünkü gibi olacak. Ben bir gün buraya geleceğim."

BİZ ORADA DİRENDİK DE!

İşkence anlatmakla bitmiyor ki...

Gözaltına alındığımda, Dicle Üniversitesi Hastanesi'nde fizik tedavi bölümünde hasta bakıcıydım. İşyerim Diyarbakır'ın merkezindeydi. Evimiz ise Bağlar Körhat'taydı. Gözaltına alındığımda büyük oğlum Özgür dokuz, küçük oğlum Önder ise beş yaşındaydı.

1982 yılının 30 Ağustos günüydü. Bayram dolayısıyla üç günlük nöbetçiydim. Öğle saatlerinde iki kişi yukarıya çıktı, iki kişi de aşağıda arabada kalmış. O gün nöbetçi sorumlu Doktor Zerrin'di. Kendisi Türk'tü. Polisler, önce beni ona soruyorlar. Doktor Zerrin beni polislere vermemek için direndi, "Ben ondan sorumluyum. Onu size teslim edemem" dedi. Sonra gelip bana, "Polisler seni götürmek için gelmişler. Ne yapalım?" diye sordu. Bir an düşündüm, etrafa baktım, kaçacak yer yok. Böylece hastanede görevimin başındayken gözaltına alındım. O dönemde, darbe öncesinde partimiz Türkiye Komünist Partisi (TKP), çok sayıda kadrosunu yurt dışına çıkarmıştı. Ben, kalanlardandım.

12 Eylül darbesinden önce ve sonra TKP MYK'sından il ve ilçe yöneticilerine, üyelerine kadar seçilenler yurtdışına gönderildi. Bazıları yurt içinde kalıp illegal çalışmalarını yakalanmadan sürdürdü, bazıları da yakalandı. TKP, bu politikayı kadrolarını korumak şeklinde gerekçelendiriyordu.

Bana da "Yurt dışına gider misin?" diye sordular. Daha doğrusu formaliteden de olsa herkese soruldu. Ancak kimlerin gideceğine parti

karar verdi. Beni seçmemelerinin bazı nedenleri vardı. Birincisi, devlet memuruydum, resmi bir işim vardı. Evliydim ve çocuklarım vardı. Anne ve babamın sorumluluğu da üzerimdeydi. Ayrıca, yerleşik olduğum için Amed'de güçlü ilişkilere sahiptim. Bu anlattıklarımın olumlu ve olumsuz yanlarını günün koşullarıyla değerlendirmek gerek. Yurt dışına çıkmak için istekli de değildim.

Bana kalırsa bir devrimci bulunduğu yerde mücadele etmelidir. Bütün dünyada benzer tehlikeler var. Küresel baskı mekanizması işler, komşu ülkeye de gidersen, kaçış olmayabilir. Herkes yerinde direnirse daha iyi olur. Kişinin doğduğu yerin kültürüyle komünist olması, yaşama koşullarının adım adım çelişkilerin ürünüdür. Bundan dolayı, yurt dışına çıkış bazı durumlarda yanlış olabiliyor. Bütün bu açıklamalarım kafamızdaki devrim koşullarından oluşuyordur. Onun içindir ki, her ülkenin devrimi tornadan çıkmış değildir. Yurt dışını çıkmadığım için bugüne kadar hiç pişmanlık duymadım.

Kulağımız sürekli TKP'nin Sesi Radyosu'ndaydı. Olacak operasyonların sinyali radyodan bir şekilde veriliyordu. Radyonun merkezi İsveç'teydi. Bizler de gizli gizli radyoyu dinlerdik. Her saat başı haber vardı. Haberlere başlamadan önce spiker, "Burası Türkiye Komünist Partisi'nin Sesi Radyosu" sözünü üç kez söylerdi. Kenan Evren'in konuşmalarının ardından operasyonlar olurdu. Bir gün, "Türkiye'de öğretmenlerin yüzde yetmişi Atatürk'e karşıdır" dedi. Ardından da operasyonlar başladı.

Partimiz illegaldi. Baskılar, onun kimi araçlarını yurt dışında kurmasını zorluyordu. Uluslararası alandaki demokratik hakların kullanımıyla radyomuzun yayını yapılabiliyordu. Belki bugünün Roj TV'sine benzetebiliriz. Gözümüz, kulağımız Türkiye Komünist Partisi'nin Sesi Radyosu'ndaydı. Yaygın adıyla söylersem, Bizim Radyo.

Parti talimatlarından devrimci marşlara, her şeyi oradan alıyorduk. Dünyadaki ve Türkiye'deki gelişmeleri, kardeş partilerle ilgili haberleri, devrimci hareketin durumunu bu radyodan öğreniyorduk.

Devlet, sürekli Bizim Radyo'yu kapatmak için uluslararası girişimlerde bulunuyordu.

12 Eylül döneminde de çok büyük avantajı vardı Bizim Radyo'nun. Oradan aldığımız kimi bilgilerle kendimizi koruyabiliyorduk.

Benden önce bazı arkadaşlar gözaltına alınarak tutuklanmıştı.

Onun öncesinde de Bulgaristan'da kongre yapılmış; İsmail Bilen, genel sekreter seçilmişti. Partinin yayınları, tüzük, Atılım gazetesi, kongreyle ilgili broşürler bana ulaştırılmıştı. Sonradan anladım ki, bu bilgi polise de gitmişti. Gözaltında yoğun bir şekilde işkenceye maruz kalmamın nedenlerinden biri de buydu.

Ayrıca üç bin üyesi olan Tüm Sağlık Personelleri Derneği'nin (TÜSDER) de yönetimindeydim. Derneğimiz doktorlar, hasta bakıcılar, doçentler, hemşireler, sağlık memurları, yani sağlık iş kolunda geniş bir alanda örgütlenmişti.

Bağlar Filistin'in bir mahallesi gibiydi

İşkence merkezine götürmeden önce, evime götürmek istediler. Yayınların dışında bir de Heybet adındaki sorumlumuzu arıyorlardı. Heybet'in bende kaldığını düşünüyorlardı. Arkadaşlara zaman kazandırabilmek için, kendi evime değil, önce eşimin ailesinin evine götürdüm onları. Mahalleye girer girmez önce çocuklar toplandı. Üstüm başım yırtıktı ve ayakkabılarım da ayağımda yoktu. Mahallenin çocukları beni çok iyi tanır ve severlerdi. Hemen, polis arabasının camlarını kırdılar. Zaten mahalle, Filistin'in bir mahallesi gibiydi.

Bağlar çok yoksul bir semtti. Tren istasyonunun yanındaydı. Tren, ayrı bir hava katıyordu. Köylüler, süt, peynir, yoğurt, tavuk; artık satılacak ne varsa trenle getirir, ürünlerini istasyon bölgesinde satar ve akşam tren saatini bekleyerek geri dönerlerdi. İstasyonun hemen yanında gençlerin top oynadığı toprak bir saha vardı. Özellikle mahallenin devrimci gençleri takım kurup, bu sahada hem futbol oynar, hem de kolektif oynanan bu oyun sayesinde örgütlenme çalışmasını yürütürdü.

Köylü gençlerden kimisi, şehirde memur ya da işçi olarak çalışır ve köylerden kardeşlerini yanlarına alıp okuturlardı. Bu durum aynı zamanda kardeşlerin ya da akrabaların da devrimci mücadele ile tanışmasını sağlıyordu. Tren istasyonu, tutuklu yakınlarının da kullandığı bir ulaşım aracıydı. Köyden imece usulüyle topladıkları kıyafet ve gıda maddelerini Diyarbakır Cezaevi'ne trenle götürürlerdi.

Mahallenin doğusunda Diyarbakır Lisesi vardı. Bu lise, devrimci

gençlik mücadelesinin Diyarbakır'daki kalesiydi. Daha sonraki yıllarda oğlum Özgür de bu lisede okudu. Yine, bir dönem İleri Gençlik Derneği (İGD) saflarında çalışan eşim Elsinet'in kardeşi Mehmet Eser'in de yolu bu liseden geçmişti. Bu lise, nice devrimci gençler için akademi gibiydi. İleri Kadın Derneği'nden (İKD) kadın yoldaşımız Vildan bu lisede öğretmendi. Eşimin de İKD çalışmalarından tanıdığı Vildan yoldaş, İGD'li Şefan ile evliydi. Şefan'ın mahkeme salonunda ifade verirken çarpıcı cümleleri, hâlâ hafızamdadır. Savcı, "Yolumuz işçi sınıfının yoludur, diyorsun. Ne demek istiyorsun?" Şefan yanıt veriyor: "Üretim olarak toplumun bel kemiğini oluşturan o gücün yolunda gitmek, beni faşistlikten, maceradan, yanlış yola sapmaktan güçlü şekilde koruduğundan, yolumuz işçi sınıfının yoludur."

Mahallede yaşayan liseli gençler, İlerici Gençlik Derneği çatısı altında örgütleniyordu. Bu kitlenin okula gitmesiyle bu çalışma okula yansıyordu. Özel mücadele günlerinde faşist okul yönetimiyle çatışmalar sık sık yaşanırdı.

Mahallede apartman tipinde yapı yoktu, evler genelde tek katlıydı. Hepsinde bir bahçe olurdu. Her bahçede kömürlük, dut ağaçları. Evlerimizin çatıları da oturmaya, yatmaya müsaitti. Özellikle yaz aylarında damlar yatakhane gibiydi. Damdan düşenler de az değildi. Aslında Bağlar'a dışarıdan bakıldığında büyük bir köy görüntüsü sunardı. İnsan ilişkileri de mahalle yapısına göre şekilleniyordu. Herkes birbirini tanıyordu. Menfaatsiz, doğal ve sıcak ilişkiler yaşanıyordu. Evlerin kapıları herkese her zaman açıktı. Hırsızlığın olmadığı, devrimci ahlakın hâkim olduğu bir yerdi mahallemiz. Eğer mahalleden birisi kapısını kapattığında ilk akla gelen, "Acaba bir şey mi yaptık ki küstü" düşüncesi olurdu.

Ailelerin çok çocuğu vardı. Çocukların tek oyun alanı ise sokaklardı. Mahallede kahvehane çok önemliydi; hem devrimciler hem de polis açısından. Mahallelinin gideceği başka yeri yoktu, kahvehaneler bu nedenle her şeyin konuşulduğu yerlerdi.

İşyerinden gözaltına alındıktan sonra bu mahalleye götürüldüm. Kayınbabamın evinde herkes bir anda şaşırdı. "Anahtar nerede?" diye sorunca, "Evde kim varsa, evi terk etsinler" demek istediğimi anladılar. Üç gündür hastanede nöbetçiydim ve evde kimin kaldığından haberim yoktu. Eğer birileri varsa, onlara zaman kazandırmak istiyor-

dum. Polis de planımın farkına vardı, aradıkları Heybet'i kaçırdıklarını düşünüyorlardı.

Beni sürükleyerek bu kez kendi evime götürdüler. İki katlı bir evimiz vardı. İkinci kata çıkıldığında kapıyı açtığınız zaman, odunluk girişi kapanır ve bir giriş olduğu fark edilmezdi. Odunluğa bazı malzemeleri saklamıştım. Onların kesinlikle polisin eline geçmemesi gerekiyordu.

Evin her yerinde arama yapmaya başladılar, aslında talan ettiler evi. Kornişleri, prizleri söktüler. Üç tane radyo vardı, hepsini yere atarak parçaladılar. Bir şey saklanmış diye anlamak için duvarlara vurdular. Dama çıktılar. Damda 12-13 yaşındaki kız kardeşimin beslediği bir oğlak vardı. O hayvanı bile sürekli yokladılar, ağzının içine baktılar. Kız kardeşim hayvanına böyle davranılmasına tepki gösterip, "Kesin bari" diye bağırınca, polisler soğukkanlılıkla "Gerekirse keseriz" dedi.

Evi talan ederken, dışarıda da halkın toplanmaya başladığını ve tepki gösterdiğini gelen seslerden anlıyorduk. Mahallede ben de çalışma yürütüyordum. Ayrıca bütün devrimci örgütlerin, partilerin çalıştığı bir yerdi. Medrese kökenli olduğum ve "Mele Nuri" olarak tanındığım için, halkın ayrıca bir saygısı olduğunu görüyordum.

Bunlar olurken, eşim Elsinet'e odunluktaki çuvalı bir şekilde çıkarmaları gerektiğini anlatmak istiyorum. Ancak bir an bile bir araya gelmemize izin verilmiyor. Bir ara eşime, "tornavida odunlukta" dedim. Eşim, benim bir şeyler anlatmak istediğimi anladı. Tam da o sırada karşı komşumuz eve gelirken, eşimle karşılaşıyor. İkisi arasındaki kısa bir konuşmadan sonra karşı komşumuz odunluğa bir anda inerek, çuvalı sırtlayıp evden çıkarıyor. Sonra iş halledilip de eşim bana, "tornavida orada yok" deyince, rahatlıyorum. Eğer o çuval ele geçerse, sadece benim değil, bir çok insanın başı belaya girecekti. Onu kurtardığım için rahattım artık.

Seyrantepe'deki işkence merkezi

Evdeki aramanın ardından gözlerimi bağlayıp yeniden arabaya koydular. Yaka paça Seyrantepe tarafında Kolordu'ya ait olan işkence merkezine götürdüler. Arabadan indirdikten sonra, gözüm kapalı bir

biçimde yürütürlerken, "Buradan atlayacaksın" gibi sözlerle korkutmaya çalıştılar. Kafamı zaman zaman duvara vuruyorlardı. Böylece, aylar sürecek işkenceye başlamış oldular.

Hemen Filistin askısına aldılar. Oraya götürülen herkes çok ağır işkenceler gördü. Bana sürekli, yayınları soruyorlardı. "Sana birileri gelmiş, yayınları getirmiş, kimdi?" diyorlardı. Ben de "Hasta bakıcıyım, her gün bir sürü insan geliyor bana" yanıtını veriyordum. "Çocuklar, mahallede arabanın camlarını kırdı, hastaneden seni çıkartırken, herkes alkışlı protesto yaptı. Bunlar ne demek? Bunların hesabını vereceksin bize!" diyerek işkenceye başladılar.

TÜSDER kapatıldığı için resmi olarak faaliyeti yoktu, ancak yine gayri resmi olarak faaliyetini yürütüyorduk. Polis, dernek ile ilgili bütün bilgileri almıştı. Bütün dernek üyelerini sorgulayacaklar endişesini taşıyordum açıkçası. Çünkü hepsi politik insanlar değildi. Bir kısmı zaten, darbenin ardından dernekten istifa etmişti.

36 gün boyunca işkencede kaldım. Hiç ara vermeden işkence yaptılar. Onlar yorulunca nöbet değiştiriyordu, ancak işkenceye ara verilmiyordu. Tüm gözaltı süresi boyunca gözlerim bağlı kaldı. Tutulduğumuz yerde Devrimci Demokratik Kültür Dernekleri (DDKD) ve Ala Rizgarî'den sorgulananlar vardı. Benim de içinde olduğum TKP Diyarbakır iddianamesi ise 304 kişiyle ilgiliydi.

Büyük bir operasyondu. Bizden önce, Salih Şimşek adında öğretmen arkadaşımızı da gözaltına almışlardı. Parti sekreteriydi. Birlik Dayanışma Grubu'ndan gözaltındaki öğretmen arkadaşlarla yüzleştirme yapacaklardı. Salih'i tuvalete çıkardıklarını fark ettiğimde, bir yolunu bulup aynı tuvalete girdim. Salih'e, "Biz seni tanımıyoruz" deyince bana, "Ben hiç kimseyi tanımıyorum" yanıtını verdi. Kimseyi ele vermemişti.

İşkence öyle bir şey ki; anlatmakla bitmiyor. Gözaltındayken doğup büyüdüğüm köye bile giderek, beni sormuşlar. Köylüler, "Nuri ve ailesi molladır. Böyle komünist mi olur!" demişler. Bu bilgiyi almaları da gözaltında başıma bela oldu. Bu kez, "Namaz kılacaksın" diye tuttırdular. Her şeyi işkenceye gerekçe yapıyorlardı. Namaz kılmam için de çok işkence yaptılar. Kesinlikle kılmadım. Bir gün gözaltındaki arkadaşlardan biri, "Bu adamlar seni öldürecekler. Sürekli kafana vuruyorlar. Bir rekât kılıversen ne olur sanki!" dedi. "Sen sus! Sonra anlatırım neden kılmadığımı. Öldürseler de kılmam" yanıtını verdim.

İşkenceciler hemen vazgeçmediler, şefleri geldi bir gün, 'Namazı kılacak mısın, yoksa seni öldürelim mi?" diye sordu. Yanıtım netti: "Şimdiye kadar kılmadım. Burada niye kılayım? Burada kılarsam Allah'a mı kılıyorum, kalasa mı kılıyorum." Şef önce küfür etti, sonra da, "Doğru söylüyor" diyerek gitti. Namaz işkencesinden böylece vazgeçtiler.

Bütün bunları yaşarken fark ettiğim şuydu: İdeolojik bağlılık varsa, insan her türlü işkenceye dayanıyordu. Bizler de sosyalizme inanıyorduk. Parti çalışması ve yoldaşlık duygusu bambaşka bir şeydi. İnsan bir şekilde ayakta kalmanın, inat etmenin yolunu buluyordu.

"Buradan çıkıp bir daha bu işlerle uğraşmam" duygusu tehlikeliydi. Bu duyguyla kararlı bir mücadele yürütülemez. Bizler de bu şekilde mücadele vermedik, kimse vermemeli. Kimse zorla bir ideolojiyi bize benimsetmedi. Kendi irademizle kabul ettik ve mücadele yürüttük. Bu devrimci bilinçle işkenceye dayanıyorsun.

Bu anlattıklarımdan ben de ders çıkarttım. Mücadelede yoldaş, devrimci yaratmak için iyi seçmek ve onu eğitmek gerekiyordu. İnsanın işkence karşısındaki kararlığı aslında dışarıda başlıyor. İşkence, dışarıdaki deneyimlerin sınav yeri. Birey, ne kadar aktif bir şekilde kolektifin parçasıyla, bütünleşmişse, o noktada bireysellik son buluyor ve işkence karşısında direnme gücünü kazanıyordu. Bu nokta, insanın bedel verdiği yerdir, işkencenin ve hayatın altında ezilmediği, üstüne çıkarak devam ettiği andır. Bedel de budur.

Soruşturmada dünyanın işkencesi yapıldı. İşkence izlerini silme dönemi de bitip cezaevine konuluyorsun. Ancak gün gün, dakika dakika, saniye saniye işkence devam ediyor. Bu kez sana tek tip elbise dayatılıyor. En az üç gardiyan, kalasla, copla, postalla, yumrukla sana o elbiseyi giydirmek istiyor. Sen de giymemek için direniyorsun. Bu direniş, "Ben güçlüyüm, giymeyeceğim" demek değildir. Giydiriyorlar ama sen giymemenin kavgasını veriyorsun. Zorla giydirip sürükleyerek koğuşa atıyor. Bir kez daha çıkartıyorsun. Senin kararlılık noktan; varlık-yokluk noktasıdır.

O elbiseyi giyenler de oldu. Tutumlarını, "Canım ne var ki! Bir elbise için bu kadarına ne gerek var!" şeklinde gerekçelendiriyorlardı. Çözülme de aslında bu fikirle başlıyor. Bu işkence ve cezaevindeki anlayış. Dar cezaevinin duvarlarını kaldır, karşında geniş cezaevi olan dünyamız var.

Bir örnek daha vereceğim. Bir panelde tartışılırken ya da mücadele verilirken aynı ciddiyet ya da aynı ciddiyetsizlikle karşı karşıyayız. Basın açıklaması, mitingi ya da yürüyüş... Bütün etkinliklerdeki mücadelelerde yaşanıyor az önce anlatmaya çalıştığım duygu hali. Bu tutum, politik ortamın çürümesinin nedenlerinden olabiliyor. Bu çürümenin gölgesi, yeni kurulan partilerin üzerine düşebiliyor. "Acaba bu çürüme denizinde, bu da mı çürüyecek" sorusu duyarlı insanların aklına gelebiliyor.

Namaz dayatması bitti ama işkence bitmemişti. Benden, hastanede çalışan ve TKP'li olduklarını düşündükleri 40'ı hemşire 75 kişinin ismini istiyorlardı. Dernek adına 75 kişinin aidatını ben alıyordum. Bunlar içinde kimlerin partili olduğunu anlamaya çalışıyorlardı.

Bir gün işkenceler o kadar yoğunlaştı ki, Dicle Üniversitesi Rektörü'nün adını verdim. MHP'li olarak tanınan ünlü bir rektördü. Sonra Konya'ya tayin edildi. Ülkücü kimliği ile kentte nam salmış Numune Hastanesi başhekimi ile ülkücü birkaç doktorun daha adını verdim. Sorgulara sadece Diyarbakır ekibi girmiyordu, Ankara ve İstanbul ekibi de katılıyordu. Ankara ve İstanbul ekibi, söylediğim isimleri duyunca çok sevindi. Ancak Diyarbakır ekibi isimlere görünce bana, "Ooo, Mele Nuri. Seni Allah ibret olsun diye yaratmış anlaşılan" dedi. Böylece hastaneden kimseyi bir daha sormadılar. Ama işkence daha da yoğunlaşarak devam etti.

İşkence günlerce sürüyor. İnsan tamamen susamıyor. Şöyle düşünüyor insan: "Yeni kapıları açmadan, ne söylersem, işkencenin dozunu azaltabilirim." Mesela, dışarıya çıktığından emin olduğun birinin ismini söylüyorsun. Bunu büyük tehlikeyi atlatmak, işkencecilerin, sorgulamak istedikleri kişileri getirmek için açtığı kapıyı kapatmak amacıyla yapıyorsun.

Hiçbir şey söylememekle olmuyor. Sen bir şey dediğinde biraz nefesleniyor, dinleniyorsun. Ancak, işkence sonra yeniden başlıyor. Tamamen sistematik ve programlı çalışıyorlar. "Senin için şu, şöyle dedi" gibi sözlerle insanları karşı karşıya getirmeye ve konuşturmaya çalışıyorlardı.

Gözaltı süreci ilginç deneylerle geçti. Dışarıda parti içerisinde "sıradan" kabul edilen insanların, sorguda nasıl kahramanca direndiğini gördüm ya da tam tersi. Büyük misyonlar biçilen insanların da ne kadar düşkünleştiğini gördük.

'Kürdistan'da komünizme geçit yok'

Neden işkence yapılıyor? Bunu da düşündüm. İşkenceyi yapan da insan. Bir insan, başka bir insana neden işkence yapar? Bunda komünizme karşı duydukları nefretin çok etkili olduğunu düşünüyorum. Çok büyük bir öfkeleri vardı komünizme ve komünistlere karşı.

Kendi kendime, "komünizmin bu kadar önemli bir şey olduğunu öğrenmemde işkencecilerin de katkısı oldu" diyordum. "Kartal" diye hitap ettikleri bir işkenceci vardı. Kürt'tü ve Kürtçe konuşurdu. Sürekli bana, "Vanlıyım, Kürdistan'da komünizme geçit yok, Mele Nuri" diyordu.

Gözaltında bir araya gelme olanağımız hiç yoktu. En son iki üç kişiyle bir arada kaldık. Yemek için bile sürünerek götürüyorlardı. İnsan değildik onların gözünde. Her yerde işkence vardı. Kadınları eşlerine, çocukları babalarına karşı kullanıyorlardı, "İşkence yapacağız" diyorlardı. "Kadınlara tecavüz ediyor" süsü veriyorlar, sesler dinletiyorlardı bize. Bunu yapmış da olabilirler, çünkü bu işkenceyi yapan kadrolu elemanları olduğunu düşünüyorum.

Ancak tuvalete gidebildiğimiz zaman birkaç cümle konuşabiliyorduk. Türkülerimizi bile işkence yapmak için kullanıyorlardı. Bir gün işkencede, "Türkü söyle" dediler. Ben de bir türkü söyledim. Bu kez de, "Mele Nuri, bu türkü yasaktır. Neyse ki burada yasalar işlemiyor" diyerek küfür ettiler.

Askıya almak, kum torbasıyla vurmak, duvara vurmak, tekerleğin içine sıkıştırmak, elektrik vermek, dayak... Her şeyi yaptılar. Tecavüz işkencesine maruz kalmadım, ama bunu da bir yöntem olarak kullandıklarını biliyorum. Tecavüz etmekle çok tehdit ettiler. Feodal duyguları güçlü olan bir erkek bundan etkilenebilir. Ama ben, bu tip tehditlere hiç aldırmadım, sürekli aklımda komünist olduğumu tuttum. Bunu hiç unutmadım, kendime hep hatırlattım.

İnsan oradan çıkamayacağını düşünüyor elbette. Öldürebilirler. Bunu bazen diyorlardı da. Bir gün duvara dayadılar, silah doğrulttular, "Öldüreceğiz" dediler. "Öldürebilirsiniz" yanıtını verdim. Korkmadığımı anlayınca bu kez, "Buradan kurtulmak için tek çarenin ölmek olduğunu düşünüyorsun ama sana bu mutluluğu yaşatmayacağız" dediler.

Gözaltında ölümler de oldu. Mesela, POLDER'li bir polisi de kalas-

larla döverek öldürdüler. "Bunlar komünist, sen devlet memurusun, nasıl komünistlere yardım edersin" diye döverek öldürdüler onu. Gözümüzle görmedik, ama seslerini duyduk, O polis, sloganlar atarak işkenceye direndi, komünist olduğunu söylüyordu. İşkenceci polislere de, "Devletin köpeğisiniz" diye bağırıyordu. Sonra sesi kesildi. Öldürmüşlerdi onu.

Trohom hastasıydım ve bir ara işkence sırasında göz bebeğim çıkma noktasına geldi. İKD Diyarbakır İl Başkanı Ülkü Akgöl yeni ameliyatlıydı. Onu da o şekilde sorguya getirmişlerdi. Öğretmen olan eşi de yanındaydı. İkisine de birlikte işkence yaptılar.

İşkenceciler, Kolordu'ya "İki kişinin durumu ağır" diye haber veriyor. Hastaneye götürmek yerine, gözaltındaki İGD'li Doktor Mustafa Dağcı'yı muayene etmesi için yanımıza getirdiler. Muayeneden çok moral oldu bizim için. Bütün sorgu günleri boyunca, sadece bu muayene sırasında göz bandım açıldı.

36 günlük işkencenin ardından cezaevine götürmeden yaralarımızın iyileşmesi için birkaç hafta beklettiler. Doktor, görünürdeki işkence izlerini ortadan kaldırmak için tedavi uyguluyordu. Ardından basına teşhir ettiler. Silahlı eylemci olduğumuzu iddia ediyorlardı, önümüze kalaşnikofları serdiler. Sonradan öğrendik ki, o görüntüler televizyonda yayınlanmış.

Gözaltının bu bölümünde bir arada tutulduk. Gözlerimiz açıktı. Bir market vardı, oradan bazı şeyler alabiliyorduk. Birbirimizin yaralarını sarmaya çalışıyorduk. Ben hasta bakıcı olduğum için bana çok iş düşüyordu.

Sadece işkence izlerini silmekle yetinmiyorlardı, işkenceyi savcılıkta ya da mahkemede anlatmamamız için de baskı uyguluyorlardı. "Unutun, gitsin" diyorlardı. Sonra, bizi topluca cezaevine götürdüler. İşkence yine devam edecekti.

CEZAEVİNDE ASKERİ İŞKENCE

Cezaevinde askeri yürüyüş işkencesi

"Havalandırmada, asker yürüyüşüyle marş söylemek zorundaydık. Yürüyüş yaparken de ayaklarımızın boyumuzu biraz geçmesi gerekiyordu."

CEZAEVİNDE ASKERİ İŞKENCE

Su istedim idrar getirdiler

Gözaltı merkezinden ring araçlarıyla cezaevine götürüldük. Koğuşlara alınmadan önce işkence başladı. Cezaevi içinde büyük, uzun bir avlu vardı. Önce, kalaslarla meydan dayağı çektiler. Bir taraftan döverken diğer yandan hakaret ve tehdit ediyorlardı. Bu arada fırça veriyor, "Bu fırçayı yiyeceksin" diyorlardı. Bana diş macunu verdiler, "Bitireceksin" dediler. Yiyorsun, yemiyorsun, bir hengâmedir gidiyor. Yememek için direniyorsun ancak bir sürü asker sana yedirmeye çalışıyor. Uzun süre diş macunundan tiksinti duydum.

Bazen diyorlar ya, "Bana pislik yedirdiler" diye. Kime yedirmediler ki! Bir gün su istedim, idrar getirdiler. İçmek istemiyorsun, ama hem dayak atıyorlar, hem de zorla içirmeye çalışıyorlar. Kavga ediyorsun, boğuşuyorsun ama yetmiyor ki! Yetmiyor. Bir iki sefer daha içirdiler. Hemen hemen herkese aynı işkenceyi yaptılar.

O şiddet ortamında kim öldü, kim kaldı anlamak bile mümkün olmuyor. Bu ilk saldırıyı yapan askerler, İç Anadolu'dan getirilmiş, askerlik öncesinde tarlada çalışan, köylü, eğitimleri olmayan insanlardı. Bu nedenle işkenceyi o kadar kaba yapıyorlardı ki; vur babam vur! Kiminin kolu kırılıyor, kiminin kafası yarılıyordu.

Koğuşlara dağıtana kadar sürekli dövdüler. Amaçları neydi? İyice korkutmak. Kimde ne cesaret kalmışsa, onu yok etmek. Kim kendini biraz toparlayabilecekse o cesareti ortadan kaldırmak. Ce-

zaevinden isyan yaşanmasından korkuyorlardı ve bunun önüne geçmeye çalışıyorlardı.

Avluda dayak yerken zaman zaman içerideki yoldaşların, arkadaşların sesleri bize kadar ulaşıyordu. Cesaret vermeye çalışıyorlardı. Bizlerin de sesleri oraya gidiyor olmalı. Arkadaşlardan bazılarının, beni sesimden tanıdıklarını fark ettim.

Avluda dayak yerken tek yapabildiğimiz kendimizi korumaya çalışmaktı. Bir bakıma herkes kendi işkencecisiyle mücadele ediyordu. Ancak içeriden gelen slogan sesleri gerçekten bize güç veriyordu. Bu gücü toplayınca, tek tük "İşkenceye karşı onurumuzu koruyacağız" şeklinde sloganlar yükseliyordu.

Döverken, "Hepinizi öldüreceğiz" diyorlardı; "Sizi toplamışız, getirmişiz buraya, hepinizi öldüreceğiz".

Cezaevi sürekli dolu oluyordu, dört bine yakın bir nüfusu vardı. O günlerde on binlerce insan bu işkence merkezinden geçmiş olmalı. İşkencedeki ilk seans tamamlanıp bizi koğuşlara dağıttıkları sırada da dalga geçiyorlardı; "Babanızın evi gibi olmasa da en azından yemek var" diyorlardı.

Cezaevinde fiziksel işkencenin yanı sıra açlık da vardı. İnsan öyle bir duruma gelmiş ki, "Bir parça ekmek, bir tas su yeter" diyordu.

Cezaevi girişindeki ilk işkence seansından sonra 32. koğuşa götürüldüm. İnsan koğuşa girdiği anda cesareti yenileniyor. İçerideki arkadaşlar en büyük yardımcımız oldu. Hemen yaralarımızı sardılar, iyileşmemiz için ellerinden geleni yaptılar.

Vedat Aydın ve Orhan Ayhan koğuştaydı. Siyasi gruplardan PKK, Özgürlük, Ala Rizgarî, Kurtuluş ve DDKD'den tutsaklar vardı. Ağırlığı PKK'liydi. Koğuşta 110 kişiydik. Hatırladığım kadarıyla koğuşta, ben dâhil beş TKP'li vardık.

Gardiyanlar kendi aralarında, "Benim koğuşumda komünist var ya da yok" diye kendi aralarında sıkça konuşurlardı. Askerler arasında Kürt düşmanlığının yanı sıra antikomünizm de çok güçlüydü.

Orayı ayakta tutan direnenler

Vedat Aydın ve Orhan Ayhan... Hepsi, militandı. Koğuşun moral ve cesaret kaynağıydılar. Orayı ayakta tutan, direnenlerdi. Düşenler de vardı. Ama militan ruhu yüksekti.

Dersimli Haydar vardı, soy ismini anımsamıyorum. Kahramandı. O kadar işkence yaptılar, tek bir ses çıkarmadı, inat olsun diye.

İşkence sürekli oluyordu. Hep bahane buluyorlardı. Bir koğuş temsilcisi vardı; Mardinli Hatip. Temsilciyi cezaevi belirliyor ve uzlaşmacı isimleri seçiyordu. Bir gece koğuşa gardiyanlar –o zaman gardiyanlar da askerdi– girdiler, kalaslarla hepimize bir anda vurmaya başladılar. "Ne oldu, niye vuruyorsunuz?" diye sorduk. "Yatarken esas duruşunuz bozulmuş" yanıtını verdiler. Yatarken de esas duruşta yatıyorduk. Bahane çoktu. Her koğuş saldırısında kesin birimizde kırık, çıkık şeklinde hasarlar bırakıyorlardı.

Gece nöbet tutuyorduk koğuşta. Askeri görünce tekmil veriyorduk: "1947 doğumlu Nuri Duruk. Emret komutanım."

Bir gün, ben ve Vedat Aydın nöbetçiydik. Onlara göre bir yanlışımız olmuş. Bahane bulmak kolay. "Rahat, hazır ol" dedikleri zaman, sağ ayağımızı götürüp getireceğimize, sol ayağımızı götürüp getirmişiz. Bu da onlara ters gelmiş. İlla bir bahane çıkaracaklar. Ertesi gün çağırdılar, Vedat Aydın gitti. Kırk kalas vurmuşlar. Gardiyan kalasla ellerimize vuracağı zaman, mazgalı açıyor, biz de kolumuzu dışarıya doğru uzatıyorduk. Vedat Aydın iri yarı. Elini aşağı doğru indirebiliyordu, ben ise kısa boylu olduğum için işim daha zordu.

Asker çağırdığı zaman ben tuvaletteydim. Adımı duydum. Giderken, PKK'li bir genç benden önce fırladı, gitti. 14-15 yaşlarındaydı. İsmi Sabri'ydi. Cezaevinden çıkınca, gerillaya katılmış. Şehit olduğunu öğrendim. Görmeyi çok istiyordum. Ama olmadı. Yanlış anımsamıyorsam Mardinliydi. Soy ismini hatırlamıyorum. Çok gençti, çocuktu daha. Benim için dayak yediğine çok üzüldüm. Geldim Vedat'a "Sen engel olsaydın" dedim. Vedat ise bana, "Yok, Nuri Ağabey, ben tutamam, seni çok seviyor ve saygı duyuyor. Ona engel olamazdım" yanıtını verdi.

Sabri, işkenceden sonra geri geldi. "Niye yaptın? Gardiyan beni çağırmıştı, cezamı çekmem gerekiyordu" dedim. "Yok, Nuri Ağabey olsun. Ben böyle iyiyim" karşılığını verdi. Vedat ile tuzlu su yaptık, el-

leri şişmişti, biraz ovaladık. Dayak yediği halde öyle bir mutlu olmuş ki. Neden?

Bir gün koğuşa kasalar taşınacak. İki kasayı üst üste koyuyorlar, "Taşıyın" diyorlar. Bu gibi işler söz konusu olduğunda geri kalmıyordum. Sürekli hareket gerekliydi bize çünkü. Ellerimiz, kollarımız dayak yemekten tutmuyordu. İki kasayı üst üste koyunca düştü. Bu da dayak sebebi oldu.

Dayak artık tutuklular için, disiplinli bir şekilde katlanılan bir şey olmuş. Dayak sırası seninse o senindir. Gevşek olmayacaksın, duruşun dimdik olacak. Bu da bir disiplindi. Herkes kendi dayağını yiyordu. Koğuşa geldiğimizde ise Vedat görevini yapardı. Bir yandan yaraları sarmaya çalışır, diğer yandan da moral verirdi.

Gülmemiz gerekiyor

Gülmek yoktu. Ama Vedat Aydın hem kendisi gülerdi hem de güldürürdü. "Gülmemiz gerekiyor" derdi sık sık. Unutulmuştu gülmek. Çıktıktan sonra okuduğum bir romandaki kahramanlardan Eko, "İnsan gülmeyi bir defaya mahsus öğrenmemiştir. Gülmek, insanlıkla beraber geliyor" şeklinde bir söz söylüyordu. Acaba diyordum, Vedat Aydın bu romanı mı okumuştu?

Asker, sabahın 04.00'ünde koğuşu kaldırıyordu. Asker "Kalk" deyince herkes bir anda kalkıyordu. Sonra kahvaltı geliyordu. Ardından keyiflerine göre, havalandırmaya çıkarıyorlardı. Havalandırma da ayrı bir işkence seansıydı. Koğuştan havalandırmaya kadar gardiyanlar koridor oluşturuyor, kalaslarla dövüyorlardı. Bu, her havalandırma sırasında tekrarlanıyordu.

1983 yılı kışı Diyarbakır'da çok sert oldu. Bir gün hepimizi havalandırmaya çıkardılar, üzerimizde sadece külot vardı. Havalandırmada bir adamın başını lağım suyunun içine sokup çıkartıyorlardı sürekli. Adını bilmiyorum. Adam tam boğulacağı zaman çıkartıyorlardı. Bu konuda uzmanlaşmışlardı artık. Adamı bir süre karın üzerinde yatırıyorlar, sonra aynı işkenceyi tekrarlıyorlardı.

Havalandırmada, asker yürüyüşüyle marş söylemek zorundaydık. Yürüyüş yaparken de ayaklarımızın boyumuzu biraz geçmesi gereki-

yordu. Eğer bunu başaramazsak hemen kalaslarla dövmeye başlıyorlardı. O yürüyüşü yapmak bizim için, "Dimdik ayaktayım" anlamına geliyordu.

Sadece yürüyüş ve marş işkencesi değil. Hakaretler hiç eksik olmazdı. İç çamaşırımızı indirip dalga geçerler, tükürürlerdi.

Havalandırma işkencesi bittikten sonra yeniden dayak yiyerek koğuşa dönüyorduk. 32. koğuşun önünde bir salon vardı. Bir gün döndük ki, o salonu deterjanlı su ile doldurmuşlar. Bu da yeni bir işkence anlamına geliyordu. Başımızı o suya sokarak zorla içirmeye çalıştılar. Direniyorsun ama bu direniş o deterjanlı suyu içmekten kurtarmıyor seni.

Bu işkencenin ardından koğuşa girdiğimizde bizi bu sefer başka bir işkence karşılıyordu. Koğuş darmadağın edilmiş oluyordu. Yiyecekler, yorganlar, yastıklar, her şey birbirinin içine katılmış haldeydi. Ayda iki kez bu talanı yapıyorlardı. Biz, o yorgun ve bitkin halimizle her şeyi yeniden ayıklıyor, düzenliyorduk. Bu düzen sırasında da yaralanmalar olurdu; aralara karışan iğneler, demir parçaları ayaklarımıza batardı. Artık bu bile süreklileşmişti.

Koğuşta oturduğumuz zaman da hep tetikteydik. Kalas mı yere düştü, "Hazırlık yapıyorlar" diye düşünürdük. Geldiler, gelecekler diye beklerdik. Bu ruh hali de işkenceydi.

Böyle işkencelerden geçtiğimiz zaman beş-altı kişi bir araya geliyorduk. Koğuştakilere cesaret versin diye volta atardık. Türkü söyleyip halay da çekerdik. Bunu yaparken bedensel olarak çok yıprandığımız için kendimizi çok zorluyorduk.

Vedat Aydın, Kürtçe türküler söylediğimi bilirdi. "Mele Nuri, hele gel halayın başını çek" derdi. Cigerxwîn'in şiirlerinden bestelenmiş türküler söylerdim. Bizim için moral olurdu bunu yapmak. Özellikle işkencelerden sonra bunu yaptığımızda askerlerin deliye döndüklerini biliyorduk.

Kürtçe konuşmak yasak

Annem Türkçe bilmiyordu. Bir gün ziyaretime geldiler. Ben de annem ile Kürtçe konuştum. Yasak olduğunu biliyordum ancak annemin beni anlaması için hızlı hızlı söyledim. Bunun üzerine askerler

görüşmeyi kestiler, süründüre süründüre döverek beni koğuşa götürdüler. Bu işkenceyi sadece ben yaşamadım. Bütün tutuklular bu işkenceye maruz kaldı.

Koğuşta bir sazımız bile vardı. Arkadaşlardan biri yapmıştı. Yokluk ve zor koşullarında yaratıcılık sınırsız oluyor. Bu da onun örneklerinden biriydi. Kasaların bazı tahtalarını suya koyuyordu. Yumuşuyordu, böylece şekil verebiliyordu. Çuvalın iplerinden de tel yapıyordu. Ancak her aramada sazımızı götürüyorlardı. Biz de bu duruma son vermeye karar verdik. Vedat Aydın ile bir plan yaptık. Koğuş kapısının tam karşısında havalandırma boşluğu gibi bir yer vardı. Oraya bir çivi çaktık. Aramaya gelmelerinden kısa bir süre önce Vedat, koğuştakilere çaktırmadan sazı oraya astı. Biz astıktan kısa bir süre sonra asker koğuşa girdi. Aradılar, taradılar, bulamadılar. Bu kez bize sordular, "Az önce saz sesi geliyordu, ne yaptınız?" diye. Biz de "Ne sazı, kendimiz söylüyorduk" yanıtını verdik. Sazı bulamadan gittiler. Bu bizim için iyi bir moral olmuştu.

Arada sırada subaylarla gardiyanlar koğuşa girer, herkesi sıraya koyup kendilerinin uydurdukları bazı olayları anlatırlardı. Bir gün yüzbaşı bütün tutuklulara tek tek, "Tutuklular ne yapmış biliyor musun? Gardiyan mazgalı açmış, tutuklunun biri neredeyse gözünü çıkaracakmış" dedi. Söylediği tamamen yalandı. Koğuşlarda ne şiş, ne demir, ne de başka bir şey vardı. Sadece jiletlerimiz vardı, onlar da en az 50-60 kere kullanıldıkları için teneke gibi olmuş ve kesici özelliklerini kaybetmişti.

Yüzbaşı bir gün de bana sordu: "Yaşlı, bak, tutukluların eline radyo geçmiş, onu telsize çevirmişler, dışarısıyla konuşuyorlarmış. Tuhaf değil mi?" Ben de, "Doğrudur. Ama tuhaf olan başka bir şey daha var. Bu cezaevindeki koğuşlarda mühendisler, doktorlar, avukatlar var. Bilim insanları bunlar. Dışarıda önemli işler yapıyorlardı. Onların tutuklu olmasında da bir tuhaflık yok mu?" yanıtını verdim. Bu sözüm üzerine bir şey demeden gittiler. Baskıyı artırmak için türlü türlü tezgâhlar kurmaya çalışıyorlardı. Telsiz vb. de bu tezgâhlarından biriydi.

Her şeyi işkence ve aşağılama için kullanıyorlardı. Koğuşta, İGD'den Doktor İsmail vardı. Bakması için ona küçük bir köpek vermişlerdi. Köpeğin bütün sorumluluğu Doktor İsmail'deydi. Asker, mazgalı açıp İsmail'i çağırıyor, İsmail köpeğin bütün pisliğini temizliyor, yemeğini

yediriyordu. Köpekle birlikte aynı kapta yemek zorunda bırakılıyordu. Birlikte yatıyorlardı. Askere, köpek ile ilgili tekmil bile veriyordu.

O günlerde çok farkında değildim. Şimdi daha iyi anlıyorum. Bunu bile aşağılamak için yapmışlardı. Köpekle uğraştırarak bir doktoru aşağılıyorlardı. Bunları bugün bile anımsayıp anlatmak bana zor geliyor. Doktor İsmail şahsında, o cahil askerler, insanlığın tüm birikimlerine ve bilime hakaret etmeyi amaçlıyorlardı.

Bir yandan da onun üzerinden koğuşta neler olup bittiğini anlamaya çalışıyorlardı. Ondan bilgi sızdırmak, ispiyonculuğa teşvik etmek istiyorlardı. Her şeyi bir plan ve program dâhilinde yaptıklarının altını çizmek istiyorum. Bu konuda deneyim biriktirmişlerdi. İnsanları tek tek gözden geçiriyorlar, işkencenin yanı sıra çözebileceklerini düşündükleri insanlara özel programlar uyguluyorlardı.

Tutukluların özel yetenekleri olup olmadığını da öğrenmek istiyorlardı. Kim resim çizebiliyor ya da kimin kafası teknik işlere çalışıyor? Bunları da bilme çabasındaydılar. Fakat burada da amaç tutuklunun bilgisini geliştirmek değildi. Bu bilgileri, insanı kontrol etmenin aracı olarak kullanmak istiyorlardı.

İspiyonculuk da dayatılıyordu. Koğuş içinde ispiyonculuk yapanlar da çıkıyordu ancak bunların sayısı çok azdı. Aslında insanların cezaevi öncesinde hayat karşısında aldıkları tutum, politikayla ilişkileri, onların cezaevlerindeki tutumunda da belirleyici oluyordu. En küçük bir boşluk, cezaevi yönetimi tarafından teslimiyet için doldurulmaya çalışılıyordu. Bu nedenle her an irade savaşımı sürüyordu cezaevinde. Kimi zaman insanların farkında olmadan söyledikleri ve yaptıklarını da cezaevi idaresi tutuklulara karşı kullanabiliyordu. Tutuklulardan bazıları, ispiyonculuk yaptığının bile farkında olamayabiliyordu.

VEDAT KOĞUŞUN TEMEL DİREĞİ

Vedat Aydın, 5 Temmuz 1991 gecesi evinden alınarak öldürüldüğünde HEP Diyarbakır İl Başkanı'ydı.

"Vedat Aydın, iyi bir yöneticiydi. İnsanları anlıyor, tanıyordu. Edebiyatı da güçlüydü. Nazım Hikmet'ten ezbere şiirler okurdu. Sonra o şiirlerin manalarını anlatırdı. Açıkçası, koğuşu ayakta tutan temel bir direk gibiydi."

VEDAT KOĞUŞUN TEMEL DİREĞİ

Vedat Aydın komüne çok önem veriyordu. Ailesinin ekonomik durumu iyiydi. Bu nedenle komünün ihtiyaçlarının yarısından fazlasını ailesi aracılığıyla temin ediyordu. Mert birisiydi, köyde biraz toprağı da vardı ama özel mülkiyet hırsı yoktu. Komünist bir ruhu vardı. Benim yoksul bir aileden geldiğimi öğrenmişti. Sürekli bana "Sen eve söyle para göndermesinler" diyordu. Ben gerek olmadığını söylüyordum. Bir gün bana, "Anladım seni, örgütlerimiz farklı olduğu için yardım istemiyorsun" dedi. Ben ise, "Komünün anlamı ortaklaşma... Kim ne kadar katkı sunabilirse, o kadar anlamlı" yanıtı verdim.

İsraf konusunda çok sertti. Sigara içmezdi. Koğuşta sigara içenler de az değildi. Hatta Marlboro içenler bile vardı. Benim de Vedat'ın da sigaraya karşı alerjimiz vardı açıkçası.

Bu konuda arkadaşlara karışmazdım, uyarıları, kabalık ve sekterlik olarak görüyordum. Sekterlik de insanın devrimciliğini olumsuz yönde etkiliyordu. Ancak, sigara içmek, insanın en zayıf noktalarından biriydi. TKEP'ten iki kişi vardı koğuşta. Birinin biraz bedensel engeli vardı. Ancak çok kararlı bir insandı. Adını hatırlamıyorum- Hatırlamamak da o günlerin, işkencenin sonucu aslında- Sürekli dayağa çağırıyorlardı. Bu iki tutukludan biri, bir sabah "Beni götürün buradan" diye bağırdı. Sigaranın bolca tüketildiği bir yere gitmek istediğini öğrendik. Başkaca da örnekler vardı. Ama bir örnek yeterli. Bunu anlatmak acı geliyor. Fakat, biz bunları o cehennemin ve direnişin için yaşadık.

Vedat Aydın, sağlam olmayan insanların üzerine giderdi. Bu konuda oldukça sertti. Birkaç kez uyardım. "Ağır şartlarda yaşıyoruz, onlar zayıf noktalarımız. Kötülük yapmalarına engel olmalıyız" diyor-

du. Bu konuda deneyimliydi. Aslında tehlikeyi tespit etmişti. O zayıf noktalardan tehlikeler geleceğini, kişilerin tavizlerinin ispiyonculuğa dönüşeceğini düşünüyordu. Bunun faturası ise direniş için ağır olurdu. Vedat'a hak vermiştim.

Vedat Aydın, iyi bir yöneticiydi. İnsanları anlıyor, tanıyordu. Edebiyatı da güçlüydü. Nazım Hikmet'ten ezbere şiirler okurdu. Sonra o şiirlerin manalarını anlatırdı. Açıkçası, koğuşu ayakta tutan temel bir direk gibiydi.

Vedat'ın arkadaşı Orhan Ayhan'ın adını bir kez daha anmalıyım. Öğretmendi Orhan. Kararlı bir insandı. İşkencecilerin umduklarını ondan alamadıklarını biliyorum. Sonuna kadar da direndi.

Sürekli bir düşme ve kalkma hali vardı. İnsanlar düşebiliyordu, ancak koğuşun verdiği cesaretle yeniden toparlanıyordu. Mesela, A koğuşundaki bir tutuklu için "Kararlı değil" deniliyordu. Fakat başka bir koğuşta durum değişebiliyordu. Bazı insanlar ise her durumda kararlılıklarını sürdürüyorlardı.

Cezaevinde devletin uygulaması imha etme üzerine kuruluydu. Hepimiz bunu anlamıştık. Ölüm hepimizin aklındaydı. Bu nedenle, ölümümüzü nasıl faydalı hale getiririz diye düşünüyorduk o günlerde. Devletin bu politikası bizde "ölüm" düşüncesini yaratmıştı ama bu, bizim teslim olduğumuz anlamına gelmiyordu. Aksine, direniş ruhumuzu büyütüyordu. Ayrıca yeni gelen tutukluların, cezaevindeki eski tutukluları ayağa kaldırdığını da gördüm. Genç tutukluların direnişi büyütmek için hayatlarını feda ederek cezaevine geldiklerini düşündüğüm çok oldu.

Ben, 22 ay tutulduğum koğuşta gördüklerimi anlatıyorum. O koğuşlardan on binlerce insan geçti. Sonuçta devletin vahşeti kadar geriye direnişleri kaldı.

Cezaevi idaresi insanların morallerini bozmak için sürekli tezgâh kuruyordu. Bir gün, bir tutukluyu koğuşa getirdiler. Adam ağlıyor. Sonra öğrendik ki, nişanlısı kendisinden ayrılmak istiyormuş. Kendisine "Burada evlilik mi düşünüyorsun, evlilik nedir ki, sen kendini kurtarmaya çalış" dedim. O günlerde, boşanmaların kolaylaştırılması için bir yasa çıkartıldığını anımsıyorum. Hatta polis ve asker, cezaevinde eşi ya da nişanlısı olanların evlerini dolaşıp boşanmaları konusunda telkinde bulunuyordu.

Koğuşa getirilen tutukluların bazen isimlerini bile öğrenemiyorduk. Öyle çok gelen giden vardı ki! Mesela, Hilvan'dan iki tutuklu getirmişlerdi. Kısa bir süre sonra onları götürdüler. Giden, ölüme gidiyordu. Bu iki tutukludan biri bana zaten demişti, "Ben gidiyorum. Ama biliyorum ki, bir daha gelmem bu koğuşa." "Neden" diye sordum. "Öldürürler beni" yanıtını verdi. İkisi de cezaevine bir daha dönmediler. Hatırladığım kadarıyla, o günlerde en az 60 kişi, cezaevinden alınıp götürüldü ve bir daha da geri dönmedi. Yurt dışından gelen heyetler de bu kayıpların akıbetlerini soruyordu.

Koğuşa her gelen tutukluya da her şeyi anlatamıyorduk. Kim olduğunu anlamamız gerekiyordu öncelikle. Çünkü idare aramıza, tutuklu kisvesi adı altında işbirlikçiler de gönderebiliyordu.

'Tanklar yürüyor mu?'

Asker bir gün mazgalı açtı, "Tanklar yürüyor mu, buradakilere izlettireyim" dedi. Anlamadım önce. Öğrendim ki, "tanklar" dediği bitlerdi. "Evet" dedim. Böylece bize bitleri anımsatıyorlardı. Sürekli bitlerle mücadele halindeydik.

Askerin biti anımsatması, beni çocukluğuma götürmüştü o gün. Köyde de bitlerle mücadele ederdik. Gece annem ve babam, ateşin üzerine elbiselerimizi koyarlardı. Bitler sıcak olunca elbiselerden çıkıyorlardı. Hepsini tek tek öldürüyorduk. Dedelerimizden Rus savaşının anılarını dinleyerek büyüdük. Rus savaşı anlatılırken "şehit" derlerdi. Bir gün dönenlerden biri buna itiraz etmiş, "Ne şehidi, bizi bitler öldürdü." Bu olaylardan yıllar sonra bu kez cezaevinde bitlerle boğuşuyorduk.

34 yaşındaydım. Cezaevinin yaş ortalamasına göre yaşlıydım. Vedat'tan da büyüktüm. Koğuşta havalandırmadaki yürüyüşlere yaşı ve sağlığı nedeniyle katılamayan 15 kişilik bir grup vardı. Koğuş temsilcisi Hatip bir gün bana, "Seni de o gruba yazalım, havalandırmaya çıkma" dedi. Bu teklife sert tepki gösterdim, "Bizi ayakta tutan bu eğitimdir, bana nasıl böyle bir öneride bulunursun" dedim. Vedat tartışmamızı duyunca Hatip'e, "Oğlum yanlış yere girdin, Mele Nuri medreseden geliyor, eğitimi sever" dedi.

Cezaevi idaresi bu 15 tutukluya ilişkin özel bir program yürütüyordu. Bu arkadaşlarımızın arasında sağlık durumu kötü olanlar da vardı. Ancak cezaevi idaresi, "Bakın bu insanlar ne kadar rahat" diyerek, diğer tutukluları o gruba özendirmeye çalışıyorlardı.

Bencillik kadar büyük bir dayanışma ve paylaşım da vardı. Et koğuşa hiç gelmezdi. Bir gün nasıl olduysa, yemekte bir parça et gördük. İki İGD'li ve ben aynı karavanadan yiyoruz. Ben eti sürekli onların tarafına doğru itiyorum. Onlar da bana doğru itiyordu. En son, "Yoldaşlar bakın, bu eti ben yemem, siz yiyin" dedim. "Niye" diye sordular. "Ben 34 yaşındayım, siz daha gençsiniz. Sizin ihtiyacınız var" yanıtını verdim. O koşullarda bir parça eti reddetmek kolay değildi. O açlık içinde bir parça et gelmiş, "Kimse görmeden yiyeyim" diye düşünebilir insan. Ama demedim! Eminim ki, benzer durumla karşılaşan diğer arkadaşlar da, aynı tutumu almışlardı.

Çoğu zaman koğuşa ekmek vermiyorlardı. Bir gün nasıl olduysa 13 tane ekmek geldi. Ama bu 13 ekmek, 110 kişi içindi. Herkese bir lokma bile düşmüyordu. Soğan boldu. Soğanları pirinç tanesi boyutunda doğradık, ardından kaşıkla yedik. Ekmeğin geldiği gün bizi havalandırmaya çıkardılar, 13 ekmeğin intikamını aldılar, "Koğuşa bugün ekmek gelmiş" diyerek bize işkence yaptılar.

İşkencenin yanı sıra bizi ayrıca açlıkla terbiye etmeyi amaçlıyorlardı. Herkes de sürekli bir açlık hali vardı.

Sağlık sorunlarımızı da kendimiz çözmek zorunda kalıyorduk. Dişimi tedavi ettirmek için başvuruda bulundum, ancak aylarca bir yanıt alamadım. Gardiyan bir gün koğuşa, "Sorunu olan var mı?" diye sordu. Ben o sırada, diş için adımı yazdırdığımı ama hâlâ beklediğimi söyledim. Gardiyan bunun üzerine koğuş kapısını açtı, "Hemen tedavi yapalım" dedi. Dişim iltihap toplamış ve şişmişti. O bölgeye yumruk attı, ağrıyan dişimin yanındaki dişimi de kaybettim. Koğuşta Özgürlük Yolu'ndan, intern Doktor Metin vardı. O halimi görünce, "Mele Nuri, dışarıya çıkınca senin ve ailenin dişlerinin bakımı bana ait" dedi. Gerçekten de sözünü tuttu. Çıkınca, Dicle Üniversitesi'nin Dişçilik Fakültesi'ne götürdü ve bütün dişlerimin yapılmasını sağladı.

TEK TİP ELBİSEYE KARŞI DİRENİŞ

"1984 yılının başlarında tek tip elbiseye karşı direnişe başladık. Koğuşlara girip tek tip elbiseyi zorla giydirmeye çalışıyorlardı."

TEK TİP ELBİSEYE KARŞI DİRENİŞ

1984 yılının başlarında tek tip elbiseye karşı direnişe başladık. Koğuşlara girip tek tip elbiseyi zorla giydirmeye çalışıyorlardı. Bazı koğuşlar, askerlerin kapıları kırıp girmesine müsaitti. Bizim koğuşta Vedat Aydın, ben ve birkaç tutuklu daha demir kapıları söktük. Kapıları, koğuş ana kapısına dayadık. Girmeleri zorlaşacaktı böylece. Ayrıca ne kadar malzememiz varsa, - elbiseler dâhil- her şeyi yığınak yaptık kapının arkasına. Komutan geldi, ben ve Vedat mazgalın önüne yaptığımız barikatın üzerine doğru uzandık. Komutan bize, "Zorluk çıkarmayın. Çatıdan ya da başka bir yerden kesinlikle içeriğe gireceğiz, sizi tek tek çıkaracağız" dedi. Sonra, TSK'nın ne kadar güçlü olduğunu anlatmaya başladı. Vedat söze girdi: "Şimdi de siz beni dinleyin. Türkiye Cumhuriyeti çok güçlü. İran Şahı çok güçlü, Hitler çok güçlü. Sultan Abdülhamit çok güçlü. Osmanlı güçlü, bilmem ne çok güçlü. Burada neyin mücadelesini veriyoruz? Kalas mı, işkence mi güçlü, insanın inancı, kararlılığı mı güçlü?" Sonra da küfür etti. Komutanlar gitti.

Direnişimiz bir haftanın üzerinde sürdü. İçerde yiyeceklerimiz gittikçe azalıyordu. Açlık grevinde olanlarımız da vardı. İdare bize açlık grevinin bittiğini, barikatları kaldırmamız gerektiğini söyledi. Ancak buna inanmadık. Bunun üzerine Kemal Pir ve Mustafa Karasu bütün koğuşları dolaşarak, grevin taleplerinin kabul edildiğini ve sona erdiğini söyledi. Biz ancak bu durumda barikatı kaldırdık, koğuş kapısını açtık.

Koşullarımızda kısmi iyileşmeler oldu. Ancak, cezaevi idaresi kısa sürede bu iyileşmeye son verip, eski uygulamalara geri döndü. Biz de yeniden direnişe geçtik. İkinci direnişin ardından her birimizi tek tek, koğuşlara dağıttılar.

Beni de 5. koğuşa götürdüler. İçeri girer girmez irkildim açıkçası. Her tarafta Kur'an-ı Kerim'ler asılı. Ölüm kokusu almıştım sanki. Yüzbaşına dönerek, "Burada kalamam" dedim. Dinlemedi, "Burada kurallara uymayacağım, direneceğim" diye ısrar ettim. Askerler, "Bayramdan sonra bakarız" diyerek gittiler.

Koğuşta daha çok Ala Rizgarî'den tutuklular vardı. Onlara bakınca, tedirgin oldular. Bana açık açık, "Biz burada itirafçı olmadık ama ılımlı davranıyoruz, yemeğimizi yiyoruz. Sen burada huzurumuzu bozmaya geldin, niye geldin?" dediler. Ben de, "Buraya isteyerek gelmedim, sürükleye sürükleye getirdiler. Kapıyı aç gideyim" yanıtını verdim. O sırada yemek geldi. Yemedim, traş da olmadım. Baktım iki kişi daha oturuyor. Onlardan biri bana yanaştı. Irak Komünist Partisi ve İran KDP'sinden olduklarını söyledi. Kürtçe de biliyordu. Onlar da kurallara uymuyorlardı. Koğuşa gelmem onlar için de moral olmuştu. Görüşe gelen yakınları olmadığı için görüşe çıkmıyorlardı.

Yan tarafta 6. koğuşta PKK'liler vardı. Ala Rizgarî'den olan tutukluları tanıyorlardı, bu nedenle de duvarlara yıkacak gibi vuruyorlardı. Ben de koğuştakilere, "Yaptığınız ayıptır, Ala Rizgarî demek, Kürt halkının bayrağı demektir. Siz bayrağı yere düşürmüşsünüz" diye konuştum. Koğuşta TKP'den Atilla adında biri vardı. O da bana pek yüz vermedi.

Bayram görüşünde çocuklarım ve eşim gelmişti. Ben istemediğim koğuşta tutulduğum için bu durumu protesto amacıyla görüşe çıkmama kararı almıştım. Eşimin, son gelişmelerden haberi yoktu. Askerler, görüşe kendi isteğimle çıkmadığımı söylüyor ancak eşim buna inanmıyor. Gardiyan bir kez daha şansını denemek istedi, "İki çocuğun ve hanımın geldi, gel seni götüreyim" dedi. Ben de, "Dışarıda sadece bir kadın ve iki çocuk mu var?" diye sordum. Gardiyan, şaşırarak, "Yok, çok kişi var" diye geveledi. "Neden o zaman sadece benim eşimin ve çocuklarımın geldiğini söylüyorsunuz. Amacınız ne? Çıkmıyorum görüşe" dedim. Askerle aramda geçen diyaloğu izleyen Ala Rizgarî'den sekiz genç vardı. Onlar bu durumdan etkilendi.

Asker, bayramdan sonra geldi, "O kurallara uymayan kimse çıksın. Onu hamama götüreceğim" diye koğuşa seslendi. Hamam dediği, işkence odasıydı. "Beni buradan çıkar da nereye götürürsen götür" yanıtını verdim. Koğuştan çıktım, arkamdan Ala Rizgarî'den sekiz genç

daha çıktı. Beni 5. koğuştan 4. koğuşa götürdüler. Vedat ile yeniden buluşmuştum. Sekiz genci de diğer koğuşlara dağıttılar.

Koğuş hakkında bana bilgi veren Vedat, bizden önceki tarihini de anlattı. DDKD'li Necmettin Büyükkaya'yı, koğuşun kapısının girişinde kalaslarla döverek öldürmüşlerdi. Necmettin, "Ben işkenceden öldüm, siz tarihe işkenceci olarak geçeceksiniz. Benim çocuklarım, 'Babamız işkenceden öldü' diyecek, sizin çocuklarınız 'Babamız işkenceci' diye anlatacak" demiş, slogan atarak hayata veda etmiş. Son geldiğim koğuşun tam karşısındaki koğuşta, Ferhat Kurtay, Eşref Anyık, Necmi Öner ve Mahmut Zengin kendini yakmışlardı.

Deneyimli, yaşlı ve parti örgütlerinin önemli kademelerinde bulunanları bir araya toplamışlardı. Onların tecrübesiyle gençlerin enerjisini birbirinden ayırmayı amaçlamışlardı.

TKP'nin cezaevinde yaşadığımız vahşeti dünyaya duyurma çabası vardı. Bu amaçla 1983 yılında Avrupa'dan bir heyetin cezaevine gelmesi sağlandı. İsfendiyar da, heyetle görüştürülecek tutuklular arasında yer almak istiyordu. Biz de bunu istiyorduk. İsfendiyar, heyetin önüne çıkacak tutuklular arasında yer almayı başardı.

Heyet geleceği sırada elbisesini, bir anda çıkarabilecek şekilde giydi. Heyetin karşısına çıktığında kendini çırılçıplak soymuş ve İngilizce konuşarak, hem kendisinin hem diğer tutukluların yaşadığı işkenceleri, cezaevindeki vahşeti anlatmıştı. Vücudundaki işkence izlerini gösterdi. Böylece vahşet Avrupa kamuoyuna yansımış oldu. Bunu başarmak önemli oldu. TKP'nin katkısı da yadsınamazdı.

Bu olay yaşandığı süreçte, direnişimizle, işkencenin dozu biraz daha azalmıştı. Ancak işkence devam ediyordu. Asıl önemlisi, bedel veren insanın kararlılığı düşmüyordu. Bir insan bilinçli olarak bedel verdiği zaman bütün işkencelere rağmen direniyordu. Genel olarak oradaki hareket kararlı insanlardan oluşuyordu. Kararlı insanlar, düşenleri de kaldırıyordu. Sürekli düşme kalkma vardı. Kimse tamamen pişmanlık duymadı. Eğer zayıf kalmışsa, tekrar kalkıyordu. Diyarbakır Cezaevi'nin özelliği buydu. Kararlılık, motor güç olarak çekiyordu diğerlerini. Bugün Diyarbakır Cezaevi denildiğinde ilk akla işkenceler geliyor. Evet, çok işkence gördük. Ama sadece bu değil. Biz orada direndik de. Bunu unutmamak gerekiyor.

Tutukluların içinde bilim insanları, doktorlar da vardı. Neden bu

kadar saygısızca ve aşağılayarak tutuklulara davrandıklarını düşündüm hep. Aslında tek başına duruşma salonlarında yaşadıklarımız bile, 12 Eylül'ün ne kadar faşist ve işkenceci bir yönetim olduğunu gösteriyordu. İnsanın aklına gelmeyen şeyleri uyguluyorlardı. Nazizm döneminde olmadığını düşündüğümüz şeyleri bile yaptılar Diyarbakır Cezaevi'nde. Anlat anlat bitiremeyiz ki bunu.

Mahkemeye gidip gelmek de işkenceydi. Genelde kalabalık halde giderdik. Duruşma salonunda mahkeme heyetinin karşısındaki sandalyelere oturtulurduk. Avukatlar sağımızda, solumuzda da basın olurdu.

TCK'nın "komünizm propagandasını yasaklayan" 141 ve 142. maddelerinden yargılandım. Daha sonra mücadelemizle, bu iki faşist maddeyi kaldırdık. Ancak yerine getirilen başka maddeler ile bugün de en ağır biçimde uygulanıyor.

Yargılanmam sırasında mahkeme başkanı, "Neden nötron bombası"na karşı olduğumu sordu. Ben de yanıt verdim: "Dünyada iki yerde nötron bombası kullanıldı, o kadar yıl geçmesine rağmen insan sağlığı ve doğa üzerindeki yıkıcı etkileri hâlâ devam ediyor."

Duruşmada, gördüğümüz işkenceyi de anlattım. Savcılardan biri üstüme geldi, "Yalan söylüyorsun" dedi. Ben de "Yalan söylüyorsun" sözünün kayıtlara geçmesini istedim. Duruşmalarda söylediğimiz her şeyi kayıtlara geçirmiyorlardı. Kendi kafalarına göre yazıyorlardı tutanakları.

Avukatlığımı Süleyman Demirkapı yaptı. Savunması özetle şöyleydi: "Müvekkilimin ev ve işyeri aramasında herhangi bir belge bulunmamıştır. Müvekkilim buna rağmen yasalara karşı çıktığı için yargılanıyor. Yargıtay, müvekkilimin pozisyonunda bulunan tutukluların, tutuksuz yargılanması konusunda bir karar aldı. Müvekkilimin sağlık durumu da iyi değil. Yargıtay şimdi de 'Neden aldığım kararı uygulamıyorsunuz?' diye mi mahkemeye karar göndersin. Bu durumda ölürse bunun hesabını kim verecek?"

Bu duruşmadan bir sonraki duruşmada mahkeme heyeti benim için tahliye kararı vermişti.

Mahkeme de işkencenin farklı biçimlerde devam ettiği bir alandı. Özellikle psikolojik işkenceyi yoğun olarak kullanıyorlardı. Tutuklulara genel olarak sert davranıyorlardı. Avukat biraz konuşunca, avukata da baskı uyguluyorlar, gözaltına alınması yönünde talimat bile verebiliyorlardı.

Bir gün bana da diğer tutuklulara davrandıkları gibi sert davranmaya kalktıklarında, "Ben burada birbirimizi yargılıyoruz" dedim. Sertliğin dozu bir anda daha da yükseldi.

Mahkeme heyeti özellikle sorguda ve cezaevinde yenemedikleri ya da teslim alamadıkları tutukluların üzerine daha çok gidiyorlardı. Bir nevi yaraları vardı bu konuda. Bazı savcıların, sorgulara girdiği yönünde çok söz duyduk. Benim elimde bunun belgesi yok. Ancak, bu fikir bana hiç de yanlış gelmiyordu.

İGD üyesi olan Mahfuz Okyay'ı savunma yaparken savcı sürekli aşağıladı. "Kuş beyinli" diyordu. Aslında sadece Mahfuz'a değil, hepimize, özünde ise insanın aklına hakaret ediyordu. Herkes bu durumdan rahatsızdı. Kabul etmiyorduk ama duruşma salonundaki itirazımız o günün koşullarına göreydi. Açlık, her gün işkence, ölüm. O ortamda biz kendi yöntemlerimizle direniyorduk.

Duruşmalarda bir-iki kişinin dahi ifadesi alınsa, dava kapsamında yargılanan herkes duruşmaya götürülüyordu. İsfender Eyüboğlu, İGD'nin bölge sekreteriydi. Öğrencilerle ilgileniyordu. Bizim doğrudan ilişkimiz yoktu, alanlarımız farklı olduğu için ilişkimiz sınırlıydı. Örgütün yapısı gereği bu da zorunluluktu.

Ben hastanede çalışırken, o da tıp fakültesinde 6. sınıfta öğrenciydi. Savunmasını avukat olan babası yaptı. Duruşmada, İsfendiyar ile babası bakışıyordu. Yüzbaşı bunun üzerine, İsfendiyar'a "Neden babana bakıyorsun?" diye sordu. Bu, duruşmadaki sürekli hallerden birisiydi. Mahkeme heyeti sürekli bir bahaneyle tutuklulara laf atardı, hakaret ederdi.

İsfendiyar duruşmada yüzbaşının lafının altında kalmadı. Kurşun gibi sözler kullandı ve şu cevabı verdi: "Özgürlük, iki insan arasındaki bakışlara hapsedilmiş." Bunu söyleyerek, özgürlük mücadelesini veriyordu. Bütün anımız, aslında özgürlük mücadelesinin bir alanıydı.

TKP dosyasının dışında Tüm Sağlıkçılar Derneği (TÜSDER) davasından da yargılandım. Derneğimizin üç bin üyesi vardı. Yönetim kurulundan üç kişi hakkında dava açılmıştı. Ben, Emin Göleker (Mele Emin), hemşire Emine Eyüboğlu. Emine de eşi İsfendiyar gibi kararlı bir yoldaşımdı.

Yeni bir dava, başka insanların da sorgulanabilmesi ya da tutuklanması anlamına geldiği için biraz tedirgin etmişti bizi. Bu tedirginli-

ğimdeki haklılığı duruşma salonunda gördüm. Özgürlük Yolu listesinden yönetime giren Melek Güneş'i bir anda duruşma salonunda fark ettim. Etrafına şaşkın şaşkın bakıyordu. İlk anda bizi tanıyamamıştı. Çünkü işkence bizi çok değiştirmişti.

Melek Güneş'in politikayla aktif ilişkisi yoktu. Sadece derneğimizin üyesiydi. Ancak yetenekliydi ve dernekte yöneticilik yapacak özelliklere de sahipti. Bu nedenle yönetime seçilmişti.

Dosyada listenin başında Melek Güneş'in adı vardı. Önce onu çağırdılar. Ben bunun üzerine yerimden fırlayarak mikrofonun bulunduğu yere gittim. Mahkeme başkanı, "Sıra senin değil" diye bağırdı. Ben de, "Ses gelmiyor, kulağım sağır, yüksek sesle söyleyin" yanıtını verdim. Savcı, bana "Devam et" işareti verince, duruşmada ilk sözü alan ben oldum. Derneğimizi anlattım. Yasalara göre verilmiş demokratik haklarımız vardı. Biz bunları alma mücadelesi veriyorduk. Çevre sağlığını denetliyorduk. Vali ve dekanlık ile ortak çalışmalar yapıyorduk. Derneğimizin üyelerinin geniş bir yapısı vardı. Politikayla aktif olarak ilgilenenler kadar, sadece genel kurul zamanlarında bebeğiyle gelip oyunu kullanan üyelerimiz de vardı. Örnek olarak Melek Güneş'i gösterdim ve "Örneğin Melek Hanım, genel kurul dışında bir gün bile derneğe gelmemiştir" dedim.

Melek ne yapmak istediğimi anlamıştı. Benden sonra söz aldığında, benim savunmam doğrultusunda kısa ve öz bir savunma yaptı. Bir daha da mahkemeye gelmedi.

Direniş statüye bağlı değil

Biraz da tahliye edilmeden önce kaldığım koğuştan bahsetmek istiyorum. Dört PKK'linin kendini yaktığı 32. koğuşun karşısındaydık. Son direnişten sonra, yöneticileri, deneyim sahibi ve mücadele birikimi olanları aynı yere topladıkları koğuştu.

TKP Merkez Komitesi ve Politbürosu'ndan Ömer Ağın ve Doktor Mustafa Dağcı, TKEP'den Ferit Söker, Rizgarî'den Mümtaz Kutan, Nevzat Kutan ve avukat Ruşen Aslan, Özgürlük Yolu'ndan öğretmen Necmettin Salas ve avukat Nazif Kaleli ve TKP'den Müslüm Üzülmez, anımsadığım isimler.

Ferit Hoca ile aynı köyde birlikte büyüdük. TKEP zamanında yoldaşlığımız da oldu. Emekçi bir aileden geliyordu, mücadele içindeki kişiliği, dürüstlüğü bende derin iz bıraktı. Müslüm'ün de kararlılığı beni oldukça etkilemiştir.

Bu koğuşta, örgüt yöneticilerinin olumlu ya da olumsuz özelliklerini daha net görebilme şansım oldu açıkçası. Sık sık toplantılar yapılırdı, onları dinlerdik. Birikimlerini aktarırlardı. Bu olumluydu. Ancak, olumsuz olduğunu düşündüğüm ise kişisel hırsları kimi zaman öne çıkabiliyordu. Mücadele birikimi olan, işkencelerden yenilmeden çıkan, Avrupa'ya giderek o ülkelerin deneyimlerini gören bu insanların hâlâ kimi zaman rekabete varan kişisel hırsları bana ağır gelmişti. Bu koğuş bu yönde benim için deneyim alanı da oldu. Yöneticilerin bu yönlerinin de önemsenmesi gerektiğini hep düşündüm. Benim derdim kişilerle değil, komünist örgütlerin ve partilerin her kademesinde devrimci ahlakın ve anlayışın hâkim kılınmasını önemsediğim için koğuştaki bazı yöneticilere dair bu değerlendirmeyi aktardım.

İnsanların zorbalık karşısındaki direnişinin, onlara örgütlerin verdiği statülere bağlı olmadığını da bu koğuşta gördüm. Ala Rizgarî'den Nevzat Kotan adında genç bir tutuklu vardı. Kararlılığı ve netliğiyle dikkatimi çekmişti. Yönetici olmadığını biliyordum. Cezaevinden dışarıya çıktığımda görmek istediğim bir insandı. Sonradan öldüğünü ya da öldürüldüğünü öğrendim. Görüşme şansımız olmadı. Keşke olsaydı!

Avukatım Süleyman Demirkapı'nın yaptığı savunmanın ardından mahkeme tutuksuz yargılanmama karar verdi. 1984 yılının 12 Haziran günü tahliye edildim. Tahliye edilmeden önce komutanlardan biri, "Siz farklı oldunuz, TKP grubundan çok şey öğrendik" dedi. İlginçti. Söylenen söz doğru da olsa işkenceciler tarafından söylendiği için hiç hoşuma gitmemişti.

Sonra komutan bana dönerek, "İhtiyar, güle güle gidin, bir daha gelmeyin" dedi. Daha cümlesini bitirmeden "Geleceğim" dedim. Hayretle "Nasıl?" diye sordu. Yanıtım; "Geleceğim, belki 60 yaşında olabilirim. Ama geldiğimde burayı müze olarak göreceğim. Ne ben, bugünkü Nuri olacağım, ne de zaman bugünkü gibi olacak. Ben bir gün buraya geleceğim". Komutan soru sormayı bir anda kesti. Tahliye olurken, hemen hemen her tutuklunun benzer mesajlar içeren sözleri oldu.

Ama gülüyorduk yine!

Koğuşta ya da mahkemede bizleri güldüren komik olaylar da olurdu. Bazı avukatların duruşmalarda yaptıkları savunmaları daha sonra koğuşlarda anlatıp anlatıp gülerdik. İGD'den Mustafa Dağcı'nın avukatı çok yaşlıydı. Birkaç cümlesi vardı, her duruşmada onu söylerdi. Biz bunu duyunca başlardık gırgır yapmaya, dayak da yiyorduk güldüğümüz için. Ama gülüyorduk yine! Cezaevine geldiğimizde bütün koğuşlara dağılıyordu gırgır.

Şöyleydi savunması: "Mustafa Dağcı, müvekkilim. Devlet memurudur. Tıp Fakültesinde çalışıyor. Şu anda maaş almaktadır." Başkaca bir şey demezdi.

Ömer Ağın'ın Dağcı ile yakınlığı vardı, takılırdı ona: "Valla Mustafa, avukatın senin maaşına göz dikmiş. Neredeyse devleti uyandırıyor, senin maaşın elden gidecek". Buna çok gülerdik. Belki bugün açısından gülünecek bir şey bulunmayabilir bunda. Ama bizim gülmeye ihtiyacımız vardı, her duruşmada tekrarlanan bu olay bizi çok güldürürdü. Vedat Aydın'a anlattığımda o da kalkar, tiyatrosunu yapardı.

Komik dediğimiz şeyler kendimizi ayakta tutmamıza yarıyordu, moral kaynağı oluyordu. Nöbetim genelde Vedat Aydın'la birlikte oluyordu. Kadın koğuşuna da baktığı için bir komutana "horoz" adını vermişlerdi. Böylece kadın tutsakları da aşağılamayı amaçlıyorlardı. Onu görünce "Dikkat" komutunu vermem gerekiyordu. Ben, "Dikkat" komutunu "Dik hat"e çevirdim. Kürtçe bir kelime oldu. Türkçesi, "Horoz geldi" oluyordu. Koğuştaki herkes bunu biliyordu. Ben "Dik hat" çekince koğuşta gülenler oluyor. Ama "Dik hat" çekerken güldükleri için o gürültü içinde kayboluyor. Başka zaman olsa, "Niye güldünüz" diye hesap sorarlardı. Bazen sesler gelirdi diğer koğuşlardan, "Dik hat" diye bağırırlardı.

Koğuşta bir Alman vardı. Aslında turistmiş. Ama nasıl olduysa onu da tutuklayıp Diyarbakır Cezaevi'ne koymuşlardı. Hiç Türkçe bilmiyordu. Ona da Türkçe öğretip, marş ezberletiyorlardı. Marşı askeri yürüyüş tarzında söyleyerek, "Ne mutlu Türk'üm diyene" demesi gerekiyordu. Ama bir türlü başaramıyordu. Ağzından çıkan, "Ne mutlu Türk'üm diyene" sözü kulağımıza çok komik geliyordu.

Vedat Aydın, "Bunlarda hiç akıl kalmadı. Adam yarın çıkıp gidecek

ve anlatacak kendisine yapılanları" diyordu. Vedat, bu olayları gördükçe bazen de derdi ki: "İyi ki ahmaktırlar."

Mehmet adında bir çoban vardı. Dağdan adamı sürüsünün önünden kaval çalarken alıp getirmişler. Mehmet'e PKK'li muamelesi yapıyorlardı. O dönemde bir kere içeri aldıklarını bırakmıyorlardı. Mehmet hiç Türkçe bilmiyordu. Askerlerin ne dediğini bile hiç anlamıyordu. Bu nedenle sürekli dayak yiyordu. Vedat, komutana, "Bu adam Türkçe bilmiyor" diyordu. Komutan çılgına dönüyordu, "Nasıl bilmez". "Müslüman değil misin sen?" diye bağırırdı. Bu söz komik olduğu kadar, aslında Türk İslam sentezinin göstergelerinden biriydi. Biz de koğuşta sık sık bir birimize takılmak için, "Müslüman değil misin sen?" derdik.

Koğuşta bütün bunları Vedat Aydın, beni yanına alarak tiyatrosunu yapar, yeniden anlatırdı. Hepimiz gülerdik. Vedat Aydın özellikle koğuşta insanların morali düştüğü zaman bu tip malzemeleri moralleri yükseltmek için kullanırdı.

Askerler sık sık komik duruma düşerlerdi. Örneğin, türküler, marşlar söylerdik, halaylar çekerdik. Yüzbaşı gelir, söylediğimiz bütün türkü ve marşları not alırdı. Günlerce koğuşları dolaşarak, bunların anlamlarını bulmaya çalışırdı.

ELSİNET: HER GÜN NURİ'Yİ SORDUM

Elsinet, oğulları Özgür ve Önder ile birlikte

"Yakınlarımızı görüşe getirirken, sürekli dövüyorlardı. Biz bunu görüyorduk, yerlerde sürükleyerek götürüyorlardı. Bayılanlar bile oluyordu. Artık dayanma güçlerinin kalmadığını aileler olarak görüyorduk."

ELSİNET: HER GÜN NURİ'Yİ SORDUM

Eşim Nuri, gözaltına alınmadan iki-üç gün önce bana alınabileceğini söylemişti. Ayrıca, "Evde bir yazı var, herhangi bir şey olursa sen bunu kaldır" demişti. Ancak bana bunu söyledikten sonra bahsettiği yazının yerini değiştirmiş. Bu durumdan haberim yoktu. Nuri işyerinden polisler tarafından gözaltına alındığında, "Eşim hasta, onun ailesinin yanında kalıyoruz" diyor. Bize zaman kazandırmak istiyor. Polis eve gittiğinde, bugün cezaevinde bulunan kardeşim Hanifi Eser'in uyurken üzerine çullanıyor. Hanifi o günlerde lise öğrencisiydi. Hanifi'ye, "Nuri'nin evi burası mı?" diye soruyorlar. O da uyku sersemliğiyle "Yok" yanıtını veriyor. Bunlar ailemin evinde yaşanırken, amcamın oğlu, hızlıca gelip bana haber verdi, "Nuri Amca'yı gözaltına aldılar. Şimdi de eve gelebilirler" dedi.

Polisler bu kez Nuri'ye, "Ulan hani burası evindi" diyerek saldırmışlar. Nuri de, "Burası evimiz değil ama eşim hasta o nedenle burada kalıyoruz" demiş. Ben Nuri'nin gözaltına alındığını duyunca, polisler gelmeden daha önce bahsettiği yayınları aramaya başladım. Ancak, dediği yerde bulamadım.

Bu sırada polisler eve geldi. Nuri'nin yüzünü gözünü şişirmişlerdi. Döverek eve soktular. O günlerde bizde iki arkadaş kalıyordu. Nuri, öncelikle onlara zaman kazandırmak için, önce annemin evine götürmüştü polisleri.

Polis evde ne var ne yoksa darmadağın etti. Elektrik prizlerini bile söktüler, her şeyi didik didik ettiler. O hengâmede kardeşim Hanifi bana, "Abla, eniştem tornavida odunların içinde, diyor" dedi. Bunu duyunca, meseleyi anladım, bahsettiği yayınlar, odunluktaydı.

Evimiz iki katlı, müstakil bir evdi. Eve girişte kapı açıldığında, merdiven altındaki kömürlüğün girişi fark edilmiyordu. Polisler, orayı görmemişlerdi. Benim, polislere fark ettirmeden odunluğa inip yayınları çıkartmam gerekiyordu. Birkaç kez balkona girip çıktım, polisler izin vermiyorlardı. Ancak, bütün mahalle evin önüne toplanmıştı. Eşim mahallede çok sevilen ve sayılan bir insandı. Ona ne yaptıklarını merak ediyorlardı. Komşuma, polislere fark ettirmeden işaret ettim, odunluğu gösterdim, "oradakileri almasını" söyledim. Bir anda oldu bu olay. Komşum, dediğimi yapmayı başarmıştı. Bana "tamam" diye işaret edince, ben de, Nuri'ye işaretle malzemelerin evden uzaklaştırıldığını anlattım.

Polis evdeki giysilerin üzerinde çok durdu. Bu nedenle Nuri'nin üstüne sürekli çullandılar, "Evde başkasını mı barındırıyorsun? Onların kaçmasını sağlamak için bizi yanlış eve götürdün" diyorlardı.

Bana da sürekli, "Evde kim kalıyor" diyerek baskı yaptılar. "Nuri'nin gözaltına alındığından haberin var mı, sana haber veren mi oldu?" diye sürekli sorular sorarak beni sıkıştırmaya çalıştılar. Benzer soruları çocuklara da soruyorlardı.

Evimizin damında kuzu besliyorduk. Henüz yavruydu. Ona bile işkence yaptılar. El feneriyle hayvanın ağzının içine baktılar. Karnını yokladılar. "Bu niye burada? Ağzına bir şey mi sakladınız?" diye soruyorlardı. "Besliyoruz, sonra kavurma yapıyoruz" diyordum ama buna inanmıyorlardı. Bunun üzerine, "Kuzuyu da götürün" dedim. Bana, "Gerekirse kuzuyu da götürürüz" yanıtını verdiler. Evi darmadağın ettiler, hiçbir şey bulamadılar ama Nuri'yi alıp götürdüler.

Amed'de Kurdoğlu diye bir yer vardı. İşkence merkezi orasıydı. Bütün gözaltına aldıklarını ilk olarak oraya götürüyorlardı. 40 gün boyunca her gün gidip, Nuri'yi sordum. Sürekli "Yok" yanıtını alıyordum. Ters bir yerdeydi, araç yoktu, gidip gelirken saatlerce yol yürümek zorunda kalıyordum. 40 gün sonra, Nuri'nin ismini listede gördüm. Bu sürede, sürekli hakaretlere maruz kaldım, "Neden her gün gelip soruyorsun, bir senin kocan mı burada? O sizi düşünseydi buralara düşmezdi?" gibi sözlerle hem üzerimde baskı kurmaya çalışıyorlar hem de sürekli hakaret ediyorlardı. Eşimin ismini listede gördüğümde, kendisiyle görüşmek istediğimi askere söyledim. Bunu kabul etmediler. Israr edince, tekme tokat döverek dışarıya attılar. Sadece

ben değil, diğer aileler de benzer işkencelere maruz kalıyorlardı.

Eşimi 40 günlük işkencenin ardından cezaevine götürmeden önce üç haftada işkence izlerinin silinmesi için gözaltında tuttular. Gözaltındayken de kendisini göremedim. Sadece elbise ve para götürebildim. Onu da kapıda askere verebiliyorduk.

Çalışmaya karar verdim

Bu sırada sürekli gidip gelmekten, psikolojik işkenceye maruz kalmaktan bedenim yoruldu ve hastalandım. Belim tutuldu, yürüyemez hale geldim. İki büklüm olmuştum. Bunun üzerine hastaneye yatırdılar. Bu sırada ekonomik sorunlar da artmaya başlamıştı. İki odalı evde yedi kişi kalıyorduk. Çocuklarım Özgür ve Önder ile kaynanam, kaynım ve iki görümcem bir aradaydık. Evimiz de kiraydı. Nuri tutuklanmadan önce, onun maaşıyla geçiniyorduk. Tutuklandıktan sonra altı ay boyunca maaşı verilmedi. Sonra da üçte birini keserek vermeye başladılar.

Ev kirasını altı ay boyunca ödeyemedik. Bakkala borç yaparak, gıda maddelerini alıyordum. Ailemin biraz desteği olmuştu. Babamın durumu da çok iyi değildi. Memurdu ve okuyan kardeşlerim vardı. Ancak buna rağmen desteklerini hiç eksik etmediler.

Bir gün eve bir adam geldi, "Ben Nuri'nin arkadaşıyım, size yardım etmek istiyorum" dedi. Para vermek istedi, adamı tanımadığım için kabul etmedim. Ona güvenemedim, "Polis olabilir, bize tuzak kuruyor olabilirler" diye düşündüm. Israr etti ama yine de kabul etmedim. Fakat o günlerde ekonomik olarak çok da zor durumdaydım. Sonradan öğrendim ki, gerçekten de Nuri'nin arkadaşıymış. Ama yapacak bir şeyim yoktu, çünkü onu tanımıyordum.

Ekonomik zorluklara rağmen çevredeki insanların destekleri bize moral oluyordu. Mesela, ev sahibimiz kirayı hiç sorun etmedi, "Çözüm buluncaya kadar hiç sorun değil" diyordu. Bakkal da aynı şeyi söylüyordu. Çünkü mahallede sevilen bir aileydik, politik kimliğimizi biliyorlardı.

Sonunda çalışmam gerektiğine karar verdim. İşçi Bulma Kurumu'na başvurdum. Bu sırada hastanede yatıyordum, görümcem bana kurumdan yazı geldiğini söyledi. Yazıda, "Kredi ve Yurtlar Kurumu'na işçi alınacağı ve başvuru yapmam gerektiği" belirtiliyordu. Doktorlar da ça-

lışmama izin vermiyorlardı. Başvuru yapmak için hastaneden çıkmam gerekiyordu. Doktorlar izin vermediler. Ancak, ben hemşireden izin alıp Kredi ve Yurtlar Kurumu'na gidip başvuru yaptım, bir hafta sonra sınava girdim. Sınava girerken de hâlâ hastanede yatıyordum.

Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun başında 12 Eylül darbesi nedeniyle bir binbaşı vardı. Binbaşı Muhsin eşimin ne iş yaptığını sordu. Ben de işe almazlar düşüncesiyle cezaevinde olduğunu söylemedim, "Hastane de çalışıyor" da demedim. Çünkü kontrol ederlerdi. Bu nedenle, "Serbest meslekle uğraşıyor" yanıtını verdim. Sınavdan iki ay sonra işe başladım. Bu iki ay içerisinde güvenlik soruşturması yapacaklarını söylemişlerdi.

Sınavları kazanıp işe yerleştirildiğimde, bu kez polis tarafından sorgulandım. Polis olduğunu önce anlamadım. İdareye çağrıldım, orada, "Kaç kardeşsiniz? Annen baban var mı? Ne iş yapıyor? Yaşları ne? Hangi okulda okuyorlar? Eşin ile ne zaman evlendin? Kaç çocuk var?" gibi ailem ile ilgili bir sürü soru sordular.

İşe başlamadan önce sağlık raporu da istediler. Aynı gün içinde mesai saati bitimine kadar bütün belgeleri hazırlamamı söylediler. Bütün belgeleri hazırladım, rapor için bir doktorun imzası gerekiyordu. Ancak ameliyattaydı. Onu beklesem zaman geçmiş olacaktı. O sırada, Nuri'nin daha önce beraber çalıştığı bir hemşire ile karşılaştım. O bana yardımcı oldu ve sağlık raporunu halletmiş, böylece alabilmiş oldum.

Bütün engelleri aşıp, Kredi ve Yurtlar Kurumu'nda temizlik işçisi olarak işe başladım. Öğrenci odaları, banyo, tuvalet gibi yerlerin temizliğini yapıyordum. Binbaşı, mesai bitine kadar sürekli yanımızda, her işimizi kontrol ediyordu. Temizliğin dışında büyük dolap, ranza, masa gibi yurt eşyalarını da bize taşıtıyorlardı. İş yükümüz çok ağırdı. Daha önce hiç çalışmamıştım. Çalışmaya başladığımda da sağlığıma henüz kavuşmamıştım, doktor kontrollerim de devam ediyordu.

Cezaevine görüşe de gidiyordum. Oraya giderken de, "Hastaneye gidiyorum" diyerek izin alıyordum. Çünkü eşimin cezaevinde olduğunu söylememiştim.

Bir gün soyadını hatırlayamadığım Havva adında bir kadın daha işe başladı. Öğrenciler onun için "MİT'çi Havva" diyorlardı. Çünkü sürekli öğrencileri idareye şikâyet ediyordu. Bir gün beni de şikâyet etmiş ve eşimin cezaevinde olduğunu yurdun eski müdürüne söylemiş. Müdür

Turan Gündüz, beni odasına çağırdı ve "Derhal işine son veriyorum" dedi. Ben önce ne olduğunu anlayamadım, "Hatam ne oldu?" diye sordum. O da bana, "Bunu nasıl yaparsın? Sana çok güvenmiştim, iyi birine benziyordun. Bana nasıl yalan söylersin!" dedi. O zaman eşimin durumunu öğrendiklerini anladım. Ben de, "Çaresizdim, eşimin durumunu söylesem, beni işe almazlardı. İşe ihtiyacım var, lütfen beni çıkartmayın" diye ısrar ettim, ağladım. "Atacağım seni" dedi. Ama ertesi gün yine işe gittim, müdüre durumu bir kez daha anlattım. O da bana, "İki çocuğunun hatırı için seni işten çıkarmıyorum. Ama peşine adam takacağım. En ufak hatanda affetmem" dedi.

Durum açığa çıkınca, yurdun en ağır işlerini bana yaptırmaya başladılar. Müdür adeta bana küstü, bir yıl boyunca benimle hiç konuşmadı. Her hafta çalıştığım bölümü değiştirdiler. Başka biriyle konuşmama dahi izin vermiyorlardı. Boş zamanlarında, çalışanlar personel odasında toplanırken, benim çalıştığım kattan inmeme izin vermiyorlardı. Hele öğrencilerle konuşmam yasaktı. Oradaki iş hayatını hiç unutmuyorum. 12 yıl boyunca çalıştım.

Nuri'nin arkadaşlarından Orhan Hoca'nın kardeşi Mehmet Ali'nin müdür ile arkadaş olduklarını sonradan öğrendim. Mehmet Ali, yurt müdürüyle konuşmuş. Bunun üzerine, müdür beni çağırdı, Mehmet Ali'yi tanıdığını söyledi. Bu olaydan sonra, müdür Gündüz ile aramız biraz düzeldi.

Yurtta sürekli asker ve polis olurdu. Öğrenciler üzerinde de büyük baskı vardı. Gece sürekli odalara baskınlar yapılırdı. Yurttan, işkence merkezine götürülen öğrenciler olurdu. Bir gün öğrenciler bu duruma itiraz ederek, gece baskınlarının son bulması için yönetime dilekçe verdiler.

Devrimci yurtsever öğrencilerin de desteğini gördüm. Onlar, Nuri'nin cezaevinde olduğunu öğrenmişlerdi. Bana özellikle moral destekleri çok oldu. Benim de bu moral desteğe ihtiyacım çoktu.

Önder okula başladığında, Özgür ilkokul 3. sınıftaydı. Bir yandan çalışıp eve bakıyor ve çocuklarla ilgileniyordum, diğer yandan da cezaevine gidiyordum. Önce her hafta gittim, ancak iş yerinden izin alamayınca 15 günde bir gitmeye başladım.

Her görüş günü, hem bizim için hem de tutuklular için işkenceydi. Polis ve askerlerin sürekli hakaretlerine, itip kakmalarına maruz

kaldık. Yazın güneşin, kışın karın, yağmurun altında saatlerce dışarıda bekletiyorlardı. İçeriye girince de birkaç kez aramadan geçiyorduk. Bütün bu işkencenin sonunda sadece üç dakika konuşabiliyorduk. Her iki tarafımda iki asker dururdu. Sadece ağzımızdan çıkan sözleri değil, her hareketimizi takip ediyorlardı. Aynı şekilde Nuri'nin de yanında askerler vardı. Sadece, "Nasılsın, iyi misin?" diye konuşabiliyorduk. Hoşlarına gitmeyen en küçük bir hareketimiz olduğunda, hem bizi hem de tutukluları tekme tokat dövüyorlardı.

Türkçe bilmeyen aileler için durum daha da acıydı. Bir gün, bir tutuklunun annesi oğlunun görüşüne gelmişti. Sadece birbirlerine baktılar. Çünkü anne Türkçe bilmiyordu. Kürtçe konuşmak da yasaktı. Anne, bir ara Kürtçe "Ne lazım sana" dedi. Bunu der demez, hem anneye hem de tutuklu gence askerler saldırdı. Bunu görünce "Tercümanlık yapayım" dediğimde, bana da "Burası babanın çiftliği mi" diye bağırdılar.

Cezaevinde sık sık açlık grevleri yapılıyordu. Görüşe çıkmadıkları da oluyordu. İki ay görüşe çıkmadılar. Aileler, sürekli cezaevinin önüne gidiyordu. Orada saatlerce bekliyordu. İmzalar da topladık, askeri yetkililere verdik. Yürüyüşler yaptık. Her seferinde polisin saldırısıyla karşılaştık. Kaç kere dövdüler hatırlamıyorum bile.

Yakınlarımızı görüşe getirirken, sürekli dövüyorlardı. Biz bunu görüyorduk, yerlerde sürükleyerek götürüyorlardı. Bayılanlar bile oluyordu. Artık dayanma güçlerinin kalmadığını aileler olarak görüyorduk.

Bir gün Nuri'nin koğuşunu değiştirmişler. İtirafçıların içine koymuşlar. Ama benim bu olanlardan haberim yok. İtirafçılar görüşe çıkıyorlardı. Onlarla birlikte Nuri'nin de adı okundu. İçeriye alındık, fakat Nuri görüşe gelmedi. Bir tek o yoktu zaten. Ben niye gelmediğini sorduğumda, "Benim karım, çocuğum yok diyor. Görüşmek istemiyor" dediler. Ben inanmadım, "Onu görmeden buradan gitmiyorum" diye ısrar ettim. "Ona bir şey yaptınız, o nedenle buraya gelemiyor" diye bağırdım. Çok sinirlendiler, kolumdan tutarak, sürükleye sürükleye, görüş yerinin arka tarafına, tutukluların bulunduğu yere götürdüler beni ve herkese "Nuri niye gelmiyor" diye sordular. Tutuklular bana sürekli, "Kendi isteğiyle gelmedi" yanıtını verdi. Tutukluların hepsi aynı şeyi söyleyince, Nuri'nin kendi isteğiyle görüşe çıkmadığını anlamıştım. Ancak Nuri'ye bir şey yaptılar diyerek çok korkmuştum. Tutukluların söyledikleri biraz beni rahatlatmıştı. Bu sırada bana, "Nuri'ye bir

şey olmaz, o domuz gibi, o bizi öldürür, ona bir şey olmaz" diyorlardı. Sonra beni tekme tokat döverek dışarı çıkardılar, arkamdan, "Nuri'nin karısı olduğu belli oluyor, ondan eksiği yok" diye söyleniyorlardı.

Duruşmalar sırasında da askerler hem tutuklulara saldırıyordu hem de biz ailelere. Bir duruşma sırasında Nuri, "Bizim koğuştan 80 kişi götürüldü, nereye götürüldüklerini bilmiyoruz ve bir daha geri gelmediler. Bunun hesabını kim verecek?" deyince, askerler saldırdı. Bizi de tekme tokat duruşma salonundan çıkardılar.

Her günümüz işkenceyle geçiyordu. Çektiklerimizin haddi hesabı yoktu. Ancak, Nuri siyasetle uğraştığı için hiçbir zaman pişman olmadım. Hâlâ da değilim. Kötü bir iş yaptığını hiç düşünmedim. O, insanlar için, hepimiz için mücadele ediyordu. Ben de onun yanında yer aldım.

12 Eylül öncesinde evimiz sürekli dolup taşardı. Eylem hazırlıkları, toplantılar yapılırdı. Arkadaşlarımız gelir giderdi. Afişler, pankartlar hazırlanırdı. Mahalleyi örgütlemek için okuma yazma kursu açmıştık. Böylece halk hem okuma yazma öğreniyordu hem de örgütleniyorlardı. Kurs yeri de bizim evimizdi. Dersler, aslında siyaset okulu gibiydi.

Her şeyi örgütlenme aracı olarak kullanıyorduk. Hamurdan süs ve çiçek yapmak bile örgütlenme aracı olabiliyordu. Çiçek yapmayı öğretiyorduk, böylece derneğe ya da partiye ekonomik katkı sağlıyorduk. Partiye gelir sağlamak için kese kâğıtları yapıp sattığımız da oldu.

İlerici Kadınlar Derneği üyesiydim. Nuri tutuklanmadan önce daha aktiftim. 12 Eylül ile birlikte derneğimizi de kapattılar, bütün arkadaşlarımızı tutukladılar.

Eşim cezaevindeyken beni de sürekli takip ettiler. Bu nedenle herhangi bir yere gidemiyordum. Yurttan çıkarken, sürekli birinin beni beklediğini görüyordum. Bu beni psikolojik olarak yıpratıyordu. Ayrıca korkuyordum, ne yapar diye tedirgin oluyordum. Bir gün onu şaşırttım, başka bir sokağa girdim. Beni önce kaybetti, sonra bir anda önüme çıktı, "Bir daha böyle yaparsan, seni öldürürüm" diye beni tehdit etti.

Nuri, iki yıl tutuklu kaldıktan sonra tahliye oldu. Ancak TÜSDER davasından da altı ay hapis cezası almıştı. Bu cezayı, Çınar'daki Açık Cezaevi'nde çekti. Dört ay daha tutuklu kaldı. Nuri çıktıktan sonra da peşini bırakmadılar. Yedi ay boyunca, her gece onu alıp götürüyorlardı, "öldürmekle" tehdit ediyorlardı.

ÖZGÜR: HERKES YOKSULLUKTA EŞİTTİ

Diyarbakır'ın Melik Ahmet Mahallesi'nde, Suriçi dediğimiz yerde eski taş yapılı bir evde doğdum. Avlusu olan iki üç aileyi barındırabilecek eski bir yapıydı. Üç yaşına kadar bu evde kaldım. Amcamlar da bizimle birlikte kalıyordu.

Adımı, babamın çalıştığı Dicle Üniversitesi Hastanesi'ndeki Türk arkadaşları özellikle koymuşlar. "Adı gibi Özgür" olsun demişler. Kardeşim Önder'in adını da Mehdi Zana koymuş. Silvan'dayken babamların eviyle Mehdi Zana'nın evi yan yanaydı. Tanışıklıkları eskiye gidiyordu.

Beş-altı yaşlarına geldiğimde Bağlar Körhat Mahallesi'ne taşındık. Dedem, köydeki topraklarını satarak, Bağlar'dan kendine bir arsa almıştı. Sonra bir ev inşa etti, biz de bu mahalleye yerleştik.

Mahallede apartman yoktu, evler genelde tek katlı, çatısızdı. Bahçeli ve büyük evlerdi. Üzüm ve dut ağaçları çoktu bu bahçelerde. Yazın sıcak günlerinde hep damlarda yatardık. Mahallede ilişkiler bugüne göre çok farklıydı. İnsanlar sıcakkanlıydı. Halk arasındaki dayanışma çok güçlüydü. Herkes yoksullukta eşitleniyordu. Para, mal, mülk, araba gibi şeyler hiç konuşulmazdı. Herkes hayatta kalma mücadelesi veriyordu. Büyük kentlerin varoşlarındaki "Para kazanıp, zengin olayım" kültürü henüz yoktu mahallemizde.

Çocuklar olarak en büyük eğlencemiz, çeşitli tellerden araba yapmaktı. Üzerini süslerdik, yürütmek için tekerleklerini de ihmal etmezdik. Demir monte ederek, elimizle sürerdik. Bilyeli araba yapmak da en büyük oyunumuzdu. Tekerleklerin içindeki bilyeleri pazardan satın alıp, üzerine tahta monte ederdik. Sonra da binip mahallede dolaşırdık.

Mahallemizde ev yapımı dondurmaları da unutamam. Herkesin evinde buzdolabı yoktu. Buzdolabına sahip olan birkaç aile vardı. Onlar da, sandoz ilaç kutularının içine dondurma malzemesini koyar, buzluğa atardı. Bir de içine ince sopa konulurdu. Böylece bugün "panda" diye bilinen dondurmaların Amed versiyonu üretilmiş olurdu. Biz de bu evleri bilirdik, oralardan dondurma satın alırdık.

Uçurtma yapıp uçurmak da en büyük keyfimizdi. Mahallemizde o günlerde uçurtma için alan boldu. Bugün çizdiği karikatürlerle tanınan Doğan Güzel'in de kâğıttan karikatürlü uçakları olurdu. Bizim mahallemizdeydi Doğan. Çocukken de çizerdi. Onların iki katlı evleri vardı. Balkonda oturup karikatürlerini çizdiği kâğıtları uçak haline getirip aşağıya atardı. Bizim için bu da eğlence olurdu.

Her evde olmayan şeylerden biri de televizyondu. Haftada bir gün çizgi film olurdu. Dedemin evinde siyah beyaz bir televizyon vardı. Mahallemizde evlerin kapıları kapanmazdı. Televizyon saati geldiğinde, biz ve arkadaşlarımız, o açık kapılardan tek sıra halinde sızarak televizyonun karşısına diziliverirdik.

Babamın gözaltına alınıp tutuklanmasıyla birlikte çocukluk günlerimin üzerine kara gölgeler düşmüş oldu. Babam tutuklandığında 9 yaşındaydım. Ekonomik sorunlar nedeniyle annem çalışmak zorunda kaldı. Annem işte, babam cezaevindeydi. Bu nedenle dedemlerin dört sokak ötesinde olan evimizi, aynı sokağa taşımıştık.

Babam polis aracında

Babam gözaltına alındığında arkadaşlarla sokakta geziyordum. Mahalleye doğru geldim ama müthiş bir kalabalık ve bağrışmalar vardı. Dedemlere doğru yönelince evden sesler geldiğini duydum, dedemin bir şeye sinirlendiğini düşündüm. O arada arkadaşlarımdan biri bana "Babanı polisler götürdü" dedi. Uzaktan babamı sivil polis arabasına bindirirlerken gördüm ve ağlamaya başladım.

Sonra cezaevi günleri başladı. Yaklaşık iki ay babamdan haber alamadık. Annem, sürekli Seyrantepe'deki 7. Kolordu'ya gidiyor ve babamı soruyordu. Ama sürekli aldığı yanıt, "Burada değil" oluyordu. Orada olduğunu biliyorduk. Gözaltına aldıkları bütün insanları oraya

götürüp sorguluyorlardı, yani işkence yapıyorlardı.

Bir gün annem geldiğinde, babamın adını gözaltına alınanlar listesinde gördüğünü söyledi. Bu bizim için iyi bir haberdi. Ancak hâlâ gözaltındaydı. Ona kıyafet ayarladık. Annem götürdü ancak yine onu göremedi. Daha sonra babamın Diyarbakır Cezaevi'nde olduğunu öğrendik.

Mahallemizde babamın tutulduğu Diyarbakır Cezaevi'nde tutulan PKK'li tutsaklar da vardı. Kimi zaman görüşe mahalleden birlikte giderdik. Cezaevi çevresi o günlerde kentin dışında kalıyordu. Bugünkü gibi evlerle çevrilmiş değildi. Görüşe gitmek de eziyetliydi. Yazın güneşin altında, kışın çamurun içinde saatlerce beklerdik. Ama benim için yine de keyifli oluyordu. Babamı görecektim, bir de, bana simit alırlar diye düşünürdüm. Çocukluk işte...

İlk görüşe gittiğim günü unutmam... Gözetleme kulelerinden askerler, koğuş numaralarını ve tutukluların isimlerini sayıp, ailelerinin sıraya girmesini emrediyorlardı. O hengâmede çoğu zaman isimleri duymak imkânsız olurdu. Sıra olduktan sonra içeriye geçip kayıt olurduk. Kadınları ve erkekleri ayırıyorlardı. Beni de erkeklerin bölümüne verirlerdi.

Kayıt yapıldıktan sonra binaya giriyorduk. Binaya girişte sağ taraftaki yazıları da unutmuyorum. Bazı resimlerin üzerinde, "Ne mutlu Türk'üm diyene", "Türk, övün, çalış, güven", "Vatan bölünmez" gibi ırkçı yazılar vardı.

Görüş yaptığımız yer çok dardı. Sürekli uğultu olurdu. Değil karşımızdaki tutuklu yakınımızı duymak, yanımızdakinin ne dediğini bile anlayamazdım. Görüş süresi çok az olduğu için herkes hızlı konuşmaya çalışırdı.

Kürtçe konuşmak yasaktı. Kabinlerin üzerinde "Türkçe konuş, çok konuş" yazıyordu. Bir gün babaannem ile birlikte görüşe gittim. Babaannem Türkçe bilmiyordu. Kürtçe konuşmanın yasak olduğunu söylemiştik. Babaannem babama bakıp bakıp ağlıyordu. Sonra bir ara ağzından Kürtçe kelime kaçırdı. Askerler babaannemi sert bir şekilde uyardı.

Babam karşımdaydı. Kafasını tellere yaslamıştı. İki yanında askerler vardı. Arada hem cam hem de tel vardı. "Nasılsın, iyi misiniz?" sözlerinin ardından görüş bitiyordu. Babamı sürükleyerek götürdüklerini görüyordum. Görüşlere çıkmaları da işkenceydi.

Babamın iki yıllık tutukluğunda onu bir kere açık görüşte görebil-

dim. O gün sanırım ya bayramdı ya da bir heyet cezaevine gelmişti. Açık görüşe giderken de birçok yerde arandım, tam bir eziyetti. Uzun bir koridor vardı. Tutukluların bulunduğu yere geçmiştim görüş için. Tutukluları koridorun iki tarafına dizmişlerdi. Ben de babamın yanındaydım. Birileri geliyor, "Yüzünüzü dönün" diyor. Ben de tutuklularla birlikte yüzümü duvara dönüyorum. Sonra "Çökün" dediler. Ben de çöktüm, babamın dizinde oturdum. Üzerinde mavi, kenarları beyaz çizgili bir eşofman vardı. Sonra bize komutlar vererek, görüş kabinine götürdüler. Ben de babamın yaptığı tüm hareketleri yapıyordum. Açık görüş de kısa sürmüştü.

Babam, iki yıl Diyarbakır zindanında tutuklu kaldıktan sonra bir yıl da Çınar ilçesinde yarı açık cezaevinde kaldı. Oraya da her hafta minibüsle gidip geliyorduk. Şartları biraz daha iyiydi. En azından yanımıza kadar gelebiliyordu.

Babam cezaevinden çıktığı zaman haberim yoktu. Çünkü ne zaman bırakılacağı belli değildi. Serbest bırakıldığını sokakta bir arkadaşımdan öğrendim. Önce şaka sandım. Fakat heyecanlanmıştım. Koşarak eve gittim, kapı açıktı zaten. Babam karşımda oturuyordu. Saçları kazınmıştı. Elinde bir radyo vardı. Sanırım yine TKP'nin Sesi Radyosu'nu arıyordu. Bir yandan da misafirlerle konuşuyordu. Sevinçle, özlemle birbirimize sarıldık. Sonra uzun süre babamı izledim.

O günleri telafi etme çabası

Babam cezaevinden çıktıktan sonra, bizim geleceğimizi garantiye almak için daha fazla hayata sarıldığını gördüm. Kafasında bizimle ilgili bir plan vardı. O içerideyken zor günler yaşamıştık ve babam o günleri telafi etme çabasındaydı sanki. Cezaevinden çıktıktan kısa bir süre sonra tren istasyonunun altındaki peronda kestane satmaya başlamıştı. Ona yemek götürürdüm. Sonra teyzemin eşinin arabasında çerez sattı. Yardımcı olmaya çalışırdım. Ben de artık büyüyordum.

Dedemin ölmesiyle babaannem ve iki halam da bizimle birlikte kalmaya başlamışlardı. Amcamlar da bizimleydi. Babam cezaevinden çıktıktan sonra kız kardeşlerinin de eğitimiyle ilgilendi.

Ev araçları da ortak kullanılırdı çoğu zaman. Babam evdeki tüp

gibi eşyaları sürekli başka yerlere götürürdü. İyi bir dayanışma vardı. Evimizin buzdolabını, babamın arkadaşlarının dayanışmasıyla almıştık.

Kese kağıdı yapılırdı sürekli evde. Acayip bir karmaşa olurdu. Satıp, geliri partiye verilirdi.

Evin sürekli kalabalık olması, bize de heyecan ve neşe getiriyordu. Sadece siyasi konular konuşulmazdı. Şakalaşırlardı, birbirlerine takılırlardı. Hatta en çok kim limon yiyecek diye yarışa bile girerlerdi. Limonu bakkaldan almak da bana düşerdi.

En tedirgin oldukları an, kapının çalındığı andı. Ama korku değildi bu. Ellerindeki malzemeleri gizleme ihtiyacı duyarlardı. Çünkü çalışma gizli yürütülüyordu. Bir gün mahalleye polisler bir olay için gelmişlerdi. Evdeki arkadaşlar, bizim kapının da çalınabileceği düşüncesiyle kitapları, banyodaki sobada yakmışlardı.

Babamın arkadaşları gece ellerinde boyalarla evden dışarı çıkarlardı. Ertesi gün yazılamaları görürdük. Her şeye tanık oluyordum, ama neler olduğunu tam olarak anlayamıyordum.

Babamın arkadaşlarından bazılarıyla komşularımızın bize desteği her zaman oldu. Hemen hemen her gün gelip bir şeye ihtiyacımız olup olmadığını soruyorlardı. Bu konuda ısrar da ediyorlardı.

Şehit Namık Tümer İlkokulu'na gidiyordum. Genelde subay çocukları gidiyordu. Okul da askeri hava alanının içindeydi. Alanda subay lojmanlarından sinemaya, yüzme havuzuna kadar her şey vardı. Bir gün nasıl olduğunu anımsamıyorum ama bando takımına girmiştim. Cuma günleri bandonun çalışmaları oluyordu. Ancak o gün babamın görüş günüydü. Ben birkaç görüşe gitmek için çalışmaları aksattım. Ankaralı bir öğretmenimiz vardı. Adını anımsamıyorum. Bana neden çalışmalara katılmadığımı sorunca, ben de babamın cezaevinde olduğunu söyledim. Bunun üzerine ertesi gün bandodan çıkarılmıştım. Babamın cezasını bana da çektiriyorlardı.

Okulda asker çocuklarıyla bizim gibi mahallerden gidenlerin sınıfları bile ayrıydı. Orada bile ayrımcılık yapıyorlardı bize. Okula girerken de bize asker gibi davranıyorlardı. Hava alanının girişinde nöbetçi asker nezaretinde sıra oluyorduk. O halde bizi okula kadar asker gibiymişiz gibi götürüyorlardı.

12 Eylül üzerimizde büyük bir tahribat yarattıysa da babamla olan ilişkimi sağlamlaştırdı. Cezaevi öncesinde de aramız iyiydi ama çıktıktan sonra sadece baba oğul değil, arkadaş, yoldaş olmuştuk.

Babam politik bir insandı, TKP içinde aktif çalışma yürüttü. Evimiz de, parti bürosu gibiydi. Sürekli arkadaşları olurdu, sürekli bir faaliyet içinde bulunurlardı.

12 Eylül olmasaydı ne olurdu... Babamın yokluğu diye bir şey olmazdı. Sevgisi eksik olmayacaktı. Ekonomik sorunlar yaşamayacaktık. Belki de hâlâ, Amed'de olurduk, göç etmemiş olurduk. Daha iyi bir eğitim alırdım. Sanırım bizim için her şey daha güzel olurdu.

ÖNDER: ARAMIZA 12 EYLÜL GİRDİ

Babam gözaltına alındığında altı yaşındaydım. O günleri çok anımsamıyorum. Hafızamda kalanlar çok az. Evimiz iki katlı. Üst katta biz oturuyorduk. O sırada annem üzerimizi değiştiriyordu. Bir anda birilerinin geldiğini gördüm. Kalabalıktılar, iri yarı tanımadığım insanlardı. Babamı o anda anımsamıyorum. Belki de alt kattaydı. Annem beni ortamdan uzaklaştırdı. Daha fazlasını anımsamıyorum. Polisler evde bulunduğu süre içinde beni bir odada akrabalarımdan biriyle beklettiler. Olanları görmüyordum ama sürekli uğultu geliyordu. Evimizin çatısında bir kuzu besliyorduk. Kuzunun ağzına bir lamba ile ışık tutarak içine baktılar.

Cezaevine sabahları gidiyorduk. Görüşe girmeden önce uzun süre bekletiliyorduk. Soğuk günlerde beklediğimi ve üşüdüğümü anımsıyorum. Askerlerden biri, gözetleme kulesine çıkar, oradan isimleri okurdu. İsimler okunduğu zaman sürekli tutuklu yakınlarıyla askerler arasında bir tartışma ya da itişme kakışma olurdu. Sanırım, bazı tutukluların isimleri okunmadığı için yaşanıyordu bu tartışmalar.

Görüş süresi çok kısaydı. Görüş sırasında iki üç dakika sonra düdük hatırlıyorum. Babam çok hızlı bir biçimde geliyordu, ben annemin ya da babaannemin kucağında olurdum. İki yanımızda asker olurdu. Babamın yanında da askerler vardı. Unutmadığım bir şey ise, tek kelime Kürtçe konuşulmuyordu. Babaannem ise Türkçe bilmezdi. Bu nedenle babamla konuşmazdı. Sadece bakışıyorlardı. Ya da Türkçe "Nasılsın, iyi misin?" gibi bir iki kelime ifade edebiliyordu. Babam Türkçe konuşuyor, babaannem dinliyordu, kafasını sallıyordu. Annem sonradan anlattı. Kürtçe konuşulduğu zaman hem annem hem de

içeriden babamın ayağına askerler basıyorlarmış, eziyorlarmış ayaklarını, 'Kürtçe konuşmayacaksın' diye.

Bağlar Körhat'taki evimiz anneannemlere yakındı. Annem de o günlerde çalışıyordu. Ben daha çok anneannemlerde kalıyordum. Baba zaten yok, cezaevinde. Onlarla büyüdüğüm için uzunca bir süre anneanneme "anne", dedeme "baba", dayılarıma "ağabey" diyordum.

Mahallemiz gecekondu semtiydi. Tek katlı evlerdi, genelde pencere sokağa bakar. Diyarbakır yazın sıcak olduğu için genelde pencereleri açık yatarız. Geceleri telsiz sesleriyle uyanırdık. Pencere önünde sigara içerlerdi, dumanının kokusunu bile alırdım. Onları hırsız sanıyor ve yalnız yatamıyordum. Bir dönem annemle uyudum. Hafif bir uykum var. Bazen düşünüyorum, belki de o gecelerden kalmış olabilir.

Babamın cezaevinde olması ve 12 Eylül ile bağlantılı yaşadıklarım, annem ile ilişkimi daha sıkı ve sıcak hale getirdi. Çünkü babam yanımda yoktu. Annem vardı. Annem büyük bir özveriyle çalışıyordu. Çocuktum ve babamın neden cezaevinde olduğunu anlayamıyordum ancak annemin özverisini daha net görebiliyordum, hissedebiliyordum.

Babamla aramıza 12 Eylül girdi, aramıza mesafe koydu. Bir erkek çocuğunun babasına en fazla ihtiyaç duyduğu dönemde babam yanımda yoktu. Liseye başladığımda fark ettim ki, benim gibi babasıyla arasına 12 Eylül'ün girdiği çokça çocuk vardı.

Yalnız kalmaktan sıkılmıyordum. Annem yokken de kendi başıma yetebiliyordum. Sanki biraz erken büyüttü beni 12 Eylül.

Babam cezaevinden çıktığında öncekinden daha farklıydı. Sinirliydi. Değişmişti sanki. Ama bunun nedeni, Diyarbakır Cezaevi'nde yaşadığı işkencelerdi. O işkenceler anlatıldığında bugün bile insanın kanını donduruyor. Bunları benim babam da yaşamıştı. Ve bu işkencelerin babamın dünyasında yarattığı tahribatın babamla diyalog kurmamda olumsuz etkide bulunduğunu düşünüyorum.

12 Eylül'ü İzmir'de yaşamak farklı, Diyarbakır'da yaşamak farklı. 12 Eylül döneminde sıkıyönetim var, devamında ise OHAL. Akıl almaz uygulamalardı bunlar.

Ben de ağabeyim Özgür gibi, Hava Kuvvetleri Komutanlığı içerisindeki okula gidiyordum. Askeri bölgeydi. Asker çocukları dışında pek kimseyi almıyorlardı. Her nasıl olduysa o okulda okumaya başlamış-

tık. Birinci sınıftaydım. Okuldaki sağlık taramasında bende tifo belirtisi bulunmuştu. Okul yönetimi aileme ulaşmak istedi. "Annem çalışıyor" dedim. Babamı sordular. "Babam cezaevinde" yanıtını verdim. Hemen babamın neden cezaevinde olduğunu araştırdılar. Askerlerle babam hakkında konuşuldu. Bütün bunlar yanımdayken oldu. Ben bu durumda, "Babam acaba ne yaptı, kötü bir şey mi yaptı?" diye düşünüyordum. Askerler beni evime götürecekken, dayım gelip beni okuldan aldı.

OHAL günleri

OHAL günleri çok farklıydı. Fatih Lisesi'nde okudum. Alışkanlıktı, okula giderken sürekli arkama bakıyordum. Gazetelerden görüyorduk, herkes anlatıyordu; insanların arkasından yaklaşıp, kafasına sıkıyorlardı. Bu hepimizde tedirginlik yaratıyordu. Cinayetlerin dışında evde başka bir şey konuşulmuyordu. Bir dönem şehir merkezinde silah sesleri susmuyordu. Bu cinayetlerin tetikçisi Hizbullah'tı. Bu örgüt kentte büyük bir korku salmıştı. Lisedeyken okuldan bir kızın yüzüne kezzap döktüler. Kız çocuklarının başını örtmesi için baskı yapılıyordu. Bir erkek öğrenci, Ramazan ayında sigara içtiği için okul dışında öldürülmüştü örneğin.

Sınıfta yaşadığım bir olay... Türbanlı bir kız öğrenci vardı sınıfta. Konuşmalarından, tavırlarından anlıyorduk, Hizbullahçıydı. Bir gün okula fotoğrafçı geldi. Okul için fotoğraflarımız çekiliyordu. Fotoğrafçılar, kızın türbanını çıkarmasını istedi. Kız öğrenci, buna direndi ve ardından da "Eğer zorla çıkartırsınız, sizi yaşatmam" diye tehdit etti. Tek başına bir kız öğrenci, okul yönetimi dâhil herkese kafa tutuyordu. Gücünü nereden alıyordu?

Bir gün evden okula gitmek üzere çıktım. Yolda, Türkçe öğretmenimle karşılaştım. Kendisi, batıdan gelmişti ve Türk'tü. Yavaş yavaş okula giderken, bir polis aracı okulun yan tarafındaki tenha alanda durdu. İçinden bir genç çıktı, okula girdi, orada birkaç kişiyle konuştu, ardından tekbir getirdiler, slogan attılar. Sonra da diğer yurtsever öğrenciler onlara müdahale edince kavga çıktı. Sonra o eylemi başlatan genç çıktı, polis aracına bindi, hızla uzaklaştı. Bu da işbirliğinin en basit göstergelerinden biriydi.

1993 yılının Newroz günüydü. Kutlama için okulun bahçesinde ateş yakıldı. Herkes gibi ben de katıldım. Kutlamayı yaptık. Sonra bir anda çok sayıda sivil polis geldi, okulu adeta kuşattılar. Bütün öğrenciler sınıflara girdi. Herkes beklemeye başladı. Bir ara dışarıya baktım, okulun bahçesi çevik kuvvet doluydu. Adeta tıklım tıklımdı dışarısı. Bina içini de sivil polisler doldurmuştu. Polisler tekmeyle kapıyı açarak içeriye girdi, ellerinde sopalar vardı. Öğretmenlerden biri, polis girdiği anda -hiç unutmuyorum- "Memur bey, ben çıkıyorum" dedi ve bizi eli sopalı polislerle baş başa bıraktı.

Polisin elinde liste vardı. Sınıfta üç-dört polis çocuğu vardı. Onların isimlerini okudu, sınıftan çıkardılar, servise bindirerek, okuldan gönderdiler. Hakaretlerde bulundular, "Bunu sizin yanınıza bırakmayız" diye tehdit ettiler, küfür ettiler. Sonra tek tek sıraları dolaşıp, gözümüzün içine baktılar. Tedirgin olan varsa karga tulumba götürüyorlardı. Cam kenarında olduğum için dışarıda olanları da görüyordum. Kısa bir süre içinde polis arabalarını doldurdular. Bunlar olurken ortalıkta tek bir öğretmen yoktu. Bana da baktı. Ama gözaltına almadılar. Bu gibi durumlarda soğukkanlı olmanın faydasını gördüm. Yarısından fazlasını götürdüler. Bazıları o gece bırakıldı. Ancak sınıfımdaki iki arkadaşım bir hafta gözaltında kaldılar. Biri okula geldiğinde, tamamen değişmişti. Çok zekiydi ve dersleri çok iyiydi. Ama gözaltı sonrasında konuşmayan, içe dönük biri olmuştu. Benim önümde oturuyordu, ne yapsam konuşmuyordu. Hiçbir şey de anlatmadı. Bir ay sonra da okuldan ayrıldı.

Lise birinci sınıfı Melik Ahmet Lisesi'nde okudum. Orada da Newroz'u kutlamıştık ama Fatih Lisesi'ndeki gibi sonuçlanmadı. Öğretmenler ve okul idaresi, polis geldiğinde bize sahip çıkmıştı. Okul yönetimi, bütün kapıları kapattı, öğrencileri sınıfa aldı. Müdür ve öğretmenler dâhil hepsi okulun girişindeydi. Kapılar kapalı olunca, polisler duvarlardan atlayarak okul bahçesine girdi. Fen öğretmenim Latif Paçal polislerin önüne dikildi, geçmelerini engellemeye çalıştı. Polislerden biri tokat atmıştı ona. İlginç bir durum vardı aslında. Öğretmenlerden çok çektik ama polis karşısında bize de sahip çıkıyorlardı. Polisler sınıflara giremediler. Sonra da gittiler.

Vedat Aydın'ın cenaze töreni de unutamadıklarımdan... Orta son sınıftaydım. Arkadaşımla beraber sokakta dolaşıyorduk. O gün Vedat

Aydın'ın cenaze töreni olacağını ve işkenceyle öldürüldüğünü biliyordum. Yerel gazeteler yazmıştı, herkes bunu konuşuyordu. Sokak kalabalıktı, herkes cenazenin gelmesini bekliyordu, caddeden cenaze geçirilip Mardin Kapı Mezarlığı'na götürülecekti.

Orada bir saat kadar oyalandık. Sonra uğultu, bağrışmalar, slogan sesleri birbirine karıştı. Herkes sesin geldiği yöne doğru koştu. Yüzleri maskeli, ellerinde silahlı özel harekât polisleri vardı. Kitleden önce polisleri gördük. Herkes biraz ürktü. Oturdular, günlük hayatlarına döndüler. Sonra polisler kayboldular. Ben ve arkadaşım da kitlenin arasına girdik. Bizimki meraktı aslında. Çocuktuk zaten. Politik bir bilinçle yaptığım bir şey değildi. Fakat oranın farklı bir yönü vardı. Yediden yetmişe herkes böyle bir cenazeye katılırdı. Bir süre yürüdükten sonra, Mardin Kapı Karakolu'nun önünde barikatlar kurulduğunu gördük. Orada kitleyi polis durdurdu. Susayınca camiye girdik. Girmemizle birlikte korkunç silah sesleri başladı. Çok yakından geliyordu. Bize ateş ettiklerini sanıyordum. Caminin yan tarafında surlar vardı. Caminin bahçesine sığındık. Bahçe, sura bitişikti. Silah seslerinin daha yakından geldiğini görünce, kafamı kaldırdım, yukarıdan kitleye ateş edildiğini gördüm. Havaya değil, direkt kitleye açıyorlardı. Bağırsaydık ya da bizi fark etselerdi belki bize de ateş edebilirlerdi. Sessiz kaldık, silah sesleri kesilince, baktım ki gitmişlerdi. Sonra biz de saklandığımız yerden cami bahçesine çıktık. Bizi gören büyüklerimiz, güvenli bir yere götürdü. Ortalık biraz sakinleşince, ara sokaklardan eve gittik. Yolda ambulans seslerini duyuyorduk. Eve girmek üzereyken de uzaklardan silah sesleri geliyordu.

Sadece Hizbullah baskısı ya da okuldaki polis baskısı değil, polisin sokakta da baskısı çok fazlaydı. Her şey onlardan şiddet görmemiz için gerekçe olabilirdi. Bir gün beden eğitimi dersinden çıktım. Ayağımda spor ayakkabı vardı. Üstümde normal okul kıyafeti vardı. Yolda giderken sivil polislerden biri beni durdurdu. Ayaklarıma bakarak, "Neden spor ayakkabı giyiyorsun?" diye sordu. Ben de beden eğitimi dersinden çıktığımı söyledim. Sonra da, "Terörist misin sen?" dedi. Tekme tokat beni dövdüler.

Bir gün yine okuldan çıktım, kısa yoldan eve gideyim diye düşündüm, ara sokaklara daldım. Bu sırada bir eve polis baskın yapmış. Bir sürü maskeli polis, girdiğim sokakta. Geri dönmeye çalışırken, beni

fark edip çağırdılar. Bu kez "Neden geri döndün?" diye sordular. "Burada bir operasyon var, bu nedenle sokağa girmek istemedim" dedim. Üzerimi arayıp kimlik sordular. Ben de öğrenci kimliğimi çıkarırsam, bana bir şey yapmazlar diye düşünüp, öğrenci kimliğini gösterdim. Fakat kimliğe bakarken bir yandan soru soruyor, diğer yandan da geriye doğru çekiliyordu. Bir anda bana çok sert bir tokat attı. Duyma sorunu yaşayan kulağıma geldi ve ben sol tarafımı hissetmedim. Kulağım sürekli çınladı, hiçbir şey duymadım o sırada. Kendimi kaybettim, düştüğümü anımsıyorum. "Sen sen ol, bir daha kısa yollara sapma" dediğini duydum. Dalga geçti benimle. Sonra da bıraktılar.

Her günümüz hemen hemen böyleydi. Biz şehir merkezindeydik. İlçelerde ve köylerde daha korkunç şeyler yaşandığını duyuyorduk. Köy yakmalardan kurşuna dizmelere kadar her türlü işkenceyi, vahşeti yapıyorlardı. Bunlar anlatılıyordu sürekli.

Bu manzara içinde zaten doğru düzgün eğitim de alamıyorsun. Lise sonda okula doğru düzgün gitmedim örneğin.

Bir gece Amed adındaki kırtasiyemizi gece vakti yaktılar. Sırf isminden dolayı. Aynı gece birçok dükkân yakılmıştı. Kimin yaptığını biliyoruz aslında. O dönemde çok üzerinde durulmadı. Karakola bildirdik ama bir sonuç alınmadı. Bu olayın ardından babam, Amed'i terk etmeye karar verdi.

Babamın politikayla uğraşmasından dolayı "Keşke uğraşmasaydı" hiç demedim. Babamla bugün de gurur duyuyorum. Belki siyasetle ilgilenmesi hayatımızda kimi boşluklar yarattı ancak ben, babamın geçmişine hep saygı duydum.

HAYATA KALDIĞI YERDEN...

Nuri Duruk, cezaevinden çıktıktan sonra
eşi Elsinet ile birlikte

"Neyi anlatırsam, ailem benden fazlasını çekti. Kürdistan'da hep böyle oldu, insanlar, dışarıda açık cezaevinde, içeride kapalı cezaevinde çektiler."

HAYATA KALDIĞI YERDEN...

Dışarıda da polis baskısı

Cezaevinden çıktıktan sonra da sürekli polis kontrolü altındaydım. Bir gün evin bulunduğu sokağa girerken, karşıdan iki adamın geldiğini gördüm. Polis olduklarını anladım. Ben de o günlerde, üstüme başıma biraz dikkat ediyordum. Çünkü insanların kıyafetlerine bakarak sokak ortasında durdurup götürebiliyorlardı. İki polis, bana nazikçe, "Bey efendi bir şey sorabilir miyiz?" dedi. Sonra ekledi: "Nuri Duruk adında bir adam burada oturuyor, tanıyor musunuz?" Ben de, "Hayır tanımıyorum" deyince, bu kez, "Subaysınız galiba" diye sordu. "Evet" yanıtını verdim. Sonra ben yoluma devam ettim, onlar da gittiler.

Cezaevinden çıktığımda gördüm ki ailemin ekonomik ve sosyal durumu çok kötüydü. Borç yükü altındaydılar. Ben de açıkta olduğum için memuriyete de dönemiyordum. Yargıtay sonucunu beklemek zorundaydım.

Alışveriş yaptığımız bakkalın çocukları Hizbullah militanlarıydı. Tehlikeli insanlardı. Ancak, ben tutukluyken bakkal, aileme borçla gıda maddeleri vermiş. İlginç durum bu. "Hiç lafı bile olmaz. Bu Mele Nuri için" demiş. Gruplar arasında büyük bir savaş vardı o günlerde. Ancak, yine de halk arasındaki bağ güçlüydü. Aynı avluda oturuyorduk. Halk arasında birlik vardı.

Ailenin ekonomik durumunu toparlamaya çalışırken, kendi kendime dedim ki, "Bir iş yapayım". Çünkü cezaevinden çıkıp çalışmayan ve ortada perişan olan çok kişiye tanık oldum. Öyle olmak istemedim. O zamanın parasıyla akrabalardan, sağdan soldan altı lira ayarladım.

Kestane sobası aldım. Kestane satmaya başladım. Bağlar'daki istasyonun altında bir peron vardı. O kış çok soğuktu. Ayakkabımın altına tahtaları bağlayarak soğuktan korunmaya çalışıyordum. Gece saat 01.00'e kadar kestane satmaya çalışıyorum. Kendimi soğuktan korumak için yüzümü gözümü de kapatıyordum, kimse beni tanımıyordu. Çok yaşlı bir insan sanıyorlardı.

Köylüm TKEP'ten Ferit Hoca'nın eşi bir gün geçerken, "Dede biraz kestane verir misin?" diye seslendi. Kestane ile birlikte bana uzattığı parayı geri verdim. "Sen ne yapıyorsun, hem kestaneyi hem parayı veriyorsun" dedi. Yüzümü açınca beni tanıdı ve ağladı. Bir kış boyunca bu işi yaptım.

Ardından bir el arabasını 13 liraya bacanağımdan kiraladım. Üstüne çekirdek, sakız gibi şeyler koydum. Onları satmaya başladım. Bağlar'ın eskiden Göçmenler Caddesi olarak bilinen yerde -bugünkü Mehdi Zana Caddesi- DDKD'li Hanifi Ermiş'in kiraya verdiği kahvehanesinin yanında arabamla durarak çerezleri satıyordum.

Tüm bunları yaparken üzerimdeki polis baskısı da devam ediyordu. Beyaz bir sivil araçla sürekli polis gelip, "Buradan gideceksin" diyor. Ben de gitmedim, direndim. "Bu zabıta ile ilgili bir durum, siz zabıtanın görevini ne zaman üstlendiniz?" diye soruyordum. Yanıtları, "Evet. Biz o görevi de üstlendik" oldu. Gerekçelerini sordum, "Biz seni biliyoruz. Bu kahveye bizim arkadaşlar da gelip oturuyor" gibi sözler sarf ettiler. Bu şekilde beni bulunduğum yerden uzaklaştıramayacaklarını anlayınca, bu kez başka bir yol denediler.

Bir gün sivil araç, beni duvar ile el arabasının arasına sıkıştırmak istedi. O sırada kendime hâkim olamadım, tartıda kullandığım kiloyu elime aldım, araç biraz daha gelirse atacaktım üzerilerine. O an polis olduklarını bilmiyordum. Tam atacakken, Zirai Donatım'da çalışan bir memur, bana yanaşarak, elimden tuttu, "Ne yapıyorsun, bu milli istihbaratın arabasıdır" dedi. Beni tanımıyordu. Durdum. MİT'çiler de durumu çaktırmak istemedi. Memur gittikten sonra, yine gelip "Gideceksin. Seni kaldıracağız buradan" dediler. Ben de, "Bir yere gitmem, siz zorla götürebilirsiniz" yanıtını verdim. "Kemiklerini kıracağız" diyerek tehdit edip gittiler.

O günlerde şunu fark etmiştim. Polis, cezaevinden çıkan, hayata kaldığı yerden devam etmekte zorluk çeken, çalışamayan insanlara

yöneliyordu. Çalışmayan insanları rahat kazanıyorlardı. İnsan, asalaklaşır, ortalığa düşerse, onu işbirlikçi hale getirerek hiçleştiriyorlardı. Bu konuda başarılı da olmuşlardı. Ben de ekonomik olarak düşerek onlara yem olmamak için çok çaba sarf ediyordum.

Polisin dışarıdaki bu baskısı açıkçası inadımı ve kararlılığımı daha da artırdı. Eskiden beri böyleyim. Daha çok inatlaşıyorum. Bir iki sefer daha geldiler. Bir gün bir olayla karşılaştım. Her olay olduğunda, nasıl bir tertip diye düşünüyordum. Bir akşam, karanlık düşmüştü. Bir genç dolmuştan indi. 12 Eylülcülere küfür ediyordu. Sarhoştu, elinde de bir bıçak vardı. Ben bir yandan seyrediyorum ama bir yandan da sarhoş da olsa insanın hoşuna gidiyor, seviniyorum. Demek ki bilinçaltında 12 Eylülcülere karşı öfke var. Polis olmadığını da anlamıştım. Provokasyon değildi.

Hemen polis arabası geldi. Gencin elinde bıçak olduğu için önce onu sakinleştirmeye çalıştılar. Bir yandan da silahlarını çekmeye çalışıyorlardı. Genci sakinleştirmeyi başaramadılar, genç geri geri sokağa doğru yönelip kaçmaya başladı. Polisler, silahlarını ateşleyerek, gencin peşinde düştüler. Ayağından vurulduğunu gördüm. Duvara atladı, dut ağacına tırmanarak bir binaya girdi. Ben olanları gördüm. Sokak bir anda polisle doldu. Yerdeki mermileri topladı. Bana, "Çekirdekçi kapat tezgâhı karakola gidiyoruz, şahitlik yapacaksın" dedi. Ben de "Burada değildim, yemeğe gitmiştim" yanıtını verdim. "Geleceksin" diye ısrar edince, ben de "Gelmiyorum" dedim. Onlar da, "Seni götürmesini biliriz" deyince, bunun üzerine, "Götürebilirsiniz. Ben de savcılığa çıkarım, bu karanlıkta senin memurun göz gözü görmezken, etrafa rastgele ateş açıyordu derim" yanıtını verdim. Polisler, baktılar ki işlerine yaramıyorum, bunun üzerine karşımda bulunan "Arap" lakaplı çekirdekçiye "Kapat, karakola gidiyoruz" dedi. Adam, heyecan ve korkuyla tezgâhı kapattı. Bu olaylar olurken, halk da balkonlara çıkmış, olanları izliyordu. Benim polis ile olan tartışmama tanık olmuşlardı.

Diyarbakır'da her köşe başında MİT'çi ya da istihbaratçı çeşitli kılıklarla bulunurdu. Halk, tanımadığı kişilerin de istihbaratçı olduğunu düşünürdü. Bir gün biri çerez alırken, "Ya amca, her köşeye bir adam koymuşlar, sen de onlardan mısın?" dedi. Sesimi çıkarmadım. Söyleyen kişiyi daha önce görmüştüm. O sırada kahvede oturan eski DDKD'li biri yanıma gelip, "Nuri ağabey nasılsın? Biz içeride üşüyoruz,

sen nasıl dayanıyorsun dışarıda" dedi. Bana MİT'çi olup olmadığımı soran genç önümüzden geçerken, DDKD'li arkadaşa, onu tanıyıp tanımadığını sordum. Uzaktan akrabasıymış. Arkadaş gidip beni ona anlattı. Genç daha sonra elimi öpmeye geldi, "Seni tanımadığım için öyle dedim" diyerek özür diledi.

Benim olay günü polise direnmem mahallede hızla duyulmuş. İnsanlar kapalıydılar ama içleri doluydu. Politik biri olduğumu anlamışlardı ve o hafta içinde herkes benden çerez almaya geldi. Durum bir anda değişti. Sahiplenme duygularını, benden alışveriş yaparak gösteriyorlardı.

Bir gün halden eşya alırken, bir dönem tutuklu olan Özgürlük Yolu'ndan Mesut ile karşılaştım. Kestane satacağımı, ondan alacağımı söyledim. Ağlamaklı oldu. Bana, "Mele Nuri, sana helal olsun" dedi. Haldeki arkadaşlarına, "İstediği kadar alsın, satsın" dedi. Ben kabul etmedim. "Bana sadece zamlı mal satmayın" dedim. Yardımcı oldu. Bu benim işimi kolaylaştırdı. Toplam iki yıl kestane ve çerez sattım, biraz para biriktirdim.

Bu sırada, cezaevinde birlikte kaldığım ya da daha önceden tanıdığım arkadaşlarım zaman zaman yanıma gelirlerdi. Aslında polisin çıktıktan sonra da bu kadar çok üzerimde baskı kurmasının nedenlerinden biri buydu.

Alipaşa'da kardeşimle birlikte küçük bir bakkaliye dükkânı açtım. Alipaşa çok yoksul bir semttir. İnsanları da sadedir, dobra dobradır. İçtendir. Evler tek katlı gecekondudur. Bu mahallede işimizi oturttuk. Bir gün dükkâna iki kişi geldi. Polis olduklarını anladım. Kibrit fiyatını yüksek bulup, Başbakan'a küfür ettiler. Ben de, "Başbakan yapan sensin, ne diye küfür ediyorsun ki, ne hakkın var" dedim. Amacım, polisi terslemekti. Amacıma ulaştım, çekip gittiler.

Bu olaydan bir hafta sonra, bir arkadaş geldi nefes nefese. Hemen "Buralarda dinleme cihazı var mı?" diye sordu. Ne olduğunu sorunca, "Polis beni gönderdi, seninle samimi olmamı, kim geliyor kim gidiyor, bunu öğrenmemi istedi. Gelmeye mecbur kaldım" yanıtını aldım. Sonra biraz sohbet ettik, "Ben seni çok seviyorum, gidiyorum ben, kendine dikkat et" dedi ve çıktı, gitti.

Cezaevinden önce de onunla yakındık. Polis çok rahatsız etmiş onu anlaşılan. Ama diğer yandan da dürüst bir insandı. Dürüst olma-

sa, polisin tezgâhını oynayabilirdi bana.

Bir gün de iki genç geldi dükkâna. İki bakkal yan yanaydık. Gençlerden biri, "Gel dayımdan alacağız" dedi. Baktım, polis tipi yoktu. Gençlerden biri diğerine, "Dayı kimdir biliyor musun? Altı ay gittim yattım, hep 'Çıkınca bu dayıyı bulmalıyım' dedim kendime" diye konuştu. Polislerin beni zorla tanıklık için karakola götürmek istediği gece, peşine düştükleri gençti. Olayı, arkadaşına anlattı. "Kurşun yedim, sen benim duvara atladığımı gördün. Çatıda oturdum, senin bütün söylediklerini, karakola gitmemek için polise nasıl direndiğini gördüm" diye konuştu. Eskiden çekirdek sattığım yere gidip, beni sormuş ve yeni dükkânımın yerini öğrenmişti. Sonra da arkadaşıyla birlikte gitti.

Dicle Nehri kenarına kaçırılmak

Cezaevinden çıktıktan sonra aylarca beni kaçırdılar. Götürdükleri çok insan geri dönmedi. Ben şans eseri geri döndüm. Evimden alıyorlardı, içerde söylemediğim şeylerin peşindeydiler. Tenha yerlere götürüyorlardı. En son Gazi Köşkü'nün olduğu yere götürüp sorguladılar. Etrafımızda Dicle Nehri, Hevsel Bahçeleri, 10 gözlü köprü. İnsan böyle bir yerde tedirgin oluyor, bir daha geri dönmeyeceğini, öldürüleceğini düşünüyor.

Hevsel'in karşısında bir mezarlık vardı. TKP il yöneticilerinden Mehmet Çakmak öldürülmüştü, mezarı da buradaydı. Onu görünce, eski yoldaşlığımız aklıma geldi ve güç aldım Mehmet'ten. Bana cesaret verdi.

Ellerinde bir dosya vardı, kişilik özelliklerim bile yazıyordu. "Ilımlı ama ideolojik noktada çok sert" diye bir ifade gözüme çarptı. O sırada gözlerim açıktı, sadece birini görebiliyordum, diğerleri gizliyordu yüzlerini.

"Ne istiyorsunuz" diye sordum. Biri bana, "Bu kadar yıl komünizm için çalıştınız, biraz da devlete çalışın, devlet sizi kalkındırsın" dedi. İtirafçılık teklif ediyorlardı. O günlerde itirafçı olanları televizyona çıkartıyorlardı. Bir anda bağırdım ve "Çirkef onlar, mantıklı bir devlet olsa bu çirkeflerden faydalanmaz. İnsan olmaktan çıkmış onlar, hiçbir şeye, devlete bile yaramazlar. Çöplük olmuşlar" dedim. Sonra ekledim; "Cezaevinde o kadar işkence yaptınız, o işkenceye insan dayanamıyor.

Bir şey alamadınız, demek ki bende istediklerinizi yok."

Bu sorgu sırasında bana itirafçılık dayattıklarında ben de, "Senin evin var mı?" diye sordum. Bir anda şaşırdı, "Yok, kiradayım" dedi. "Benim hanımım nasıl eziliyorsa, seninki de farklı değildir. Bak evin bile yok. Beni memnun ettirmek istiyorsun. Ama sen bile memnun değilsin ki" diye konuştum. Bu memur, sözlerim üzerine sorgudan çıkmak istedi. Sonra da şef devreye girdi.

Bu sırada bir taraftan da kazma kürek sesi geliyordu. Mezar kazılıyordu sanırım. Şef bana dönüp, "Seni bu mezara sağ olarak koyup gideceğiz" dedi. Ben de, "Yapabilirsiniz, yapmadığınız bir şey değil zaten" yanıtını verdim. Sonra da, "Soyun, Dicle'ye atacağız" dediler. Bu kez, "Elbisemi çıkartmam, kendim de atlamam. Siz alırsınız atarsınız ya da mezara koyarsınız" diyerek tutum aldım. Baktılar istedikleri gibi olmuyor. Sonra, "Senin haberin yok, TKP yenilendi. Sen eskide kalmışsın. TKP, Asala ortadan kalktığı için onun görevini yapıyor, PKK ile iç içe girmiş. Bizim amacımız içine girmek" diye konuştu.

En sonunda sorgudan vazgeçip beni arabaya koydular, Mehmet Çakmak yoldaşın mezarının yanından geçirerek götürdüler. Komünizme karşı düşmanlıkları çoktu. O günlerde Sovyetler Birliği (SB) vardı. SB liderlerine küfür ediyorlardı sürekli. Bir küfürleri çok komik geliyordu, "Kenan Evren'in karısı yok, Brejnev'in karısını Kenan Evren'e getireceğiz" diyorlardı.

Devrimcilerin gidip geldiği Ziraat Bankası'nın karşısında Terziler Parkı vardı. "Seni arabayla bu parkın kapısının önüne götüreceğiz, herkes bunu görecek, 'Mele Nuri Milli İstihbarat'ın arabasından çıkmış' diye seni konuşacak" dediler.

Bu yöntemi senelerce kullandılar. Nice iyi insanları böyle dile düşürdüler. Her seferinde beni mahalleye yakın bir yerde bırakıyorlardı. Bu son tehditleriydi. Bu sırada sürekli küfür de ediyorlardı. Buna da "Olur, yapabilirsiniz. Ama yaptığınızın ömrü altı aydır. Gerçekler elbette ortaya çıkar" yanıtını verdim. Ama bunu polislere söylerken, diğer yandan da "Umarım götürmezler" diye içimden geçiriyordum. Ancak, bu parka götürmediler, Hal'in yakınında Çift Kapı'da beni arabadan attılar. Bu son olmuştu artık. Bu olaydan birkaç gün sonra, "İşbaşı yapabileceğime" dair evrak geldi. Sanırım, evrak geldiğini öğrenmişler ve işbaşı yapmadan önce beni son kez sorgulamak istemişlerdi.

O günlerde darbe koşullarında bile üniversitelerin biraz özerkliği vardı, personeline sahip çıkıyordu. Personelin işine geri dönmesi yönündeki mahkeme kararlarını uyguluyorlardı. Müracaatımı yaptım.

Benim yaşadıklarımı, başka bir biçimde eşim ve iki çocuğum da yaşadı. Dışarı çıkınca, eşimin ve ailemin benden kaynaklı yaşadıkları tahribatı onarmaya çalıştım. Eşim de çok baskı gördü.

Örneğin, işyerinden hastaneye sevk kâğıdı bile vermiyorlardı. Kenan Evren'in atadığı Malatyalı müdüre Ayşe Çolak vardı kurumun başında. Bir gün gittim, sevk kâğıdı istedim, vermedi. Ben de çıkıştım. "Benden dolayı baskı görmemiş olsaydı, buraya hiç uğramazdım. Eşime benden dolayı baskı yaparak bu sevk kâğıdını vermediğiniz için üzerinde çok duracağım. Almadan gitmeyeceğim" dedim. "Bak biz başımızı Kenan Evren'e eğmedik" diye bağırınca, müdüre bayıldı. Ancak sevk kâğıdını almayı başardım. İnat ettim, bir buçuk aylık iki rapor aldım. Açıkçası, mutlu oldum. Çünkü benden dolayı sevk etmiyorlardı. Bana olan düşmanlıklarının intikamını Elsinet'ten bu şekilde almaya çalışıyorlardı.

Bütün bunlar olurken sürekli takip altındaydık.

Elsinet ameliyat oldu. Hepatit C'li kan verdiler. Bunun nasıl olduğunu, nereden kaynaklandığını tam olarak açığa çıkartamadık. Ağır ilaçlar kullanmak zorunda kaldı ve çok yıprandı.

Neyi anlatırsam, ailem benden fazlasını çekti. Kürdistan'da hep böyle oldu. İnsanlar, dışarıda açık cezaevinde, içeride kapalı cezaevinde çektiler.

KÖYÜM SADECE RÜYALARIMDA

Nuri Duruk, Amed Bağlar'da

"Neredeyse 30 yıldır köyümü görmedim. Cezaevinden çıktıktan sonra da can güvenliği nedeniyle gidememiştim. Ama bir kez de olsa gidip göreceğim. Çocuklarım ve eşimle birlikte görmek istiyoruz. Anılarımı yerinde hatırlamak için de olsa bunu yapacağım."

KÖYÜM SADECE RÜYALARIMDA

Feqi piçûk kitaba mezin

1 Ocak 1947 tarihinde Kürdistan'ın Amed şehrinin Meyafarkin ilçesine bağlı Ferhênt (Kayadere) Köyü'nde doğdum. Çocukluğumun ilk yıllarının geçtiği ev; taştan yapılmış ve iki katlı, odaların uzunca bir salona açıldığı bir evdi. Evimizin ortasında "eyvan" denilen bir avlumuz vardı. Ev hayatımızın toplu olarak geçtiği yer de bu eyvandı.

Adımın Nuri olmasının bir hikâyesi anlatılmıştı bana. Rus savaşından köye geri dönebilen üç kişiden biri olan Mehmet Nuri'nin adını vermişler bana. Aslında ailem ile Mehmet Nuri kavgalıymış. Mehmet Nuri, bunun üzerine hayvanlarından birine dedem Halil'in ismini vermiş. İki aile arasındaki gerginlik büyümüş bunun üzerine. Mele Yahya araya girerek, "Madem Nuri'den rahatsız oluyorsunuz, o zaman Yahya olsun" diyerek iki aileyi yatıştırmış. Fakat adım ise Mehmet Nuri'ye inat Nuri olarak kalmış.

O günlerde de erkek çocuğun önemi büyüktü Kürdistan köylerinde. Kavga için erkek çocuk gerektiğini düşünürlerdi. Annemin doğum sancıları başladığında köylüler büyük odayı doldurmuş, doğumu bekliyor. Dertleri, bebek kız mı erkek mi olacak? Erkek çocuk olunca tezahürat yapmışlar, "Aferin Halil'e" diye. Köyümüzde İzzet adında bir genç varmış. İzzet, erkeklere, "Niye helal olsun! Halil mi doğum yapmış, doğum yapan Kudret abladır" demiş. Bu soru bir tartışmayı da gündeme getirmiş. Küçük yerlerde bu tür soruları sormak da değişime yardımcı olabiliyordu o günlerde.

Annem Kudret, babam Halil. Ben ailenin ilk çocuğuydum ancak

annem beni doğurmadan önce bir düşük yapmıştı. Yedi yaşına kadar köyde kaldım.

Doğduğum köy olan Ferhênt (Kayadere), dört dağın arasındaydı. Kuzeyde Kevîre Meşê'nin (Meşe Dağı) yamacına kurulmuştu. Doğuda Awzêm Dağı, güneyde Heftderi (yedi kapılı mağarası olan dağ) ve batıda Elbate Dağı vardı. Bu dağların bütün nem ve suları aşağılara doğru süzülür, köyün üst ve batı tarafında çok meşhur temiz soğuk su kaynağı oluşurdu. Köyün su ihtiyacı da bu su kaynağından karşılanıyordu. Özellikle yaz ve bahar günlerinde, su taşımak bile güzel gelirdi. Güzel manzarası vardı köyümüzün; irili ufaklı sebze ve meyve bahçeleri de. Su kaynağının yanında etrafı kapatılmış özel yerlerde aileler banyo ve çamaşır yıkama gibi ihtiyaçlarını karşılardı.

Köyün dağlık bölgesi ise köylülerin ihtiyaçlarını karşılayacak zenginliklere sahip değildi. Dağlık kesimdeki halkın geçim kaynakları azdı, bağ ürünleri, ceviz, badem ve armut ile geçimlerini sağlıyorlardı. Bu ürünler azdı. Biz de aynı durumdaydık. Kimi zaman meşe ağaçlarını kesip odun haline getirerek kasabada satardık. Köyün toprağı birkaç zenginin elindeydi. Köyün büyük bir kesimi ise topraksız köylülerdi. Arazi genel olarak verimsizdi, köyün toprakları topraksız köylülere yetmiyordu.

Tütün ekiciliği temel geçim kaynağıydı. Köyün ağası ve imamının aile ve akrabaları dışında herkes Silvan'ın ova köylerine tütün ekmek için gider, yazın bütün zamanlarını burada geçirmek zorunda kalırdı. Gittikleri köylerdeki ağalara yarıcılık yaparlardı. Köylü, tütünü eker, devlete teslim eder. Aldığı para ikiye bölünür. Yarısı köylülerin yarısı da ağanın olurdu. Çocuklar dâhil herkes tohumundan satışına kadar tütün ile ilgiliydi. Bugünün mevsimlik tarım işçiliği gibiydi. Zamanı geldiğinde aileler, çoluk çocuk tütün ekiciliğinin yapıldığı köylere gider, çadırlar kurulur, tütün bitene kadar kalınır, sonra yeniden köyümüze dönerdik. Köyün şartlarına göre, bazen tütün köyde işlenir, kurutulur, ambarlara yerleştirildikten sonra kendi evimize dönerdik. Kimisi de tütünü hayvanlara yükler, köyüne götürür, işleme işini kendi evinde yapardı. Bu böyle yıllarca sürdü. Ağa, başka köyden geldiğimiz için, kendi köylülerine yaptığı gibi bize davranamaz, daha ılımlı olurdu. Ama bu ılımlı politikayı da bir deneyimden sonra ediniyordu.

Mêyafarkin (Silvan) İlçesi köyümüzün güneyindeydi, aramızda bir dağ ve geniş bir ova uzanıyordu. Köyün kuzeyinde kalan köylerdeki ai-

leler, geçimlerini bağ ve dağ ürünlerini Silvan'ın Ova Köyü'ne götürüp, orada arpa ve buğdayla değiştirerek sağlardı. Kimi zaman da kervanlık yaparlardı.

100 hanelik olan köyümüz 750 kişilik nüfusa sahipti. Bir camisi ve yanında medrese okulu vardı. Bu medresede, Molla Yahya adında ünü bölgeye yayılan bir hoca bulunuyordu. Dini bilgisi ve kültürü açısından Ortadoğu'nun tüm zenginliğini içine almış bir efsaneydi. Hakkında halk arasında yayılmış çeşitli söylentiler de vardı. Bunlardan biri; 70 köyü cennete götüreceği söylentisiydi.

Okul, 1940 yılında yapıldı, çevre köylerden de öğrenciler bizim köyün okuluna gelirdi. Okul, aslında köyün ağası olan Azizoğulları'nın çocukları için yapılmıştı. Yaptıran da Doktor Yusuf Azizoğlu'ydu. Azizoğlu, o sırada Meclis'te milletvekilliği koltuğunda oturuyordu. O günlerde anımsadığım kadarıyla, köyün ileri gelenleri, okul yapımına karşı çıkmışlar, Azizoğulları'na, "Okuyup bilgilenirlerse size isyan edenler çıkar" demişler ancak sonuçta okul yapılmıştı.

Bölgede genelde toprak nedeniyle aşiretler arasında sıkça kavga olurdu. Ancak bizim köy, diğerlerine göre daha ılımlıydı. Genel olarak kavgacı değildi. Bunda köyün ağası Azizoğulları'nın büyük etkisi olduğunu düşünüyorum. Azizoğulları, bölgenin feodal yapısına karşın burjuva kültürünü biraz taşıyan bir isimdi. Okulu bile köye getirmesi önemliydi. Köyün Mollası da okuyan bir insandı.

Köyümüzün çeşmesi ve etrafındaki alan, kervanların zaman zaman konakladıkları bir yerdi. Özellikle gece konaklıyorlardı. Köylü de evinde kervancıları misafir ederdi. Bu durum, kültürel ve sosyal alışverişi artırıyordu. Hikâyesiyle, fıkrasıyla, şiirleriyle, türküleriyle, gelenek ve görenekleriyle bu alışverişte köyümüz de bu zenginliği almıştı.

Top oynarken kafatasları bulduk

Ermeniler ile iç içe yaşadık. Gerçi onların bütün kültürlerini özgürce yaşadıklarını söylemek zor. Ancak, köyümüzün Ermenileri saldırılara karşı koruduklarını da anlatılırdı. Ayakkabıcı Goşkar Ahmet, Ermeni'ydi. Köyün en önemli zanaatçılarındandı. Ermeni komşularımızın kültür seviyeleri farklıydı. Anlayışlıydılar, yapıcıydılar. Aydın insanlardı.

Köyümüzde Ermenilere ait toplu mezarlar da vardı. Anımsıyorum, bir gün top oynarken, kafataslarını bulduk. Babama sordum, önce söylemek istemedi, sonra Ermenilere ait olduğunu söyledi. Ağlamıştı da. O gün çocuktum, çok anlamadım. Bugün de toplu mezarlar çıkıyor. Bir zamanlar Ermenilere mezar olan o topraklar, bugün de biz Kürtlere mezar oluyor.

Bugün artık köyümü sadece rüyamda görebiliyorum. Çünkü artık böyle bir köy yok, taş üstünde taş kalmadı. İmgesini anlatıyorum aslında. Köyüme, Kürdistan'daki diğer köylere yapıldığı gibi devlet koruculuk dayatmasında bulundu. Ancak bu dayatmayı kabul eden olmadı. Bunun üzerine 1990'lı yıllardaki köy yakma furyasında benim köyümü de yaktılar. Aileler, önce Silvan ve Diyarbakır'a gittiler, ardından da Türkiye'nin dört bir yanına dağıldılar. Eşimin babası İzzettin Eser, beşaltı yıl önce köye gittiğinde, arsasını bile bulamadı. Amcam Hüsnü Duruk, evinin yakılmasına karşı açtığı davayı kazanmıştı. Neredeyse 30 yıldır köyümü görmedim. Cezaevinden çıktıktan sonra da can güvenliği nedeniyle gidememiştim. Ama bir kez de olsa gidip göreceğim. Çocuklarım ve eşimle birlikte görmek istiyoruz. Anılarımı yerinde hatırlamak için de olsa bunu yapacağım.

Hayatı tanımaya başladığım anda köyün çelişkilerinin beni şaşkınlığa düşürdüğünü anımsıyorum. Babamın iki katlı taştan yapılmış bir evinin dışında hiçbir şeyi yoktu, çok çalışkan ve ekmeğini taştan çıkartan bir babaydı. Bütün dünyası evi ve çocuklarıydı. Babam kundakta bebekken, babası, Rus savaşına 73 kişi ile birlikte giderken, 'Üç günlük oğlumu bir göreyim' demiş. Gözlerini öpmüş oğlunun ancak bu kadar özgürlüğü olmuş, Rus savaşından geri dönmemiş. Bizim köyden Rus savaşına gidip de geri dönen sadece üç kişi oldu. Köyün ağasının babası Hasan Ağa, Mehmet Nuri ve köyün bekçisi Ömer dönebilmişti. Kürdistan halkı hep savaşların mağduru oldu.

Osmanlı'nın Rus savaşı da, Türk devletinin uygulamaları da bizi vurdu, vurmaya devam ediyor. Savaş, ölüm kadar kıtlık ve açlık demekti. Öyle bir açlık ve kıtlıktı ki bu, köyün çevresinde hiç buğday kalmamıştı. Babam ve babam gibi yoksul köylüler, iki gün iki gece yürüyerek, sadece 40 kiloluk buğdayı almak için Amed'e gidiyorlardı. Onu da bulabilirlerse. Ve 40 kiloluk buğdayla bir ay idare etmek zorundaydık.

Yoksul köylülüğün hayatını karartan devlet uygulamalarından biri de vergiydi. Osmanlı zamanında Osmanlı memuruna, cumhuriyet döneminde yine memura vergi verdik. Vergi memurları geldiğinde, köylüler hayvanlarını mağaralarda saklardı. Bunu bildiklerinden mağaralarda bile arama yapıp ceza kesiyorlardı. Bunlar tek parti iktidarı döneminde, yani CHP döneminde oldu. Yoksul olan köylünün elindeki hayvanda bile gözleri vardı. O kadar vergi öderdi ki köylüler, köylü muhtara "Bu ne vergisidir?" diye sorduğunda, muhtar çaresiz, "Bilal-e Habeş'in vergisidir" derdi. Bilal-e Habeş, ilk ezanı okuyan kişiydi.

Ailem, köyden Silvan'a göç ettiğinde yedi yaşındaydım. Babam, eskiden orak ile Silvan tarafındaki tarlalara gider ve rençberlik yapardı. Bu tarlalar köyümüze çok uzaktı. Babam, bunun için saatlerce yol yürümek zorunda kalırdı. Buna geçim derdi de eklenince babam, Silvan'a yerleşmeye karar verdi. Yoksul aileler, geçinebilmek için sık sık köylerini terk etmek zorunda kalıyorlardı.

Silvan'a daha iyi yaşamak için göç ettik ancak orada düzenimiz bozuldu. Köyde dedemin zenginliği ile aç kalmıyorduk ama Silvan'da yaşamak çok zor oldu bizim için. Ailecek, tütün ekiciliği ve yarıcılık yaptık, köylere gittik. Ben de çocuk halimle, yazın tütüne, kışında medreseye gidiyordum.

Yoksul çocukların dışında hemen hemen herkesin çocuğu okula gidiyordu. Yoksul aileler ise çocuklarını çalıştırmak zorunda kalıyordu. Ben de okumak istiyordum ancak okula gitme olanağım yoktu. Bu nedenle medreseye başladım. Medresede okumak için para gerekmiyordu. Beş-altı yaşında medresede eğitim başlıyor.

İki üç sene köydeyken gittim. Silvan'a göç ettiğimizde de medreseye devam ettim, ancak köylerde okudum sürekli. Basit kitapları okuyarak başlıyoruz. Hocaların evlerinde işler de yapıyoruz. Arapça okudum. Türkçe okuma yazmayı ise 15-16 yaşında kendi kendime öğrenmeye başladım, askerde tam olarak öğrendim. Köyde, hepimiz kendi dilimiz Kürtçeyi konuşurduk. Okula gidenler Türkçe, medreseye gidenler Arapça öğreniyordu.

Köylerde okudum sürekli. Köylüler, "Biz şu kadar sayıda öğrenciye bakabiliriz" diye medreselere bilgi veriyordu. Bakabiliriz dedikleri, yemek ve çamaşır yıkama işlerini üstlenmek anlamına geliyordu.

Köylülerin verdikleri bu bilgilere göre, köylere dağılıyorduk. Medreselerde yatıyorduk, çamaşır yıkamayı evler üstleniyordu, yemeklerimizi de köylüler sağlıyordu. Köylüler böylece, zekât verme görevini yerine getirmiş oluyordu.

Felsefe, cebir, mantık, münazara, din kitapları, Arapça, İslam tarihi kitaplarını okuduk. Kürtler o günlerde, Arapça yazıyordu. Konuşan Kürtlerdik, dilimizi yazmayı sonradan öğrendik ama hâlâ da eksiktir. Anadilimizi sadece konuşuyor olmamızın olumsuzlukları çoktu. Bunun asilimasyonu kolaylaştırdığını düşünüyorum. Bugün durum daha iyi ama yetersiz hâlâ.

Askere gidinceye, yani 19 yaşına kadar bu şekilde medrese eğitimi aldım. Medrese eğitimiyle Ortadoğu kültürünü, mantığı ve münazarayı öğrendim. Hukuk, felsefe, mantık gibi uzmanlık dalları vardı. Benim seçtiğim dal ise "neho" adını taşıyordu. Dünya ve Ortadoğu'daki tarih bilgisiydi. Kur'an'ın açıklamalarını ve dinin derinliğini de öğrendim.

Bölgenin Suriye ve Irak sınırındaki bütün köylerine gittim, medreselerinde okudum. Bu sayede, bölgenin her yerinin gelenek ve göreneklerini, yaşanmışlıklarını, hikâyelerini, masallarını, tarihini öğrenme şansını buldum. Bilgi aldıkça güçleniyor insan. Köyleri dolaşmanın dışında medreselerdeki hocalarımız da kütüphane kadar bilgili insanlardı.

Diploma törenlerinde bir bölgedeki bütün hocalar toplanır, çözülmemiş soruları, öğrencilere dağıtırdı. Bazen sorulardan bana da düşerdi. Bir keresinde bilinmeyen bir soruyu çözdüm. Bu, medresede şaşkınlık yarattı, çünkü diğerlerine göre küçüktüm. Köylüler benim için, "Feqi piçûk kitaba mezin", yani "kitabı, kendinden büyük" derlerdi. Bu başarım karşısında hoca bana bir sözlük hediye etmişti. Medresede hocalar kolay kolay kitaplarını başkasına vermezler. Bu konuda çok ketumdurlar.

Irak ve Suriye'den de medreseye gelenler oluyordu. Lenin'i anlatan Arapça bir kitabı da bu sayede ilk kez gördüm. Medrese eğitimini sürdürürken sürekli isyan halindeydim, çelişkiler, yoksulluk zenginlik ayrımı beni çok rahatsız ediyordu. Köylerde bu ayrımı daha net görüyordum.

Benden büyük olan Suriyeli Süleyman, bir gün hocaya, "Nuri'nin dersini ben vermek istiyorum" dedi. Üniversite seviyesindeydi. Üniversiteliler küçüklere ders verirdi. Süleyman, benimle özel olarak ilgilen-

di. Bir gün bana, "Sana bir kitap vereceğim ama gizli okuyacaksın" dedi. Lenin'i anlatan bu kitabın dışında Aristo mantığı ve münazarayı da verdi. Münazara eğitimi, aynı zamanda insanın kendisini disipline etme çalışmasıydı. Bir tartışma sırasında karşımızdaki kişi saçma sapan konuşsa da onu dinlemeyi, sözünü kesmemeyi, konuşması bittikten sonra söz almayı öğreniyorduk.

Süleyman hoca, bana Lenin ve Marks'tan bahsetti, senin anlattıkların "Marksizm'dir" dedi. Süleyman hocanın söyledikleri açıkçası o günlerde içimi çok rahatlaşmıştı. Benim gibi düşünenler olduğunu bilmek güzeldi, bana güç vermişti.

Köyde sınıfsal eşitsizliklerin tam ortasına doğuyorduk. Babam çok yoksul ama anne tarafından dedem çok zengindi. Bu durum çocukluğumdan beri kafamı meşgul eden bir konuydu. Çocukken babam da illallah etmişti. Bir dilenciyi sokakta gördüğümde hemen babama "Neden böyle?" diye sorardım. "Allah onu öyle yaratmış" derdi. Ben de bu kez Allah'a saldırıyordum, neden insanları yoksul bırakıyor diye...

Arapça kitaplarda da adaletsizliğe karşı çıkanlar olduğunu gördüm. Onlara Vahabi ve Mültezimi diyorlar. Bu iki kelime, isyan ettikleri ya da İslam'ın kaide ve kurallarına uymadıkları için "İslam'dan atılanlar" anlamında kullanıyordu. Ancak, onlar aslında o günün düzenine karşı çıkıyor ve eşitlik istiyorlardı.

Medreseler siyasi eğitim yeri

Medresede siyaset de vardı, örgütlenme alanlarıydı aynı zamanda. Kürtlerin bu alanlarda örgütlenmesi devleti rahatsız etti. Sadece din eğitimi verilmiyordu, siyasi eğitim alanlarıydı da. Medrese, feodal düzenin okuluydu. Ancak, Kürt sorununun varlığı, bu okulları siyasetin merkezi haline getirmişti.

Kürtler, İslamiyet'e karşı çok direndiler, kabullenmeleri 400 yılı buldu. Bu da büyük vahşet ve şiddet yoluyla oldu. Bu yüzden Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar hepsi Kürtleri dinle terbiye etmeye çalıştı. Bugünkü AKP Hükümeti gibi. Din ile istedikleri Kürt'ü yaratmak istiyorlardı. Medrese, bu feodal düzeni ayakta tutan direk gibiydi. Ama Kürt hareketi bu temellere de sızmıştı. Bütün

Kürdistan'da cami-ağa-okul iç içeydi. Bu üçgen Kürtlere karşı asimilasyonda işbirliği yapıyordu. Okullarda Türkçe, medresede Arapça öğretilirdi. Biz Kürtler ise dilimizi sadece konuşabilirdik.

Askerlik çağına geldiğimde Silvan'a döndüm. Askerden döndükten sonra Tıp Fakültesi'nde çalışmaya başladım. Özellikle bu dönemde, medrese eğitiminin faydasını gördüm. Çünkü üniversite öğrencileriyle iç içeydim ve okul görmemiş biri olan benden bilgi ve birikim anlamında daha geri pozisyonda olduklarını fark ettim.

Medrese'de biz tartışma ortamına sahiptik. Bir gün, hoca, Allah'ı tarif ediyor, "Ne yeri, ne zamanı, ne mekânı, ne rengi var" diyor. Ben de derste örnek verdim. O sırada hocanın kibriti aramızda duruyor. Ben de aldım kibriti, "Bu siyah renk yok, beyaz renk yok, bu hacim yok, bunlar olmayınca kibrit de ortadan yok oldu. Bu durumda senin açıkladığın tarife göre, Allah da yok oldu. Nasıl tespit edeceğiz?" diye sordum. Bunun üzerine hoca ağladı. Dersten çıkmak istedim, izin de vermedi. Neden ağladığını sorduğumda, "Sana yanıt veremeyince ağladım" dedi.

Derste tartışmanın sınırı yoktu, her konu tartışılıyordu. Köylülerin içinde değil ama medresede tartışıyorduk. Bir de bazı öğrenci ve hocaların ünü olurdu. O dersler daha tartışmalı geçerdi. Hoca, öğrencisi tartışmak istiyorsa, tartışmadan kaçmazdı. Köylülerle konuşamıyoruz bunları ama köylüler biliyordu bazı öğrencilerin durumunu. Fakat köylüler de, öğrenciler için, "Dinsizdir" şeklinde değil de, "Bu öğrenci derste hocasını çok terletiyor, çok çalışkan öğrencidir" şeklinde değerlendirirlerdi bu durumu.

Medresede astronomi dalı da vardı. Bu konuda ilerlemiş hocalarımız olurdu. Ama pratikleri yoktu.

İmam olmak, zekât toplamak için de gelenler vardı medreseye... Ama ben okumak istiyordum, karşıma bu olanak çıkmıştı, sonuna kadar da okudum. İmam olmayı hiç düşünmedim. Yarım bırakmayı da hiç düşünmedim, askere gidinceye kadar okuyacağım demiştim. Bilinçli olarak okumayı terk etmedim.

Okurken, zekât almadım. Kitaplarda, "Zekât zenginlerin malının kiridir" diye yazıyordu. Ben de "Onun kirini niye yiyeyim?" diye düşünürdüm. Emeğimle çalışmak istiyordum.

Medresede oruç da tutmadım, namaz da kılmadım. Hoca zaten

biliyordu kılmadığımı. Çok az öğrenci vardı namaz kılmayan. Namaz saati geldiğinde kitapları alıp ortadan kaybolurdum. Zorda kalınca kılardım. Hoca bir gün neden oruç tutmadığımı sordu. "İnanmıyorum" dedim ve anlattım: "Açlıktan öleceğim, aç kalacağım, tanrı bundan memnuniyet duyacak ve bana sevap yazacak. Bu aklıma yatmıyor."

Köylünün yanında tutuyormuş gibi yapardık. Köylüler tutmadığımızı gördüklerinde bizi köyden atarlar diye korkardık.

Bu toprağın samanı mı az?

Askere gitmeden önce, Silvan'da terzi Niyazi usta (Niyazi Tatlıcı) ile tanıştım. Tanıştıran Mehdi Zana'nın çevresi oldu. Benim için, "Medresede okuyor, oruç da tutmuyor" demişler. O günlerde Türkiye İşçi Partisi de hareketliydi. Behice Boran sık sık Amed'e gelirdi. Niyazi usta, bu tanışma sırasında bana Sosyalizmin Alfabesi'ni verdi. Sonra da beni eğitti. Mehdi Zana ve arkadaşlarına gülerek, "Bu arkadaşları sosyalist yapamadım" derdi.

O günlerde Türkçeyi yeni okuyup yazıyordum. Kitabı okudum ancak anlayamadığımı Niyazi ustaya söyledim. O sırada odada Canip Yıldırım ve Edip Karahan vardı. Niyazi usta "Anlamadım" sözüme çok güldü, "Hayatımda ilk kez, kitap verdiğim bir insan anlamadığını söyledi. Kime kitap verdiysem hepsi 'Lenin, Marks benim gibi' dediler. İlk kez biri anlamadığını söylüyor" dedi.

Sosyalizmle buluşmamda Niyazi ustanın büyük katkısı oldu. Niyazi Usta, 1977 yılında kanserden yaşamını yitirdi.

Niyazi ustanın babası din bilginiydi. Babasından aldığı din bilgisi, onun özellikle gericilerle tartışmasında avantaj sağlıyordu.

Niyazi usta, 12 Mart döneminde de yargılandı. TİP üyesiydi. Duruşmada savcı ona, "Sen Kürtçülük, bölücülük yapmışsın" dedi. O da, "Bu memleket hıyar değil ki ben böleyim" yanıtını verdi. Sonra devam etti, "Utanın, Sovyetler Birliği'nde o kadar halk var, kimse bölünmekten bahsetmiyor. Bu toprağın samanı mı azdır, hemen bölünüyor" dedi.

Niyazi ustamın hayat öyküsünde derinlik, hatiplik, entelektüel birikim ve hayatı anlama vardı. Bir örnek: Polis, 12 Mart'tan hemen sonra işyerini bastığında, kitaplarının arasında Engels'in fotoğrafı-

nı görüyor. Polis, "Bu kim?" diye soruyor. Usta tereddütsüz "Şeyh Seyda'nın fotoğrafı" demiş. Bu olay burada kalmadı, halk arasında söylendi, durdu.

Bir gün Ankara'dan biri geliyor, tıp fakültesinde okuyan öğrencileri soruyor. Niyazi usta da, "Orada öğrenciler ama orada bulamazsın" diyor. Kimse üniversite ve hastanede bulunduğu yere ve statüye göre çalışmadığı için böyle söylüyor. Bir gün de biri gidip Niyazi ustaya beni soruyor. Yanıtı yine ilginç: "Hastanede hasta bakıcılık yaptığı için orada değildir. Yerdeki taşlara sorsan, 'Biraz önce bastı, geçti' derler.

12 Mart döneminde Niyazi ustanın hasta bakıcılığını yaptım. Bir gün rüyasında sayıklıyor, "Canım olur mu Türkiye'deki halkla Yunanistan arasında fark vardır. Yunanistan'da darbe olduğunda insanlar tankın üzerine çıktılar. Ama Türkiye'de öyle değil" diye mırıldanıyor. Bana seslendiğini sandım, baktım ki uyuyor ve sayıklıyor. Çekmecesini açtım, darbeyle ilgili bir kitap buldum.

Mele Mahmut Okutucu, Muhterem Biçimli, Mele Abdülkerim, Tumok'lu Mele Abdullah... Niyazi usta ile Mehdi Zana'nın çok sevdiği arkadaşlarıydı. Bu arkadaşları Niyazi ustayı konuşturmak için önce onu kızdırırlardı. Başka türlü çok konuşmazdı. Örneğin arkadaşları ona, "Niyazi, senin için Türk solu diyorlar" derdi. Niyazi usta, önce gözlüğünün altından bakardı. Kızdığının belirtilerini gösterir, yavaş yavaş makası bir yana gözlüğü bir yana bırakır, dirseklerini masanın üstüne dayar ve "Nasıl yani? Ana tarafından mı? Baba tarafından mı?" diye giriş yapıp, 'ilerici küfürlerini' savurarak sohbete girerdi. Konuşmayı bekleyenler mutlu olurlardı, çünkü onu konuşturmuşlardır.

Niyazi ustanın hayatımda çok önemli yeri oldu. Niyazi usta ile Mehdi Zana'nın hesapsız, kitapsız dostluğu, dürüstlüğü beni çok etkiledi. Örnek insanlardı.

Mehdi Zana'nın belediye başkanlığı dönemi de dikkat çekiciydi. Kendini Kürt halkının hizmetine sunmuştu. Sosyalist belediyelerle işbirliği yapıyordu, halk ulaşımı için araçlar getiriyordu. Bugünkü gibi devlet, belediyenin çalışmasını engelliyordu. Sadece devlet değil, başka engelleyenler de vardı. Sendikalarda kimi siyasi grupların, Zana'nın çalışmalarını engellemesi de söz konusu oluyordu. Siyasi grup çatışmalarının sonucuydu bu.

24 ay askerliği Tekirdağ'da yaptım. Türkçemi askerde geliştirdim. Askerden sonra ilkokula dışarıdan başladım. Tıp fakültesinde memurluk sınavına girdim ve kazandım, hasta bakıcı olarak çalışmaya başladım.

İlkokulun ardından ortaokula gittim, iki senede bitirdim. Sonra ticaret lisesine gittim. Tam gün okumam gerekiyordu ve ben 16 saat çalışıyordum. Gece okula, gündüz işe gidiyordum. Artık dayanamadım, liseyi yarım bırakmak zorunda kaldım.

Eşim Elsinet, dayımın kızıydı. Annesi doğum yaptığında anneme müjde vermek için eve geldim. Annem bana, "Kız mı erkek mi?" diye sordu. Kız yanıtını alınca, "Onu sana verelim" dedi. Ben o zaman sekiz yaşındaydım. Birlikte büyüdük. Medreseye gidip gelirken de, "Elsinet senindir" diyorlardı. Ben de köylere gittiğimde hep "Nişanlıyım" diye anlatırdım. Sonra baktım ki, aramızda bir uçurum yok, evlendik. Bir gece babasının evinden benim yanıma getirdiler Elsinet'i.

Ailede tek memur bendim; anam babam, toplamda 10 nüfus yanımda. Birkaç yıl ailemle birlikte kaldık.

Bu arada siyaset de devam etti. TKP çevresindeydim, sonra TKP'li oldum.

TKP, o dönemde devrimciliğe hazır insanları kolaylıkla tespit ediyor, bu konuda hayatın sunduğu fırsatları değerlendiriyor, benim gibi aydınlanmaya hazır insanları hızlıca örgütleyebiliyordu. Erganili Şeref Yıldız vardı, TKP'nin Politbüro üyesiydi. Babası eski TİP'liydi. Ailecek siyasetin içindeydi, çevresi genişti. TKP, onu da çok hızlı bir biçimde örgütlemişti.

1973 yılında TKP'ye üye oldum. Neden TKP'yi tercih ettim? Sosyalisttim, komünisttim. O günlerde kendimi ifade edebileceğim iki parti vardı. Biri TİP ve diğeri de TKP'ydi. İkisinin programı arasında çok büyük farklılıklar yoktu. Ancak, TİP'in Kürt sorununu sadece kapitalizmin eşitsiz gelişimiyle açıklaması benim için sorundu. Bugünün kimi sosyal demokratları gibi, siyasi bir sorun olan Kürt meselesini sosyal ve ekonomik gelişmişlikle çözmek gibi bir şeydi bu. Bu benim aklıma yatmıyordu. TKP üyesi olmadan önce kısa bir süre Türkiye Komünist Emek Partisi ile temasım oldu. Ancak, örgütün, Kürdistan'ı sömürge görmeyen politikasına karşıydım. Bu nedenle yollarımız kısa sürede ayrıldı.

"ÖTEKİLEŞTİRİLEMEYEN" NURİ DURUK

Nuri Duruk, eşi Elsinet ile birlikte İzmir'de

"Bugünden o günlere baktığımda İzmir, hep olumlu bir şekilde hafızamda yer aldı"

"ÖTEKİLEŞTİRİLEMEYEN" NURİ DURUK

Amed'i terk etmek...

1994 yılında Alipaşa'daki bakkaliyeyi kardeşime devrettim. Eskiden Göçmenler Caddesi olarak bilinen, bugünkü Mehdi Zana Caddesi üzerinde Bağlar Lisesi'nin karşısındaki kırtasiye dükkânını devraldık. Elimizdeki arabayı sattık. Kiradan kurtulmak için bir gecekondu almıştım, onu da satmak zorunda kaldık. Böylece elimize geçen para ile kırtasiyeyi doldurduk biraz. Kırtasiyemizin ismi de; Amed kırtasiyesiydi.

Bir gece, Hizbullah, o cadde üzerinde beş-altı iş yerini ateşe verdi. Dükkânın sahibi de üst katta oturuyordu. Ayrıca çevredeki halk da bizi tanıyordu. Engel olmak için, balkonlardan saldırganlara bağırmışlar, ellerinde ne varsa aşağıya doğru atmışlar. Fakat saldırganlar ateşle karşılık vermişler. Sonuçta, Amed kırtasiye yakıldı. Saldırının ardından "Keşke, kırtasiye dükkânının adını değiştirseydiniz" diyenler de oldu. Ama mesele adında değildi. O dönemde, Hizbulkontra herkese saldırıyordu. Büyük bir kıyımın taşeronu olmuştu.

Halkı, halka karşı kullanıyorlardı. Yeğenlerimden birini ağlarına düşürmüşler, ona "Allendeki solcuları öldür" demişlerdi. Benim ve eşimin kardeşi Hanifi'yi öldürmeleri emrini vermişlerdi. "Kim akrabasını öldürürse, cennete gider" diye onu kandırmışlar. Hatta babalarını öldürmelerini bile istiyorlardı. Toplantılarda verdikleri eğitimin merkezinde bu vardı. Yeğenim, "Ben dayımı nasıl öldürürüm?" düşüncesiyle bunalıma girdi ve annesine durumu anlattı. Annesi de gelip, olanlar hakkında bize bilgi verdi. Sonra, çocuklarını, Hizbulkontra'nın elinden kurtarmak için hızlıca Amed'de dükkânları ve evlerini ucuza satarak

kenti terk ettiler ve İstanbul'a göç ettiler. Onlar gibi birçok ailenin göç etmesinde Hizbulkontra'nın payı büyüktür.

Bir gün baktım yeğenim, yanında biriyle dükkânın önünde. Beni, yanındakine gösteriyordu. Onu buna zorladıkları belli oluyordu. Bunu görünce üzerlerine doğru gittim. "Ne oldu?" diye sordum. Yeğenim, "Dayı bir şey yok"dedi. "Sen beni niye bu adama gösteriyorsun" dedim bu kez. O da, "Seni merak etmiş, ondan gösterdim" yanıtını verdi. Ben de, "Tamam, hadi gidin" dedim.

O anda beni öldüremezlerdi. Bunu biliyordum. Rastgele öldürmüyorlardı. Belli planları vardı, bu planı hayata geçiriyorlardı. Planları bozulduğunda, yeni bir plan yapıncaya kadar bekliyorlardı.

Birkaç kez ölümden döndüğümü biliyorum. Bir keresinde, komşular ve Elsinet'in işyerinden arkadaşları bizim evde toplanmışlardı. Elsinet, bana, "Komşular rahatsız olur, sen dışarı çık" dedi. Ben de bunun üzerine dışarıya çıktım. Ancak, dikkatliydim dışarı çıkarken. Biraz yürüyünce, karşıma şüpheli bir adam çıktı. Ben gayet soğukkanlı yürümeye devam ettim. Dönüş yapsaydım, beni öldürebileceğini düşündüm. Dar bir sokağa girdim, beni kaybetmemek için hızlandığını fark ettim. Sokak çıkmaz olabilir düşüncesiyle geri döndüğümde adamla karşılaştım. Silahını cebinde hazırlıyordu. Durmadan hızlı adımlarla ilerledim. Yolumun üzerinde Ziraat Bankası vardı. Bir berberin dışarıdaki aynası da biraz bana yardımcı oldu, arkamdaki Hizbullah tetikçisini görebiliyordum. Ziraat Bankası ile Merkez Bankası arasındaki sokağa girdim. Bu sokağın çıkmaz olmadığını biliyordum. Başkent binası denilen yerin arka tarafında bir çay evi vardı, adeta oraya sığındım. Heyecanlı olduğum belliydi. Arkadaşım İbrahim Kaya, beni görünce, "Nuri Abi ne oldu?" diye sordu. Ben de, olanları anlattım. Adamı ona tarif ettim. "Sen otur, ben dışarı çıkıp bir bakayım" dedi. Durağın yanında tarife uygun birini görmüştü. Biraz bekledikten sonra ikinci kez gittiğinde adam yerinde yoktu. Arkadaşım bana bir taksi tuttu ve eve taksiyle gittim. Onların bir planını bozmuştum.

İnsan tedirgin oluyor ancak sürekli ölüm ile yaşamın iç içe olması, insanın korkusunu olgunlaştırıyor. İlkel korkuya kapılıp panik olmuyorsun, kendine güveniyorsun ve onların planını bozmak için yaratıcı olabiliyorsun. Bu da aslında o günün koşullarında yaşama biçimi ve deneyimiydi.

Bu olayları yaşarken Diyarbakır'dan ayrılma kararını da vermek üzereydim. Ölmektense yaşamak daha faydalı olurdu. İGD'li arkadaşım Yavuz, tekstil işi yapıyordu. Onun teklifi kararımızı hızlandırdı. Onunla bir iki ay ortaklık kurduk. İzmir'e gelip orada ticaret yapmak istiyordu. Tekstil işinde tecrübesi de vardı. Gitme kararı aldım ancak ona neden Amed'den ayrıldığımızı anlatmadım. Faydası yoktu, anlatsaydım gereksiz yere onu da tedirgin edecektim.

Önyargıları yıkmak kolay değil

1994 yılının sonlarına doğru İzmir'e geldik. Bu arada hastaneden de emekli olmuştum. Elsinet'in de tayinini istedik. Ancak biraz gecikti. Bunun üzerine büyük oğlum Özgür, İGD'li arkadaşla birlikte İzmir'e geldi. Oğlum, ilk kez Amed'den çıkıyordu ve çok gençti. Büyük bir yükümlülüğün altına girmişti. Bölgeden İzmir'e gelenlere karşı büyük bir önyargı da vardı. Bir gün Özgür beni aradı, "Baba, gelirsen iyi olur" dedi. Bu arada İGD'li arkadaş, kendi sermayesini bitirmişti. Bu durumda ortaklığı bitirmeyi teklif etti, biz de ayrıldık. Karşıyaka Çarşısı içinde ikinci katta bir dükkânımız vardı. Vergiler, ödemeler birikmişti. Biz de eşyaları kamyona yükleyip, İzmir'e geldik. Özgür, bir yıl önce Örnekköy'de ev tutmuştu. Ancak, Elsinet'in tayini Buca Ahmet Yesevi Öğrenci Yurdu'na çıkınca, evimizi Şirinyer'e taşıdık.

İzmir'de ev ararken, Amed'li olmak sorun olmuştu. Ev sahiplerimiz, bize bir yandan "İyi bir ailesiniz" diyorlardı ama diğer yandan da mahallede, Kürt olmamız olumsuz bir şekilde konuşuluyordu. Ön yargıları yıkmak kolay olmadı. Bölgede savaşın yoğun bir biçimde sürdüğü günlerdi. İzmir'e de cenazeler geliyordu. Cenazeler, Kürt düşmanlığı için kullanılıyordu. Bununla baş etmek zorundaydık. Ancak, insanlarla tanıştıkça, komşu oldukça önyargıları da yıkmayı başarmıştık. Ev alıp taşındığımızda önce bize Kürt olduğumuz için mesafeli yaklaşan komşularımız bu kez, "Gitmeyin" demeye başlamışlardı.

İzmir'de de hayat istediğimiz gibi gitmedi. Ekonomik sorunları çok yaşadık. Bazen, konfeksiyondaki malları sokağa serip satıyorduk, ekmek parasını böyle çıkartıyorduk. İki seneyi böyle geçirdik. Ben de kenti tanımaya çalışıyordum, ne yapabilirim diye anlamak istiyordum.

Bu arada İzmir'de bize yardımcı olan, yol gösteren çok dostumuz oldu. Ev alırken, müteahhit Galip Ertekin'in yardımı çoktur. Eski İGD'liydi ve o günlerde Birleşik Sosyalist Partisi (BSP) Buca İlçe Başkanıydı. Bir gün parkta Özgür ile otururken, gençler "Çağdaş" adında bir gazete dağıtıyorlardı. Galip Ertekin'in de Kürt sorunuyla ilgili bir köşe yazısı vardı. Bu olaydan sonra, BSP'ye gidip gelerek, arkadaşlığımız ilerledi. Kiradan kurtulmaya karar verdiğimizde, dayanışmasını bizden esirgemedi. Galip Ertekin'in yakın arkadaşı olan Avukat Ali Paşa'nın desteğini çok gördük. Yazlıkları vardı, bizi davet ederlerdi. Bu bizim için o günlerde çok önemli bir dayanışmaydı. Unutmadık hiç.

Heybet Atlı ve eşi Seval Atlı'nın da adını anmam gerek. Amed'den buraya göç ederken, oradaki partili arkadaşlar Heybet'in adını vermişlerdi. Heybet, öğretmendi ancak Kemeraltı'nda bir de konfeksiyon atölyesi vardı. Oraya giderek Heybet ile tanıştım. Allece görüştük, kente alışmamızda katkıları büyük oldu. Bize yol, yordam gösteren yoldaşlarımızdılar.

Heybet, 12 Eylül döneminde yakalanmadı. Hep kaçak yaşadı. Ancak yurt dışına da çıkmadı, partiyi toparlamaya çalıştı. Devrimci değerlerini korumak için çok çaba sarf etti.

Dayanışmasını bizden eksik etmeyen Haluk Nihat Pekel ve ailesiyle, 1998 yılında tanıştık, hâlâ dostluğumuzu sürdürüyoruz. Sadece bu saydıklarım değil elbette, çokça dost ve yoldaş edindik İzmir'de.

Bugünden o günlere baktığımda İzmir, hep olumlu bir şekilde hafızamda yer aldı.

1994'de Amed'ten göç etmeseydik ne olurdu? Bilemiyorum. Belirsiz. Ama isteyerek Amed'i terk etmedik. Çok zorunlu olmasaydı, orayı terk etmezdim. Canımız tehlikedeydi, derdimiz mal mülk değildi. Gelmemiz iyi oldu.

Elsinet: Hepsini bırakıp geldik

Amed'deki dükkanımız yakıldıktan sonra eşim, "Artık burada durmayalım" dedi. Çocuklarımızın hayatından endişe ediyorduk. Hizbullah'ın çocuklarımız üzerinde baskısı vardı, "Onlardan olmazsak zarar verebilirlerdi." Ortalık o günlerde çok karışıktı. Hizbullah'ın ci-

nayetleri kabusumuzdu. Sabahları işe giderken, öldürülen insanların cesetleriyle karşılaştığım oldu.

Bir gün işe giderken, Hizbullah'ın öldürdüğü insanlardan birini kardeşim Hanifi'ye benzettim. Çünkü onun da peşindeydiler. Eşimin de peşindeydiler. Eşimin ve kardeşimin öldürüleceğine dair bize haber de gelmişti. O anı hiç unutmuyorum. Yerde yatan adamın yakınında bir kadın bayıldı. Kız kardeşim de yine benzer bir olaya tanık olmuştu. Sabah işe giderken, "Acaba bugün bizi ne bekliyor?" diye düşünür olmuştuk. Artık o hale geldi ki, Batı'ya göç etmek zorunda kaldık. Sadece biz değil, bizim gibi binlerce aile, hem Hizbullah vahşetinden hem de devlet baskısından kaçmak zorunda kaldı. Polis de sürekli ailemizi takip ediyor, üzerimizde baskı kuruyordu.

Göç etmeye karar verirken iki duygu hakimdi. Birincisi; ayrılmak istemiyordum, bütün ailem oradaydı. Memleketimdi orası benim. İlk kez gurbete gidecektim, dayanabilir miydim? Ama diğer yandan can güvenliğimiz yoktu. Zor bir karardı.

Ailem ve kardeşlerim orada kaldı, bizim göç etmemize taraftar değildiler. Bizim İzmir'de yapamayacağımızı düşünüyorlardı.

Önce Özgür, eşimin ortağıyla birlikte İzmir'e geldi. Altı ay kadar sonra ben ve Nuri gelip yerleştik. O günlerde Diyarbakır'da Ziya Gökalp Kız Öğrenci Yurdu'nda çalışıyordum. İzmir'e gelebilmek için tayin gerekiyordu. Onun için altı ay beklemek zorunda kaldık. Nuri de emekli olmuştu.

Eşyaları kamyona yükledik, eşyalar bizden üç gün önce gelmişti. Sonra da biz gelip yerleştik.

Kentte geldiğimde ilk dikkatimi çeken; çok büyük ve çok kalabalıktı. Büyükşehir bizim için zordu. İşe nasıl gideceğim bile bir sorundu benim için. Nasıl dayanırım diye çok düşündüm.

Geldiğimde çok da üzülmüştüm. Kimseyi tanımıyorum, akraba, arkadaş yok. İşyerim de değişmişti. Yalnızdım açıkçası.

Fakat bir yıl içerisinde çok arkadaş ve dost edindik. Öncesinde, Diyarbakırlı olduğumuz için uzak durdular. Akıllarında "Terörist, PKK'lı olduğumuz" imajı vardı. O nedenle ilk zamanlar komşuluk ilişkileri kuramadık. Sonra zamanla tanıştıkça bizi anlayabildiler.

Hoca Ahmet Yesevi Öğrenci Yurdu'na çıkmıştı tayinim. İlk geldiğimde yıllık izinde olduğum için 15 gün sonra iş başı yaptım.

İlk gün işe giderken ağladım. Evden çıkıp dolmuşa bindim. Meğer, dolmuş yurdun önünden geçmiyormuş. Yurt o günlerde inşaat halindeydi, yeni açılmıştı. Bugünkü gibi bilinen bir yer değildi. Adresi bilmediğim için bindiğim dolmuşun şoförü beni indirdi. Yolda kalakaldım. Ağladım ve o günü hiç unutmadım. Sağa sola sordum bilen olmadı. Polis arabasını görünce onlara sordum. Onlar da yeni tayinle gelmişler ama yurdu bilmediklerini söylediler. "Arabaya bin, seni götürürüz" dediler. Çekiniyorum binmeye de. Dolaştılar dolaştılar en sonunda buldular. Bu arada sürekli "Niye geldiniz, niye memleketinizi bıraktınız, kaç çocuğun var" diye sorular sordular. "Bak, devlet sana sahip çıktı, bir sürü benzin, senin için yaktık" gibi laflar da ettiler. Polisler kırk yılda bir işe yaramıştı.

İş ortamında hiç iyi karşılanmadım. Müdür yardımcı Suna Torto, üzerimde çok baskı kurdu. "Diyarbakır'dan gelmiş, terörist mi, ajan mı, bunu niye buraya gönderdiler" diye konuşurken duydum.

Müdür Celal Kılıç daha önce Amed'de görev yapmıştı ve beni tanıyordu. Benden üç yıl önce gelmişti. Kılıç, bana, "Sen idarede kal, personel çok fena, seni ezerler" dedi. Suna Torto da "Onu bloğa vereceksin" diye tutturdu. İlk gün beni depoya verdi. Düzeltilmiş battaniyeleri yerlerinden indirip, yeniden düzeltmemi istedi. Müdür, idareye çağırıyor, Torto ise sürekli beni başka yere gönderiyordu. Hakaret ediyordu, azarlıyordu. Ben de sürekli ağlıyordum. Nerede zor bir iş varsa oraya veriyordu.

Erzurumlu ve Ağrılı iki kişiyle tanıştım. Onların çok büyük iyiliğini gördüm. Diğer çalışanlar ise kötü davrandılar. Yönetimdeki diğer arkadaşlar iyi insanlardı.

Suna Torto, bana hizmetçisi ya da kölesi gibi davranıyordu. Bir gün de dört kez kahve yaptırdı, ya şekerini ya da kahvesini beğenmezdi. Sürekli bahane arıyordu. Yaptığım hiçbir işi beğenmiyordu. Sürekli aynı işleri yaptırıyordu.

Bir gün Erzurumlu arkadaşım müdür yardımcısına, "Suna hanım, sen bu kadından ne istiyorsun?" diye sordu. O da, "O teröristir, Diyarbakır'dan gelmiş" yanıtını verdi. Arkadaşım ise, "Nerden anlıyorsun? Ziynet çok iyi bir insan" dedi. Müdür yardımcısı ise, "Oradan gelen iyi insan olmaz" yanıtını verdi. Erzurumlu arkadaşım, "O kadın yalnız değil. Çevrem geniş, buna son vermezsen seni dağa kaldırtırım" diye tehdit etti.

Tehditler biraz işe yaradı. Biraz yumuşadı. Ayrıca baktı ki benimle ilgili hiçbir şey bulamadı, sonra bir anda "Bana dört elle sarıldı". Bana hakaret ettiğini ve yanlış davrandığını anladı. Bir gün bana dedi ki, "Sana kötü davrandım, ama sen hiç karşılık vermedin. Utanıyorum" dedi. Ben de, "Kötülükten yana değilim. Senin yaptığın o hareketi hiç görmedim, yaşamadım. Sen kötülük yaptın, ben de senin gibi yapsaydım, seninle bir farkım kalmazdı" dedim.

Benden büyüktü. "Kızım, sen beni utandırdın" dedi. Daha sonra da bir sorun yaşamadık.

Bu kez de beni tanıyıp sevince, "Sen Diyarbakırlı değilsin. Belki göçmensin, sonradan gitmişsindir" diyorlardı.

Amed'i çok kötü gösterdiler. Sürekli ayırdılar. Daha sonra gelen müdür MHP'liydi. Adı Bülent Gürsoy'du. O da çok ayrımcılık yaptı, kafayı takmıştı. Sürekli benim peşimdeydi. Yaptığım her işe bahane arıyordu. Her gün masasını temizlerdim, "Olmamış" derdi.

Öğrencilerle görüşmeme izin yok

Yurt olduğu için özel kadrolar geliyordu. Yönetim ağırlıkla MHP'liydi. Öğrencilere çok haksızlık ve ayrım yapıyorlardı. Solcu öğrencilere, yurt çıksa bile "Yurt çıkmamış" diyorlardı. Alevi, Kürt ve solcu öğrenciler kalırken de bir bahane bulup yurttan atıyorlardı. Ama MHP'li öğrencilere çok iyi davrandıklarını gördüm.

Öğrencilerle görüşmeme hiç izin vermiyorlardı. İdareye öğrenciler geldiğinde konuştuğumda hemen uyarıyorlardı, "Öğrencilerle konuşmak yasak" diyorlardı. Hep ayırdılar, hep tecritte tuttular. Yönetimde solcu memurlar ise iyi davranıyorlardı.

Onların kötülüklerine rağmen, öyle bir iz bıraktım ki, hepsini utandırdım, pişman ettirdim.

İzmir'e göç ettikten bir yıl sonra yıllık iznimde Amed'e gittim. Gittiğimde, unutamadığımı anladım. Memleketimdi Amed. Ailem, arkadaşlarım, anılarım oradaydı.

İlerici Kadınlar Derneği (İKD) üyesiydim. Kadınlara özel dergi çıkardık. Bir semtin iki sorumlusu oluyordu. O semti örgütlemekle görevli oluyordu. Okuma yazma kursları yapılıyordu. Bu kurslar mahalleyi

örgütlemek için iyi bir araçtı. Aslında bir siyaset okulu gibiydi. Hayat ve politikayla ilgili bilgiler veriliyordu. Sohbetler yapılırdı, kadınların ezilmişliği üzerine konuşulurdu.

Bildiriler dağıtırdık, şekerlere yazılar yazıp, çocuklara verirdik, "Annenize götürün. Beraber yiyin. Kağıtları atmayın" derdik. O kağıtlarda sloganlarımız, propagandalarımız yazılı olurdu.

Yürüyüşler yapardık. Haftada bir toplanıp, çalışma sonuçlarını değerlendirirdik. Ne tür sonuçlar elde ettik, insanlar ne diyor? Bunları tartışır, sonuçlar çıkartırdık.

Şenlik, yemekler düzenlerdik mahallede. TKP kadın çalışması gizliydi. O yüzden çok dikkatliydik.

Yaşadığımız semti örgütlemeyi başarmıştık. Kadınlar kendileri gelir, kitap, gazete isterlerdi. Okurlardı, tartışırlardı. Güzel günlerdi. Özlüyorum o günleri.

Yeni bir hayat kurmaya çalıştık burada. Yeni bir iş, yeni bir çevre... Zorlukları aştık tabi. Burada da çevremiz, arkadaşlarımız oldu.

Diyarbakır'da kendimi daha iyi hissediyorum. Oradan çıkalı çok zaman oldu ama belki de hâlâ oraya aitim.

Burada da rahatım şu anda. Ama bir olanak olsa, eşim "Hadi Amed'e gidiyoruz" dese, giderim. Ailem hâlâ orada. Kardeşim cezaevinde. Daha çok görüşme olanağım olurdu.

12 Eylül olmasaydı durumumuz bugünden çok daha iyi olurdu. Bir kere Amed'de kalmış, göç etmemiş olurduk. Ev aldık, iki sene oturmadan geldik. Dükkanımızı yaktılar. Arkadaşlarım, yoldaşlarım vardı. 12 Eylül olmasaydı ben bunları bırakmamış ve göç etmemiş olacaktım. Darmadağınık olduk. Sadece benim ailem de değildi. Binlerce insan... Evleri yakılan insanların Amed'e gelip sokaklarda kaldıklarını gördüm. Cezaevine binlerce insan atıldı. Akrabalarımız Hizbullah tarafından öldürüldü. Dayımın kızı, Silvan'daki bir eylem sırasında polisin ateş açması sonucu bacağından yaralandı. Sakat kaldı. Bir ayağı yok. Eyleme katılan birisi de değildi. Onun gibi binlerce genç aynı şeyleri yaşadı. Silvan'da bizim tanıdığımız 400'e yakın insan öldürüldü. Bunlar bizim bildiklerimiz.

Silvan'a bir heyet geldiğinde ilçedeki gazeteci İhsan, faili meçhul cinayetlerden bahsediyor, "Bunların sorumlusu kim?" diyor. Dükkanı

vardı, ertesi gün sabah dükkanını açarken onu da öldürdüler.

Biz bütün bunlara tanık olduk. Yaşadık. 12 Eylül bütün acılarımızı artırdı. Keşke olmasıydı.

12 Eylülcülerin yargılanmasını istiyorum. Gittim başvuruda da bulundum. Özellikle Kenan Evren'in yargılanmasını istiyorum. Kenan Evren'in mahkemede yargılanması, ifade vermesi gerek. Ne özelliği varmış? Ona hiç acımıyorum. Ne çok can yaktı! Öyle bir yara bıraktı bize, hayatta o yara gitmez. Hâlâ da 12 Eylül'ün yaralarını çekiyoruz.

Hâlâ memlekette demokrasi yok. Dilimizi rahat konuşamıyoruz. Kendimizi kimi zaman saklamak zorunda kalıyoruz. Özgür değiliz.

ÖZGÜR: İZMİRLİ OLMADIĞIMIZ BELLİYDİ

Babamın işlettiği Amed Kırtasiye'nin yakılması bizim için dönüm noktası oldu. Yangının ardından dükkânı kapattık ve Amed'in Ofis semtinde bir konfeksiyon işletmeye başladık. Babamın bu konuda tecrübeli olan bir arkadaşı da ortağımızdı. Daha önce hiç yapmadığımız bir işti, biraz işin özelliklerini öğrendik. Bu sırada İstanbul'a gidip geldim. O günlerde kentimizdeki ortam da çok gergindi. Her gün Hizbullah'ın işlediği cinayetleri duyuyorduk. Bir gün bir bakıyorsunuz, bir komşunuz ya da bir yakınınız öldürülebiliyordu. Bir akrabamızı Hizbullah etkilemişti. Babam ve dayımı öldürmesi görevi de verilmişti. Bütün bunlar gitmemiz gerektiğini gösteriyordu. Babamın birlikte iş yaptığı arkadaşı da İzmir'de konfeksiyon işini yapmayı teklif edince gitme kararı aldık.

Gitme fikri beni açıkçası heyecanlandırmıştı. Hem kentin o günkü koşulları, hem de Batı fikri ayrılmayı cazip kılıyordu. Merak vardı Batı kentlerine karşı. Nasıl yaşanıyor? Açıkçası merak ediyorduk. Kentten birisi İstanbul'a bir akrabasını görmeye bile gitse, bu giden kişi de heyecan oluşturuyordu. Ben de bu duyguları yaşadım.

Aileden İzmir'e gelen ilk ben oldum. Ortağımla birlikte Narlıdere'ye geldik, kısa bir süre onun akrabalarından birinin yanına yerleştik. Kent gözümüze çok büyük göründü. Korkutmuştu açıkçası. Kenti bilmemek büyük bir problemdi. Her şeyi sormak zorunda kalıyordum. Farklı bir kültürdü her şeyden önce. Konuştuğumuz dil bile farklıydı aslında. Giyimimizle, konuşmamızla, hal ve tavırlarımızla İzmirli olmadığımız belliydi. Daha açık söylemek gerekirse, Kürt olduğum belli oluyordu. Kente geldiğimde ayağımda spor ayakkabı, kumaş pantolon vardı örneğin. Amed'de kıyafetlerimizi terzide diktirirdik, paçaları dar, beli yüksek, şalvar tipli pantolonlardı. O günün modası buydu. Bir de herkes spor ayakkabı giyerdi. Bu görüntüm, İzmir'e aykırıydı. Fakat İzmir göç alan bir kentti ve

o günlerde bölgeden çok insan bu kente gelmişti.

Altı ay sonra annem, babam ve kardeşim Önder geldiler. O altı ay benim için çok zor geçti. Bir kere yalnızdım. Hem kentin hem de yeni başladığımız işin sorunlarıyla tek başıma mücadele etmek zorundaydım. Günlük yaşam içinde de kültür ve dil farklılığının olumsuz sonuçlarını yaşıyordum. Basit bir örnek, biz gülçekirdeği ifadesini kullanırız, İzmir'de, bizim gülçekirdeği çiğdem olmuştu. Bu örnekler basit gibi görünüyor. Ama o günün koşullarında genç bir insanın yaşadığını düşünün. Genç bir insan ve neredeyse ilk kez kentinden ve ailesinden uzakta...

Kendimi aslında yabancı bir ülkede gibi hissettiğim de oldu. Amed'de sürekli kimlik taşımak zorundaydık, sürekli kimlik kontrolleri olurdu. Saat 16.00'dan sonra eve kapanırdık. Burada ise bir kere kimlik kontrolü yoktu. İnsanlar sabahlara kadar sokakta kalabiliyorlardı. Bu, aslında özgürlük duygusunu da yaşatmıştı bana.

Türkçeyi konuşabiliyordum ama şivem kötüydü. Kötü konuşma tarzıma ön yargılar eklenince, hemen ötekileştiriliyorduk. "Doğulu, Kürt, Kıro, PKK'li" gibi sıfatlar yapıştırılıyordu. Şivemi düzeltmek için çok uğraştım. "He" derdim örneğin, sonra baktım ki İzmir'de kullanılmıyor, yerine "Evet" diyorlar. Bu şekilde günlük yaşam içerisinde dilimi düzeltmeye çalıştım. İzmir'e dil ve kültür olarak uyum sağlamaya çalışırken, kendi kültürümü de unutmama çabası içerisinde oldum. Anadilimi konuşup yazabiliyorum. Kullanmasam da hâlâ şivemi koruyorum.

1993 Mayıs ayından beri İzmir'deyim. Kente alıştım. Ege'yi de sevdim açıkçası. Coğrafyası ve kültürü beni bu bölgeye alıştırdı. Bu durum, kente aidiyet duygusu oluşturur mu? Bilemiyorum! Ancak, Amed benim için farklı. Doğduğum, büyüdüğüm topraklar. Memleketim her şeyden önce. Kente gittiğimde nostalji oluşturuyor. Özlemlerimi gideriyorum. Arkadaşlarım, sevdiklerimi görüyorum. Çocukluğumun geçtiği bir yerdi. Orada mutlu oluyorum.

Artık buraya yerleştik. Köklü ilişkiler kurduk, yeni dostluklar edindik. Hayatımızı burada yeniden kurduk. Bir gün olanak oldu, Amed'e gidelim denilse, ben sanırım gitme fikrine karşı çıkardım. Amed'de taşıdığım "Acaba, İstanbul'da, İzmir'de ya da bir yerde nasıl yaşanır?" sorusunun yanıtını İzmir'de buldum. Aslında, dünyanın herhangi bir yerinde de yaşanabileceği duygusunu edindim İzmir'de. Farklı kültürün olması gözümü korkutmuştu ancak benim kültürümü taşıyan binlerce insan var bu kentte. Bunu bilmek insana güç ve güven veriyordu.

ÖNDER: BU KENTE AİT HİSSETMEK

Diyarbakır'dan ayrılmak... Kentten ille de ayrılmayalım şeklinde bir duygum yoktu. Ancak lisedeki ortamdan çok sıkılmıştım. Başka bir kente gitmek heyecan duygusu uyandırmadı ama kentten ayrılmak beni çok da üzmedi açıkçası. Okuldan nefret ediyordum, gitmek istemiyordum. Bu nedenle kentten ayrılmak duygusu aklıma yatmıştı.

İzmir'e geldikten sonra durum değişti. Hayal kırıklığı yaşadım. 17 yaşında İzmir'e geldim. Annem ve babam yanımızda yoktu. Şirinyer'de bir ev tuttuk, ev sahibimiz yaşlı bir kadındı. Çok eski, küçük ve rutubetliydi. Bu evde mi kalacağız diye çok düşündüm. İzmir bu mu, diye sordum. Evin sahibi, ön yargıyla yaklaştı. "Niye anneniz, babanız yok, niye yalnız geldiniz? Mahalle sakinleri size terörist diyor. 'Niye evi kiralattınız' diye soruyor."

Yalan söylemekle bizi itham ettiler. Bunlar Diyarbakırlı olmanın sonuçlarıydı. Benim tuhafıma gitmişti. Amed'de böyle bir şey yoktu. Burada kendini potansiyel bir suçlu gibi hissettiriyorlar. İlk şoku bu olayda yaşadım. Ev sahibi bir türlü ikna olmadı. Sürekli evimize girip kontrol ediyordu. Evi, çöp bidonuna kadar boyayıp oturulacak hale getirdik. Sonra annemler de gelince, bizi tanıdılar. Sonra bizden kopamadılar. İlk zamanlarda mahalledede bizimle konuşmadılar. Babamın memur emeklisi, annemin çalıştığını gördükçe, bizi tanıdılar ve anladılar.

Okumayı hiç istemedim. Bunda, Diyarbakır'daki lise yıllarının etkisi vardı. Hem de bir an önce ticaretle uğraşıp ekonomik durumumuzu düzeltmek istiyordum. Parayı seven insanlar değiliz fakat kiraladığımız küçücük bir evdi ama sahibi sanki evinde bombalar patlatacakmışız gibi muamele yapınca, açıkçası hayattan bizi soğuttular.

Babamın arzusuyla ÖSS'ye girdim. Kötü puan aldım. Altı yıl sonra tekrar sınava girdiğimde Spor Akademisi'ni kazandım. Ağabeyim Özgür'ün askerlik döneminde, sürekli dükkânda olmaktan sıkılmaya başladım. TEKEL bayisiydi. Polisler gelip rüşvet isterdi. Sarhoşlar gelirdi. Bunlar hep bizi bulurdu. Kiradan kurtulup bir ev sahibi olma amacına ulaşmıştım. Bundan sonra yeniden eğitime devam etme kararı aldım. Ve devam ettim. Hem dükkânda babamla çalıştım hem sınava hazırlandım. Dicle Üniversitesi'ni kazandım, birinci sınıfı orada okudum, sonra geçiş yaptım.

Türkçe'yi ilkokul birinci sınıfta öğrendim. Öncesinde anlıyorduk ama ifade edemiyorduk. Türkçe'yi iyi konuşmama rağmen İzmir'e geldiğimde başka bir kentten geldiğim konuşmamdan belli oluyordu. Spor Akademisi'ne hazırlanırken, Türkçe ile ilgili yaşadığım sorunlar ayrımcılık ya da ötekileştirme gerekçesi de yapılmıştı. Çevremdeki bazı insanlar, "Türkçe bilmiyor, ne işi var burada" diyebiliyordu. Bunlar çoğunlukta değildi. Ancak yine de can sıkıcıydı.

İlk geldiğimizde, "Hangi aşirettensiniz, kaç köyünüz var?" gibi sorular da soruldu. Kafalarında doğu illeri aşiretle beraber anılıyordu. Elbette aşiretçilik vardı ama herkes aşiretçi değildi. Ben de Diyarbakır'da köy görmemiştim, aşiret nedir bilmezdim. "Diyarbakır'da üniversite mi var, Lewis markalı pantolon var mı?" gibi saçma sapan sorularla da karşılaştım. Önce rahatsız oldum, sonra da güldüm. Orayı nasıl yanlış tanıdıklarının göstergesiydi bu. Çağ dışı, köylü, okumayan, yobaz bir algı yaratılmıştı Batı insanlarının kafasında. Biz de halkın yoksulluğu vardı. Ancak bu yoksulluğa karşın kendini geliştirme, eğitme eğilimi de güçlüydü.

İzmir'deki bu yanlış bilinç bugün de karşıma zaman zaman çıkabiliyor. Tenis öğretmeniyim, kimi zaman tenis öğretmenliğiyle Diyarbakırlı olmayı bir arada düşünemiyor insanlar. Oysa ben, Diyarbakır'da ilkokuldayken TRT 3'te tenis karşılaşmalarını izlerdim.

Kente uyum sağladığım yıllardı. Kente alışmıştım, çevrem de beni kabullenmişti. O yıllarda yeniden Diyarbakır'a okul için dönmek ilginçti. Yeniden Diyarbakır'da bir süre de olsa yaşama fikri, bende heyecan uyandırmıştı. Ancak bu kez de Amed'de sıkıntılar yaşadım. Uyum sorunuydu bu. O günlerde uzun saçlıydım. Sınıfımdaki arkadaşlar, kendi aralarında benim hakkında Kürtçe konuşuyorlar, "Bu batılı

niye geldi buraya?" diyorlardı. Kim olduğumu henüz bilmiyorlardı. Ben de kızarak onlara Kürtçe cevap verince şaşırarak özür dilediler. Önyargıların her yerde güçlü olduğunu görmemi sağlayan bir yıl, Amed'de geçirdim.

Kente ait olmak... İzmir'i çok seviyorum. Yaşadığım olumsuzluklara rağmen İzmir'de yaşadığım için mutluyum. İzmir ile bir problemim yok. Kendimi bu kente ait hissediyorum. Diyarbakır'a da aslında yabancılaşmadım. Ancak illa ki Diyarbakır'da yaşamak istiyorum duygusu yok. Fakat yaşayamayacağım bir kent de değil Diyarbakır.

Diyarbakır, hayatımda ne ifade ediyor... Hayatı seviyorum. Ve bu duyguyu Diyarbakır'daki çocukluğuma borçluyum. Hayatın yaşattığı zorluklar karşısında taşıdığım kendine güven duygusunu da Diyarbakır'a borçluyum.

Bizim geliş koşullarımız biraz farklıydı. Biz, savaşın doğrudan mağduru olmaktan öte 12 Eylül'ün mağdurları olduk. Köyde doğup büyümedim, geride yakılan bir köy bırakmadım örneğin. O koşullarda gelmiş olsaydım İzmir'e bakış açım farklı olurdu muhtemelen. Öfkeli olabilirdim. Ama benim hayatım ve duygularım böyle gelişmedi. Bu kenti sevdim, alıştım.

12 Eylül olmasaydı... Göç etmezdik. Neden İzmir'e göç edelim? Çocukluk döneminde babamı göremedim. Babam yanımda olurdu. Belki ilişkimiz daha farklı olurdu. Annem bu kadar sıkıntı çekmezdi. Bu sıkıntılar sağlığını bozdu.

Liseli günlerimdi, OHAL günleri. Lise aşkları yaşamadık, korku içinde büyüdük. Hizbullah en büyük korkumuzdu. Kız arkadaşımız olmadı, sosyal bir aktivitemiz yoktu. Rahat değildik. Yaşayamıyorduk. Hayat saat 16.00'dan sonra duruyordu. Sokaklarda adeta ölüm kol geziyordu. 12 Eylül olmasaydı belki de, OHAL'siz, Hizbullah'sız, devlet şiddetinin olmadığı bir Diyarbakır'da gerçekten yaşıyor olurduk.

12 Eylül darbesinin mağdurları bir arada
Ayakta soldan sağa: Ali Armutlu, Nuri Duruk, İslam Arpat
Oturanlar soldan sağa: Gülşah Tağaç, Nuran Atmaca,
Ganime Aktaş, Hilmi Toy

1947 yılında Amed'in bir köyünde başlayan yaşamım İzmir'de oğullarım Özgür ve Önder, eşim Elsinet ile devam ediyor. Size bir hikâye anlattım, bu sadece benim ve Duruk ailesinin hikâyesi değil. Bu hikâyeyi binlerce insandan dinlediniz, belki de yaşadınız.

Söz gider yazı kalır dedim...

Unutulmasın, kuşaktan kuşağa aktarılsın diye anlattım.

Unutmayın!

AKA DEMİ
ANI-BİYOGRAFİ

Medreseden 5 Nolu'ya

NURİ YOLDAŞ

Genel olarak oradaki hareket kararlı insanlardan oluşuyordu. Kararlı insanlar, düşenleri de kaldırıyordu. Sürekli düşme-kalkma vardı. Kimse tamamen pişmanlık duymadı. Eğer zayıf kalmışsa, tekrar kalkıyordu. Diyarbakır Cezaevi'nin özelliği buydu. Kararlılık motor güç olarak çekiyordu diğerlerini. Bugün Diyarbakır Cezaevi denildiğinde ilk akla işkenceler geliyor. Evet, çok işkence gördük. Ama sadece bu değil. Biz orada direndik de. Bunu unutmamak gerekiyor.

NURİ DURUK

Baba Nuri Duruk'un medresede tanıştığı sosyalizm ve partili mücadelesinde yolu 12 Eylül döneminde Diyarbakır Zindanı'na düştü. O içeride vahşetin her türlüsüne tanık olurken, dışarıda eşi Elsinet ile oğulları Özgür ve Önder de 12 Eylül'ün bedelini ödedi. Cezaevinden çıktıktan sonra yeniden hayata tutunma mücadelesini bu kez, bölgedeki savaşın taşeronu olan Hizbullah kesti. Hayatta kalabilmek için binlerce aile gibi, İzmir'e göç ettiklerinde ise bilmedikleri bir dünyada hayat mücadelesi başladı. Buradaki hayatın ve mücadelenin içeriği, Kürt oldukları için dışlanma/ ötekileştirmeye karşı direniş olacak, Nuri Duruk ikinci kez partili mücadeleyle buluşacaktır.

ISBN 978-605-5252-00-7
9 786055 252007